

Rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2012



Beslut om fastställande av rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2012

Beslut

Livsmedelsverket beslutar att fastställa rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan 2012, enligt bilaga.

Bakgrund och skäl för beslutet

Enligt artikel 44 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 av den 29 april 2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd, ska varje medlemsstat i Europeiska Unionen överlämna en årlig rapport till kommissionen. Enligt 7 § förordning (2009:1426) med instruktion för Livsmedelsverket ska en sådan rapport utarbetas av Livsmedelsverket efter samråd med Statens jordbruksverk.

Livsmedelsverket fastställer den bilagda rapporten om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2012. Rapporten är framtagen i samarbete med Jordbruksverket och Statens veterinärmedicinska anstalt. Generalläkaren, Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac), Tullverket och Sveriges lantbruksuniversitet har bidragit med material från sina verksamheter. Länsstyrelser och Sveriges Kommuner och Landsting har haft möjlighet att ge synpunkter på rapporten. Livsmedelsverket har samordnat arbetet.

Beslutet har fattats efter samråd med generaldirektören vid Jordbruksverket samt generaldirektören för Statens veterinärmedicinska anstalt.

Postadress

Postal address

Box 622

SE-751 26 UPPSALA
SWEDEN

Besöksadress

Office address

Hannesplanaden 5
UPPSALA

Telefon

Telephone

Nat 018-17 55 00

Int +46 18 17 55 00

Telefax

Nat 018-10 58 48

Int +46 18 10 58 48

E-post

livsmedelsverket@slv.se

Webbplats

www.livsmedelsverket.se

Bankgiro

5202-3926

2013-06-24

Dnr 809/2013
Saknr 6.1

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Inger Andersson. I den slutliga handläggningen har deltagit statsinspektör Ann-Christine Salomonsson föredragande, samt chefsjurist Kristina Ohlsson och enhetschef Cecilia Svärd.


Inger Andersson
Generaldirektör


Ann-Christine Salomonsson
Statsinspektör

Bilaga

Rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2012

För kännedom

Regeringskansliet, Landsbygdsdepartementet, Caroline Rosberg,
Harald Svensson, Tony Nilsson, Charlotta Svärd, Karin Åhl, Maria
Ekengard, Jordbruksverket
Marianne Elvander, Eva Olsson Engvall, Statens veterinärmedicinska anstalt
Cecilia Fröberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län
Henrik Ericsson, Länsstyrelsen i Uppsala län
Kristina Stenlund, Länsstyrelsen i Norrbottens län
Thomas Forsberg, Sveriges Kommuner och Landsting
Karolina Larsson, Tullverket
Karin Granath, Generalläkaren
Adia Groza, Swedac
Birgitta Åhman, Joao Dürr, Sveriges lantbruksuniversitet

Innehållsförteckning

1 Förord.....	9
2 Sammanfattning.....	10
2.1 Hela livsmedelskedjan.....	10
2.2 Kontroll av livsmedel	13
2.2.1 Generell bedömning av kontrollen	13
2.2.2 Trender i kontrollen	14
2.2.3 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad	15
2.2.4 Åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad	17
2.2.5 Nationellt revisionssystem.....	18
2.2.6 Resurser	19
2.2.7 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete.....	20
2.2.8 Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad	21
2.3. Kontroll av foder	22
2.3.1 Generell bedömning av kontrollen	22
2.3.2 Trender i kontrollen	23
2.3.3 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad	24
2.3.4 Åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad	25
2.3.5 Nationellt revisionssystem.....	25
2.3.6 Resurser	26
2.3.7 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete.....	26
2.3.8 Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad	26
2.4 Kontroll av animaliska biprodukter	27
2.4.1 Generell bedömning av kontrollen	27
2.4.2 Trender i kontrollen	27
2.4.3 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad	28
2.4.4 Åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad	28
2.4.5 Nationellt revisionssystem.....	28
2.4.6 Resurser	29
2.4.7 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete.....	29
2.4.8 Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad	30
2.5 Kontroll av djurhälsa och smittskydd.....	30
2.5.1 Generell bedömning av kontrollen	30
2.5.2 Trender i kontrollen	30
2.5.3 Nationellt revisionssystem.....	31
2.6 Kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat	31
2.6.1 Generell bedömning av kontrollen	31
2.6.2 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad	31
2.6.3 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete.....	32
2.6.4. Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad	32
2.7 Kontroll av djurskydd.....	32
2.7.1 Generell bedömning av kontrollen	32
2.7.2 Trender i kontrollen	33
2.7.3 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad	33
2.7.4 Åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad	34
2.7.5 Resurser	34
2.7.6 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete.....	34

2.7.7	Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad	35
2.8	Kontroll av fytosanitär verksamhet	35
2.8.1	Generell bedömning av kontrollen	35
2.8.2	Trender i kontrollen	35
2.8.3	Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad	36
2.8.4	Åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad	36
2.8.5	Resurser	37
2.8.6	Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete.....	37
2.8.7	Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad	38
3	Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan	39
3.1	Förändringar av den nationella planen för kontrollen i livsmedelskedjan	39
3.2	Gemensamma aktiviteter enligt kontrollplanen.....	40
4	Kontroll av livsmedel	41
4.1	Inledning	41
4.2	Livsmedel och livsmedelshygien	41
4.2.1	Kontrollens omfattning och resurser	41
4.2.1.1	Omfattning.....	41
4.2.1.2	Förändringar i resurser	46
4.2.2	Måluppfyllelse	47
4.2.3	Ej planerad kontroll	49
4.2.4	Efterlevnaden hos företag.....	49
4.2.5	Beslut om åtgärder mot företag	52
4.2.6	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	54
4.3	Kontroll av dricksvatten	63
4.3.1	Beskrivning av kontrollområdet	63
4.3.2	Kontrollens omfattning och resurser	63
4.3.3	Efterlevnad hos företag.....	65
4.3.4	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	65
4.4	Särskilda kontrollprogram	66
4.4.1	Restsubstanser	66
4.4.2	Dioxiner och PCB.....	67
4.4.3	Polycykliska aromatiska kolväten (PAH)	69
4.4.4	Bekämpningsmedelsrester	70
4.4.5	Nitrat i vissa vegetabilier	72
4.4.6	Mykotoxiner i livsmedel.....	72
4.4.7	Tungmetaller i livsmedel	73
4.4.8	Salmonella i animalier	74
4.4.9	Cesium i ren.....	75
4.4.10	Algtoxiner och bakterier i tvåskaliga blötdjur	76
4.4.11	Akrylamid	77
4.5	Övriga områden för kontroll.....	78
4.5.1	Aromer och rökaromer	78
4.5.2	Bestrålning.....	79
4.5.3	Ekologiska livsmedel.....	79
4.5.4	GMO.....	79
4.5.5	Livsmedel för särskilda näringsändamål	80
4.5.6	Livsmedelstillsatser	82
4.5.7	Material avsedda att komma i kontakt med livsmedel	82

4.5.8 Naturligt mineralvatten.....	83
4.5.9 Nya livsmedel (Novel Food)	83
4.5.10 Närings- och hälsopåståenden	83
4.5.11 Skyddade beteckningar.....	84
4.5.12 Märkning	85
4.5.13 Kosttillskott	87
4.5.14 Salmonellagarantier	88
4.5.15 Spårbarhet.....	88
4.5.16 Trikiner	88
4.5.17 TSE.....	88
4.5.18 Besiktning före och efter slakt.....	89
4.5.19 Äggpackerier	89
4.5.20 Vin och sprit	89
5 Kontroll av foder	90
5.1 Beskrivning av kontrollområdet	90
5.2 Kontrollens omfattning och resurser	90
5.2.1 Omfattning.....	90
5.2.2 Förändringar	93
5.3 Måluppfyllelse.....	94
5.4 Ej planerad kontroll	96
5.5 Efterlevnaden hos företag.....	97
5.6 Beslut om åtgärder mot företag	100
5.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	101
6 Kontroll av animaliska biprodukter.....	103
6.1 Beskrivning av kontrollområdet	103
6.2 Kontrollens omfattning och resurser	103
6.2.1 Omfattning.....	103
6.2.2 Förändringar	104
6.3 Måluppfyllelse.....	104
6.4 Ej planerad kontroll	105
6.5 Efterlevnaden hos företag.....	106
6.6 Beslut om åtgärder mot företag	106
6.7 Bedömning av kontrollen	107
7 Kontroll av djurhälsa - smittskydd	108
7.1 Beskrivning av kontrollområdet	108
7.2 Kontrollens omfattning och resurser	109
7.3 Måluppfyllelse.....	109
7.4 Ej planerad kontroll	110
7.5 Efterlevnaden hos företag.....	110
7.6 Beslut om åtgärder mot företag	111
7.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	111
7.8 Bedömning av kontrollen	112
8 Kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat och restsubstanser	113
8.1 Beskrivning av kontrollområdet	113
8.2 Kontrollens omfattning och resurser	113
8.2.1 Omfattning.....	113
8.2.2 Resurser	114
8.3 Måluppfyllelse.....	114

8.4	Ej planerad kontroll	115
8.5	Efterlevnaden hos företag	115
8.6	Beslut om åtgärder mot företag	115
8.7	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	115
8.8	Uppdrag om villkorad läkemedelsanvändning – ViLa MJÖLK	116
8.9	Bedömning av kontrollen	117
9	Kontroll av djurskydd.....	118
9.1	Beskrivning av kontrollområdet	118
9.2	Kontrollens omfattning och resurser	118
9.3	Måluppfyllelse	119
9.4	Efterlevnaden hos företag.....	120
9.5	Antal och typ av skriftliga beslut om åtgärder mot företag.....	121
9.6	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	121
9.7	Yttrande om den allmänna funktionen	122
10	Gränskontroll.....	123
10.1	Gränskontroll	123
10.1.1	Beskrivning av kontrollområdet	123
10.1.2	Kontrollens omfattning och resurser	123
10.1.3	Beslut om åtgärder mot företag	124
10.1.4	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	124
10.2	Tullverket	125
10.2.1	Privatinförsel	125
10.2.2	Det kommersiella flödet	126
11	Kontroll av fytosanitär verksamhet	127
11.1	Beskrivning av kontrollområdet	127
11.2	Kontrollens omfattning och resurser	127
11.3	Måluppfyllelse	129
11.4	Ej planerad kontroll	130
11.5	Efterlevnaden hos företag.....	130
11.5.1	Kontroll av importerade sändningar som innehåller reglerade växter eller växtprodukter.....	130
11.5.2	Kontroll av företag med tillstånd att märka sågade trävaror och träemballage.....	131
11.5.3	Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass.....	131
11.6	Beslut om åtgärder mot företag	132
11.7	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	132
11.8	Bedömning av kontrollen	133
12	Kontroll av ekologiska livsmedel och foder som utförs av kontrollorgan	134
12.1	Förkortningar	134
12.2	Kontrollens omfattning.....	134
12.3	Måluppfyllnad för revisionen	134
12.4	Kontrollresultat	135
12.4.1	Omfattning och genomförande av kontrollen.....	135
12.4.2	Resultat av kontrollen och vidtagna åtgärder	135
12.4.3	Åtgärder hos kontrollorganen.....	135
13	Generalläkaren.....	139
13.1	Kontrollens omfattning och resurser	139
13.2	Måluppfyllelse	140

13.3	Efterlevnaden hos företag	140
13.4	Beslut om åtgärder mot företagen	141
13.5	Åtgärder hos kontrollmyndigheten	141
14	Revisioner	142
14.1	Inledning	142
14.1.1	Nationell revisionsgrupp	142
14.2	Revision av livsmedelskontrollen	142
14.2.1	Ansvarsfördelning, planering och arbetssätt	142
14.2.2	Utveckling av revisionssystemet	144
14.2.3	Resultat	145
14.2.4	Slutsatser	149
14.3	Jordbruksverket	150
14.3.1	Genomförande av revisionsprogram	150
14.3.2	Resultat av revisionen	150
14.3.3	Vidtagna åtgärder	151
14.4	Revision av kontrollorgan	152
15	Nationella referenslaboratorier	153
15.1	Gemensamma NRL-funktioner: Livsmedelsverket - Statens veterinärmedicinska anstalt	153
15.2	Livsmedelsverkets NRL-funktioner	155
15.3	Statens veterinärmedicinska anstalts NRL-funktioner	158
15.4	NRL-Funktioner vid Sveriges Lantbruksuniversitet	161
16	Beredskap och hantering av kriser inom livsmedelskedjan	164
16.1	Beskrivning av området	164
17	Brukarundersökningar	169
17.1	Vilka upplevelser har brukarna av kontrollen?	169
17.2	Slutsatser	173

1 Förord

Detta är Sveriges rapport om kontrollen i livsmedelskedjan, 2012. Rapporten omfattar de kontrollområden som ingår i Sveriges plan för kontrollen i livsmedelskedjan, (benämns ofta endast som kontrollplanen eller planen i denna rapport)¹. Områdena är kontroll av livsmedel, foder, animaliska biprodukter, djurhälsa-smittskydd, hanteringen av veterinärmedicinska preparat och rests substanser, djurskydd, gränskontroll, kontroll av fytosanitär verksamhet samt kontroll av ekologiska livsmedel och foder. Den kontroll som görs hos Generalläkaren redovisas i ett eget kapitel. Revisioner, nationella referenslaboratorier, beredskap och hantering av kriser samt brukarundersökningar presenteras också i separata kapitel. Rapporten utgör det underlag som krävs enligt artikel 44 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd. I rapporten har hänsyn tagits till kommissionens beslut 2008/654/EG, om en vägledning för att bistå medlemsstaterna i utarbetandet av den årliga rapport om den samlade fleråriga nationella kontrollplanen som föreskrivs i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004. I den sammanfattning som finns i avsnitt 2.2. i rapporten har hänsyn tagits till kommissionens struktur för sammanfattning. -

Utförligare rapporter finns inom flertalet kontrollområden, men dessa biläggs inte denna rapport. Rapporten ersätter inte de rapporter som sänds till kommissionen enligt specifika regler.

För information om mål och prioriteringar, samarbete och ständiga förbättringar, kontrollens organisation, revision av kontrollen se Sveriges plan för kontrollen i livsmedelskedjan. Sådan information utarbetas vanligen inte i denna rapport.

Rapporten har utarbetats av Livsmedelsverket, Jordbruksverket och Statens veterinärmedicinska anstalt i samarbete. Generalläkaren, Tullverket, Sveriges lantbruksuniversitet och Swedac har bidragit med material från sina verksamheter. Länsstyrelser och Sveriges Kommuner och Landsting, har erbjudits att lämna synpunkter på rapporten. Livsmedelsverket har samordnat arbetet och är kontaktpunkt för rapporten. Underlag till det som rapporteras finns vid resp. ansvarig myndighet.

¹ <http://www.slv.se/sv/grupp3/Rapporter/Livsmedelskontroll/Nationell-plan-for-kontrollen-i-livsmedelskedjan-2012-2015/>

2 Sammanfattning

2.1 Hela livsmedelskedjan

De gemensamma målen för livsmedelskedjan är att:

- *Konsumenterna* har trygga livsmedel, förtroende för kontrollverksamheten och en god grund för val av produkt. Med trygga livsmedel menas säkra livsmedel och att konsumenterna inte blir lurade.
- *Intressenterna* (företagen) har tilltro till kontrollen och upplever den som meningsfull.
- De samverkande *kontrollmyndigheterna* har en optimal samverkan och förtroende för varandras sätt att ta ansvar för sin respektive del i livsmedelskedjan. Kontrollverksamheten är riskbaserad, rättssäker, effektiv och ändamålsenlig.

Dessa mål är av övergripande, visionär karaktär.

Syftet med målen är att den offentliga kontrollen inom foder, livsmedel, djurhälsa, djurskydd och fytosanitär verksamhet ska utföras i samverkan, så att:

- *Konsumenterna* får säkra livsmedel och inte blir lurade. Konsumenterna känner trygghet i att livsmedlen producerats på ett för dem acceptabelt sätt och de upplever att informationen om livsmedlen är tillräcklig och enkel att förstå.
- *Intressenterna* (företagen) får en likvärdig, rättssäker, effektiv och ändamålsenlig kontroll med helhetssyn. Detta bidrar till att stärka förtroendet för deras produkter.
- *De samverkande myndigheterna* tar ett gemensamt ansvar för kontrollen i hela livsmedelskedjan, utnyttjar kompetenser och resurser på ett optimalt sätt och därmed kan effektiviteten öka. Samverkan betyder att det finns en samsyn på väsentliga aspekter i kontrollen, men att kontrollmyndigheterna tar ansvar inom sina respektive ansvarsområden.

Målen är i linje med vad som framgår av förordningen (EG) nr 882/2004, nämligen att kontrollera att företagarna uppfyller de relevanta kraven i lagstiftningen i alla stadier av produktions-, bearbetnings- och distributionskedjan.

Utifrån rapporteringen från de olika kontrollområdena kan följande generella slutsatser dras om de övergripande målen måluppfyllelse.

- Generellt får konsumenterna säkra livsmedel. Det antal personer som rapporterats insjuknade av livsmedels- och vattenburna utbrott har minskat något jämfört med tidigare år.

- Företagens intressen har tillvaratagits. I rapporten framgår att på alla områden arbetas det med att utveckla kontrollen för att göra den likvärdig, rättssäker, effektiv och ändamålsenlig. Det har gjorts ett antal brukarundersökningar under året.
- Samverkande myndigheter tar ett gemensamt ansvar för kontrollen. I rapporten framgår att på många områden där flera myndigheter har ansvar för kontrollen pågår ett arbete för att få ett förbättrat utnyttjande av resurserna och ökad samsyn mellan myndigheterna.

Det gemensamma målet: Konsumenterna har trygga livsmedel och förtroende för kontrollen

Målet med att maten är säker har delvis uppnåtts. Antalet personer som rapporterats insjuknade av livsmedel eller dricksvatten har minskat jämfört med tidigare år. Kokningsrekommendationerna av dricksvatten har minskat jämfört med 2011 då det var stora utbrott m. a. a. förorening med *Cryptosporidium*. Indikatoren för mikrobiologiskt säker mat är oförändrad, liksom indikatoren för redlighet. Flera fall av fusk har noterats hos livsmedelsföretag och har fångats upp i kontrollen. Livsmedelsverket åtalade tre importföretag för att ha sålt oxfilé som var fläskkött och som innehöll otillåtna färgämnen. Saluförbud har lagts på produkter som innehöll synefrin resp. DMAA.

Det har inte förekommit några stora sjukdomsutbrott bland husdjuren. Någon risk för smittspridning via de livsmedelsproducerande djuren t.ex. salmonellaförekomst i foderpartier har inte återfunnits i kontrollen.

Med anledning av resultaten från djurskyddskontrollen beslutade länsstyrelserna om omhändertaganden av djur i 1 185 ärenden och av dessa var 1 058 ärenden om omhändertaganden av sällskapsdjur. Detta betyder att en stor del av de fall av avvikelser från lagstiftningen som länsstyrelsen fann inte kom från livsmedelsproducerande djur. Kontrollmyndigheten genomför ett omhändertagande vid allvarliga djurlidande eller efter upprepade överträdelse av regelverket.

Det gemensamma målet: Företagen har tilltro till kontrollen

Livsmedelsverket har fortsatt satsat på rådgivning till företag om tillämpningen av lagstiftningen. Fyra verktyg har varit särskilt viktiga:

- Information på webbplatsen
- Medverkan i möten med företag och branschorganisationer
- Stöd till branschen att utveckla branschriktlinjer
- Utveckling av verkets upplysningstjänst.

Andelen av de livsmedelsföretag som ska kontrolleras minst fem timmar och som faktiskt fått kontroll har ökat jämfört med föregående år. Fortfarande är det dock en betydande andel av dessa företag (20%) som inte fått kontroll. Kontrollen av livsmedelsföretag som är primärproducenter ligger fortfarande betydligt under miniminivån, 1% .

Livsmedelsverket gör regelbundna förtroendemätningar och den senaste var 2011. Vid denna mätning framkom att företagens förtroende för Livsmedelsverket varierade med företagets storlek och typ. Stora vattenverk hade i 90% av fallen stort förtroende för

Livsmedelsverket, medan ett lägre förtroende (drygt 50%) fanns hos små företag. En ny förtroendemätning kommer att göras 2013.

Livsmedelsverket gjorde under 2012 en undersökning bland livsmedelsföretagare som har verket som kontrollmyndighet. Sju av 10 livsmedelsföretagare var nöjda med Livsmedelsverkets kontrollbesök och med inspektören. Mejerier, äggpackerier och musselodlingar var mest positiva. Minst andel nöjda fanns bland slakterier och vilthanteringsanläggningar. Resultaten skilde sig inte beroende på geografisk placering, vilket tyder på en likvärdig kontroll i landet.

Lantbrukarnas riksförbund (LRF) har initierat eller medverkat i fyra brukarundersökningar. Den femte undersökningen ingår i den årliga brukarundersökningen som länsstyrelserna gör.

I *Mailenkäten-LRFs regioner* drogs slutsatsen att det stora variationer på hur djurskyddstillsynen fungerar i landet. 65 % av lantbrukarna angav i *Landja undersökningen* att miljökontrollanternas bemötande var bra men lantbrukarna var mindre nöjda med djurskydds- och tvärvillkorskontrollanternas. En slutsats i undersökningen *Vägen till rättssäkra kontroller – djupintervjuer* är att djurskyddskontroller väcker känslor hos både producenter och kontrollanter på ett sätt som andra kontroller inte gör. Det framkom i *Examensarbetet, telefonintervjuer med lantbrukare* att social kompetens ansågs vara en viktig egenskap. Totalt sett var de tillfrågade dock nöjda med bemötandet.

I *Länsstyrelsernas brukarundersökning* framgår att det genomsnittliga Nöjd-Index (NI) värdet för de deltagande länsstyrelserna är 58 för offentlig kontroll av djurskydd medan det genomsnittliga NI för alla verksamhetsområden i undersökningen är 65. NI är en sammanvägning av tre delfrågor där lägsta värde är 0 och högsta 100. De övergripande slutsatser som kan dras av dessa undersökningar är att djurskyddskontroller engagerar de som deltar mer än andra kontroller samt att den kontrollerades upplevelse av kontrollen är mycket varierande.

När resultaten från dessa undersökningar betraktas är det viktigt att komma ihåg att det endast är ett fåtal av de som blivit kontrollerade som deltagit i undersökningarna, att det som undersökts är personernas upplevelse av kontrollen och att det inte är en objektiv utvärdering av hur kontrollen genomförts.

Det gemensamma målet: Kontrollmyndigheterna har en optimal samverkan och tar ett gemensamt ansvar för kontrollen

Här redovisas några exempel på aktiviteter som genomförts under året för att höja kontrollmyndigheternas medvetande om det gemensamma ansvaret.

- En nationell revisionsgrupp har inrättats. I gruppen ingår Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Generalläkaren, samt representanter från länsstyrelserna och kommunerna. Livsmedelsverket leder gruppen.
- En större översyn och omarbetning av nationella kontrollplanen genomfördes under 2011. Planen har under 2012 kompletterats med en vision för livsmedelskontrollen och nationella mål för livsmedelskontrollen gemensamma för samtliga myndigheter på central, regional och lokal nivå.

- Livsmedelsverket har av regeringen fått i uppdrag att under 2011-2014 utveckla kompetensen i den offentliga livsmedelskontrollen i syfte att förbättra kontrollen till nytta för företag och konsumenter. Inom ramen för arbetet ska samordningen mellan olika kontrollmyndigheter förstärkas. Kompetenssatsningen har lett till arbete med ett flertal kurser, bl. a. kurser speciellt avsedda för chefer. Ett projekt om framtidens kontroll har startat i slutet av 2012 för att stärka samordningen. Projektet omfattar satsning på nationella mål, system för långsiktig kompetensförsörjning, förebyggande insatser till företag, uppbyggande av verifieringssystem, samt att utveckla virtuella och fysiska mötesplatser.
- Livsmedelsverket har bjudit in övriga kontrollmyndigheter att delta i utvecklandet av kurser och projekt, samt tagit fram material och utvecklat webbplatser för samordning.
- Jordbruksverket har under 2012 drivit ett projekt på ABP-området vars syfte varit att få information från Livsmedelsverket, Sveriges kommuner och Landsting samt länsstyrelserna hur flera myndigheter inom området kan hjälpas åt och på vilket sätt Jordbruksverket kan hjälpa till som samordnande myndighet.
- Under 2012 har Jordbruksverket tillsammans med länsstyrelserna på uppdrag av regeringen inrättat ett samverkansråd för bättre och effektivare djurskyddskontroller. Rådet för djurskyddskontroll har till uppgift att löpande samordna strategiska frågor som rör djurskyddskontroller så att djurskyddskontrollen utvecklas mot att bli mer rättssäker, likvärdig och effektiv.
- Jordbruksverket har också haft i uppdrag av regeringen att under 2012 i samråd med länsstyrelserna bestämma en tidsplan för att utveckla sitt IT-system och flödet mellan Jordbruksverkets och länsstyrelsernas administrativa system.
- För att ytterligare stärka djurskyddskontrollen har Jordbruksverket under 2012 tillsammans med länsstyrelserna påbörjat ett riskklassificeringsprojekt av kontrollobjekt. Syftet är att ta fram en gemensam modell för riskklassificering så att länsstyrelserna kan rikta djurskyddskontrollerna dit det finns störst behov av dem. Syftet är även att djurhållare med jämförbara djurvälståndsrisker ska kontrolleras i likvärdig omfattning i hela landet. Modellen för riskklassificering är tänkt att börja användas under 2013.

2.2 Kontroll av livsmedel

2.2.1 Generell bedömning av kontrollen

Resultat med hänvisning till indikatorer för effektivitet, ändamålsenlighet och genomförande

Resultat med hänvisning till strategiska mål

Livsmedelsverket bedömer att målet ”säker mat” delvis har uppnåtts. Indikatorn för kontroll av mikrobiologiskt säker mat ligger på ungefär samma nivå som tidigare. Antalet matförgiftningar 2012 ligger lägre än föregående år med flest insjuknade personer p.g.a. norovirus i likhet med tidigare år. Det var betydligt färre personer som insjuknat m. a. a. dricksvattenburna utbrott jämfört med föregående år.

Målet att ”livsmedelshanteringen är redlig” bedöms delvis ha uppnåtts. Indikatoren för redlighetskontroll ligger också på ungefär samma nivå som tidigare.

Revisionens samlade intryck av kontrollen i landet är att;

- myndigheterna i huvudsak uppfyller kraven i förordning (EG) nr 882/2004,
- myndigheterna har en planerad verksamhet även om rutiner för arbetet saknas i viss mån,
- kontrollen genomförs på ett sätt som har effekt, även om det är svårbedömt. Förbättring kan dock behövas vad det gäller ledningens uppföljning (verifiering), finansiering och att planerad kontroll genomförs.

I Livsmedelsverkets undersökning bland livsmedelsföretag som verket kontrollerar, framkom att företagen är i 7 av 10 fall nöjda med kontrollen och inspektören. Inga regionala skillnader kunde konstateras vilket visar på likvärdig kontroll i hela landet.

I den stora förtroendemätning som Livsmedelsverket gjorde 2011 framkom att andra kontrollmyndigheters förtroende för verket varierade. Likaså varierade företagens förtroende beroende på bl.a. storlek, där de större hade ett högre förtroende än de mindre.

Under året har nationella mål för livsmedelskontrollen tagits fram. Målen gäller kontroll på central, regional och lokal nivå. Planering har skett för att bygga upp ett verifieringssystem för livsmedelskontrollen under 2013-2014. Vid Livsmedelsverkets kontrollavdelning har utvecklingen av supervisionssystemet fortsatt.

Minimivån för livsmedelskontroll i primärproduktionen, minst 1%, har inte uppnåtts. Antalet livsmedelskontroller i leden efter primärproduktionen har ökat. Målen för kontrollprogram och kontroll inom övriga reglerade kontrollområden har i stort sett uppnåtts i de fall mål finns uppsatta.

2.2.2 Trender i kontrollen

Utveckling i förhållande till

- i) huvudsakliga prioriteringar
- ii) riskbedömningskriterier (de större förändringarna i riskbedömnings-processerna)

Huvudsakliga trender i intensitet och typ av kontroller (huvudsaklig anledning)

Samtliga kontrollmyndigheter har rapporterat till Livsmedelsverket för 2012. Antalet anläggningar som ej var primärproducenter, var knappt 90 000, vilket är lite fler än 2011. Flertalet anläggningar har blivit riskklassade enligt nya vägledningen för riskklassning, som togs i bruk 2012. Andelen oanmälda kontroller ökade något jämfört med 2011.

Andelen företag med minst fem timmar tilldelad kontrolltid och som fått kontroll har ökat jämfört med föregående år. Fortfarande är det en betydande andel i denna kategori (20%) som inte fått kontroll. För dricksvattenanläggningar har endast drygt hälften av anläggningarna i de högsta riskklasserna fått ett eller flera besök trots att de borde fått minst ett besök.

Antalet kontroller har ökat, 2012 jämfört med 2011, trots att totala kontrolltiden minskat till följd av den förändrade riskklassningsmodellen. Att antalet kontrollområden som granskats vid varje tillfälle har minskat från sju till sex områden, kan vara en konsekvens av förändringen.

De kontrollområden som vid kontroll kontrollerats till störst andel är rengöring, temperatur, infrastruktur inkl. lokaler och utrustning, hantering, samt personlig hygien. Minst andel kontroll har mikrobiologiska kriterier fått i likhet med fjolåret. Antalet prov som tagits ut för mikrobiologisk analys har fortsatt att minska.

Kontroll av livsmedelshygien i primärproduktionen har fortfarande inte nått miniminivån på minst 1 %. Länsstyrelsernas register över primärproducenter fortsätter att byggas upp med fler registrerade företagare. I likhet med de senaste åren har störst andel av besöken hos primärproducenterna skett i prioriteringsklass 2, vilket inte är i enlighet med riskklassificeringsmodellen. Anledningen är troligen att kontrollerna ofta genomförs i samband med tvärvillkorskontrollen.

Andelen dricksvattenanläggningar som fått kontroll var 29% jämfört med 27% under 2011. Av dricksvattenanläggningar i de högsta riskklasserna 1-4, hade endast drygt hälften fått kontroll under året. Andelen oanmälda kontroller var kvar på samma nivå som tidigare.

Kontroll av märkning har lyfts fram i den uppdaterade versionen av vägledningen om riskklassning av anläggningar, som togs i bruk 2012. Det har också gjorts flera olika insatser om märkning de senaste åren bl. a. om kosttillskott, hälsopåståenden, skyddade beteckningar, allergener, livsmedelstillsatser och märkningskontroll inkl. aromer och rökrover.

2.2.3 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad

Generella trender i efterlevnad

Huvudsakliga typer av bristande efterlevnad

Identifierade orsaker

Ca 77 000 kontroller gjordes av livsmedelshygien i ledet efter primärproduktionen. I 46% av kontrollerna konstaterades ingen avvikelse. Det var störst andel avvikelser på kontrollområdena information och infrastruktur, lokaler och utrustning, tätt följt av HACCP och rengöring, i likhet med 2011. Andelen avvikelser har minskat på flertalet kontrollområden jämfört med 2011. Detta kan vara en följd av att fler kontroller gjorts

under 2012, trots att totala kontrolltiden minskat till följd av den förändrade riskklassningsmodellen.

Flera fall av fusk har avslöjats under året. Fusket gäller bl.a.; fläskkött som sålts som oxfilé, kanadensisk sikrom har sålts om Kalix löjrom och amerikansk sikløjrom har sålts om svensk löjrom resp. Kalix löjrom. Ett kontrollprojekt om skyddade beteckningar visade att det finns stora problem med hur beteckningarna används i restaurangledet. Flera fall av otydlig och bristfällig märkning upptäcktes också i butiks- och producentleden. Vid kontroll av märkning för allergener var det brister på var 5e produkt.

I primärproduktionen kontrollerades drygt 700 producenter. Det noterades 270 avvikelser på 138 gårdar. Både antalet avvikelser och antalet gårdar med avvikelser är större jämfört med 2011. Dokumentation om användning av läkemedel fortsätter att ligga högst i antal avvikelser. Antalet avvikelser om dokumentation och användning av växtskyddsmedel resp. skadedjursbekämpning kommer därefter.

Prevalensen av Salmonella i inhemska livsmedel är fortsatt i ett internationellt perspektiv mycket låg. Endast 12 prov av ca 30 000 tagna i slakten var positiva.

I importkontrollen avvisades två animaliesändningar p.g.a. underkänd ID- kontroll, två p.g.a. underkänd fysisk kontroll (bruten kylkedja resp. salmonella). Två animaliesändning avvisades då de kommit in i landet utan föregående gränskontroll. Flera (15 st.) vegetabiliesändningar underkändes p.g.a. att gränsvärden för aflatoxin, pesticider överskreds, intyg saknades eller var ogiltiga, eller förekomst av skadedjur. En sändning med köksredskap avvisades p.g.a. att gränsvärden för polyaromatiska aminer överskreds. De flesta av sändningarna som avvisats har RASFF-notifierats.

I restsubstanskontrollen påträffades kloramfenikol i urin från svin på tre gårdar samt i muskel från ett slaktat djur. Utredning inleddes.

Flera prover av strömming hade överskridande halter av dioxin och summan av dioxiner och dioxinlika PCB. Likaså överskred flera prov av sik ifrån Vänern och Vättern gränsvärdet för dioxin och dioxinlika PCB. Ärendena med överskridande har eller kommer snart att överlämnas till berörda Länsstyrelser.

Några överskridanden har konstaterats för BaP och PAH4 (ledde i de flesta fall till utredningar och förbud av utsläppande på marknaden), och ett fall av nitrat i rucola. Inget överskridande av halten mykotoxin påvisades.

Under 2012 analyserades sammanlagt 1 641 prov av vegetabiliska- och animaliska produkter på rester av ca 400 bekämpningsmedel inklusive isomerer och nedbrytningsprodukter. Av dessa överskred 50 (3 %) gränsvärdena. Motsvarande resultat från 2011 var att 1 692 prov analyserades varav 79 (4,7 %) överskred gränsvärdena. Under 2012 utfärdades 40 villkor för saluhållande. Ett parti om cirka 7 ton stoppades.

Ett flertal gånger under året har det beslutats om stängning för områden på grund av halter av DST i musslorna som överskred gränsvärdet. Områden stängdes även för påvisat PST i musslorna. Nio områden drabbades av *E. coli* halter över gränsvärdet vid något enstaka tillfälle.

Under perioden 2011-2012 testades knappt 200 prover för akrylamid. I 28 prov överskreds det indikativa värdet. Utredningar har gjorts.

2.2.4 Åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad

Statistisk data (stängda anläggningar, saluförbud etc.)

Trender för åtgärder

När det gäller kontroll av livsmedelshygien var det vanligaste beslutet om åtgärd vid bristande efterlevnad föreläggande, 1975 stycken och därefter förbud att släppa ut på marknaden 553 stycken. Totalt togs beslut om åtgärder i 2758 fall. Detta är en kraftig ökning jämfört med 2011. Till största delen beror ökningen troligtvis på en ökad inrapportering av uppgiften och förbättrad kvalitetssäkring av inrapporterad data. Andelen anläggningar som fått sanktion var 3%. De vanligaste orsakerna till sanktioner var avvikelser vid kontroll av lokaler och utrustning, rengöring, temperatur eller information.

För dricksvattenanläggningar ledde kontrollen i 4% (50 st) fall till sanktioner att jämföra med 3% för 2011. Det vanligaste var förelägganden.

Beslut om åtgärd på grund av bristande efterlevnad i primärproduktionen togs i 7 fall, vilket är betydligt färre än 2011, p.g.a. ändrat urval i redovisningen. Den vanligaste var föreläggande och orsaken var bristande efterlevnad inom kontrollområdet rengöring och desinfektion.

Halter av bekämpningsmedel ledde till åtgärder i ett flertal fall. Det utfärdades 40 beslut om villkor för saluhållande. För ytterligare information se avsnitt 2.3 för särskilda kontrollområden.

Saluförbud har lagts på vissa substanser som bedömts som nya. Livsmedelsverket åtalsanmälde tre importföretag för att ha sålt oxfile som var fläskkött och som innehöll otillåtna färgämnen. Saluförbud har lagts på produkter med en halt av synefrin som bedömts som osäker. Likaså har saluförbud utfärdats för produkter innehållande substansen DMAA.

Under året anmälde Livsmedelsverket knappt 70 RASFF-ärenden till kommissionen. Detta är några fler än tidigare år. En relativt stor andel orsakades av salmonellafynd i kött. Ett flertal notifieringar har berört innehåll av dimetylamin (DMAA) i kosttillskott.

2.2.5 Nationellt revisionssystem

Implementering av revisionsplan (antal revisioner och sektorer)

Summering av resultat

Huvudsakliga åtgärder som vidtagits

Under 2012 utfördes 108 stycken revisioner fördelade på de olika revisionstyperna:
65 st länsstyrelsernas kommunrevisioner
28 st Livsmedelsverkets kommunrevisioner
10 st Livsmedelsverkets internrevisioner
5 st Livsmedelsverkets revisioner av länsstyrelsernas livsmedelskontroll i primärproduktionen.

Under de senaste 5 åren, 2008 – 2012, har ca 93% av alla lokala kontrollmyndigheter reviderats, antingen av länsstyrelsen eller av Livsmedelsverket. De resterande lokala kontrollmyndigheterna reviderades före 2008 och planeras att revideras igen under 2013.

Livsmedelsverkets revisioner av de 21 länsstyrelsernas kontroll i primärproduktionen kom under 2010 i gång på allvar. Cirka 25% av länsstyrelserna har reviderats årligen sedan dess, så även under 2012. Fyra länsstyrelser återstår att revidera och de finns med i revisionsprogrammet för 2013.

Årligen har det utförts internrevisioner av Livsmedelsverkets kontrollverksamhet, vilket har omfattat olika många enheter beroende på hur verksamheten är organiserad. Vissa sakområden har inte täckts ännu, som kontroll av huvudkontor, samt stöd och ledningsfunktioner.

Revisionens samlade intryck av kontrollen i landet är att;

- myndigheterna i huvudsak uppfyller kraven i förordning (EG) nr 882/2004,
- myndigheterna har en planerad verksamhet även om rutiner för arbetet saknas i viss mån,
- kontrollen genomförs på ett sätt som har effekt, även om det är svårbedömt. Förbättring kan dock behövas vad det gäller ledningens uppföljning (verifiering), finansiering och att planerad kontroll genomförs.

Dock finns avvikelser noterade inom samtliga revisionsområden, men olika ofta. Ett revisionsområde som granskades ofta var ”registrering och godkännande av livsmedelsanläggningar, anläggningsförteckning”, men det var få avvikelser på detta område. Beredskap, öppenhet och utrustning granskades mer sällan, men i de fall det granskades var det väldigt låg andel avvikelser för öppenhet och större andel för beredskap och utrustning. Beredskap är ett område som inte tydligt pekades ut i den gamla vägledningen om revision, men som nu finns med i nya handboken.

Uppföljning var området med störst andel avvikelser. Det handlade om uppföljning med avseende på använd kontrolltid, att det saknades en måluppföljning med lämpliga

indikatorer, att nämnden inte vidtagit åtgärder mot exempelvis personalbrist eller kontrollskuld, eller att det saknades dokumenterade mål och rutiner för uppföljning. ”Finansiering”, ”rutiner” och ”opartiskhet” var också områden med hög andel avvikelser.

Revisionssystemet har utvecklats bland annat genom att en handbok tagits fram, instruktion uppdaterats om hur revisioner ska utföras och resultaten hanteras. Sverige har deltagit i BTSF-kurser om revision.

En nationell revisionsgrupp har inrättats. I gruppen ingår Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Generalläkaren, samt representanter från länsstyrelserna och kommunerna. Livsmedelsverket leder gruppen.

2.2.6 Resurser

Huvudsaklig utveckling i fördelning av:

- i) Anslag för kontroller och kontrollprogram
- ii) Kontrollpersonal (ange skillnader jfr med tidigare år)

Viktiga förändringar i laboratorie-nätverk/NRL

Livsmedelsverket har av regeringen uppdrag att under 2011-2014 utveckla kompetensen i den offentliga livsmedelskontrollen i syfte att förbättra kontrollen till nytta för företag och konsumenter. Inom ramen för arbetet ska samordningen mellan olika kontrollmyndigheter förstärkas. För detta har Livsmedelsverket tilldelats särskilda medel. Kompetenssatsningen har lett till utveckling av ett flertal kurser, rapporter och information. Ett projekt om framtidens kontroll har startat i slutet av 2012 för att stärka samordningen. Projektet omfattar satsning på nationella mål, system för långsiktig kompetensförsörjning, förebyggande insatser till företag, uppbyggande av verifieringssystem, samt att utveckla virtuella och fysiska mötesplatser.

Livsmedelsverket har också anvisats medel för att ge rådgivning till livsmedelsföretag om tillämpningen av livsmedelslagstiftningen och om reglerna om geografiska ursprungsbeteckningar.

Totalt arbetade 595 årsarbetskrafter med livsmedelskontroll (exkl. primärproduktionen och dricksvatten) vilket är en minskning med 17 stycken. Behovet bedöms till ytterligare 48 årsarbetskrafter vilket är en minskning av behovet jämfört med tidigare. Minskningen av behovet beror troligen på den nya riskklassningsmodellen som införts under 2012 hos flertalet kontrollmyndigheter, och som innebär ett minskat antal tilldelade kontrolltimmar. När det gäller dricksvattenkontrollen arbetade totalt 40 årsarbetskrafter lokalt, vilket är på samma nivå som tidigare. Det bedöms behövas ytterligare 4 årsarbetskrafter.

Enligt länsstyrelsernas rapportering arbetar knappt 7 inspektörsårsarbetskrafter med livsmedelskontrollen inom primärproduktionen. Det är en ökning med 1 årsarbetskraft

sedan förra året. Länsstyrelserna uppskattar att det behövs ytterligare ca 3,5 årsarbetskrafter inom kontrollen.

2.2.7 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete

Lagstiftning

Organisation

Förfaranden

Informationssystem

Utbildning

Förändringar i NKP

Förändringar har under året gjorts i lagstiftningen om kontroll vid handel med animaliska livsmedel inom EU; kontroll av musslor; enzymer, aromer och tillsatser samt om kontroll av snus och tuggtobak.

Kontrollavdelningen vid Livsmedelsverket har fortsatt sitt arbete i processgrupper för kvalitetsutveckling, för kontroll av företag, samt för kontroller vid slakt. E-lvis som är ett systemstöd för kontrollen har fortsatt att utvecklas och likaså supervisionssystemet. Mina sidor för företag har tagits fram. Flera checklistor för kontroll har tagits fram. Personalen har utbildats i ett flertal områden.

Under året har en ny vägledning om livsmedel särskilt avsedda för personer med allergi och intolerans, tagits fram. Några vägledningar har uppdaterats. En översyn av samtliga vägledningar har påbörjats.

Livsmedelsverkets webbplats, livsteck.net är fortsatt mycket använd. Där finns arbetsrum, diskussionsforum, forum för frågor och svar, samt webbenkäter. Rådgivning per telefon och webbforum har utvecklats. Länsmötena har temasatsningar.

Konferens om kontrolluppdraget, specialiseringsutbildning butik inkl. kontrollhandbok, professionella samtalet, sanktioner, mjölkproduktion resp. kontroll av produktion av frukt och bär är kurser som genomförts under året. Handbok om revision har tagits fram. Kurser om dricksvattenföreskrifterna, skyddade beteckningar och krishantering har också genomförts. Kompetenshöjande insatser av ytterligare slag t. ex. i samband med projekt och andra särskilda satsningar har gjorts. Exempel är aromämnen, tillsatser, hälsopåståenden, märkning, allergena ingredienser och kosttillskott.

Ett material för att underlätta för de lokala kontrollmyndigheterna att ta fram beredskapsplaner, har utarbetats. Arbete med att ta fram tydligare regler för att minska risken om vattenburen smitta orsakad av *Cryptosporidium*, har pågått under året.

En större översyn och omarbetning av kontrollplanen genomfördes under 2011. Planen har under 2012 kompletterats med en vision för livsmedelskontrollen och nationella mål för livsmedelskontrollen gemensamma för samtliga myndigheter på central, regional och lokal nivå. Planen beskriver även syfte och målsättningar med Livsmedelsverkets projekt "Framtidens kontroll". Avsnitten om ekologisk livsmedel och ekologisk produktion har också förtydligats. Utöver detta har planen uppdaterats med information om aktuella händelser, om statliga utredningar som publicerats under 2012 och om ny lagstiftning som påverkat eller kommer att påverka kontrollen i livsmedelskedjan.

2.2.8 Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad

Utbildningar

Informationskampanjer

Branschriktlinjer

Enligt Livsmedelsverkets regleringsbrev för 2012 ska en fortsatt särskild satsning göras för rådgivning till livsmedelsföretag om tillämpningen av livsmedelslagstiftningen.

Under året har Livsmedelsverket lagt tyngdpunkten på att förvalta och vidareutveckla fyra verktyg för rådgivning till livsmedelsföretag:

- Information på webbplatsen för livsmedelsföretagare
- Medverkan i möten med företag och branschorganisationer
- Stöd till branschen att utveckla branschriktlinjer
- Utveckling av verkets upplysningstjänst

Ett nyhetsbrev för livsmedelsföretagare tas fram och skickas ut. I januari 2012 anordnade Livsmedelsverket ett första årligt möte för livsmedelsföretagare, konsumentorganisationer med flera.

Livsmedelsverket medverkade 2012 vid ett antal möten arrangerade av företag och organisationer, bland annat av gårdsmejerister, dryckestillverkare och mathantverkare. Vid möten med småföretagare har Livsmedelsverket även informerat om geografiska ursprungsbeteckningar och den information som finns på verkets webbplats om kriterier, ansökan med mera.

Intresset hos branschorganisationer att ta fram branschriktlinjer var fortsatt högt 2012. Livsmedelsverket har tagit fram ett stödmaterial till företagen som beskriver myndighetens förväntningar på branschriktlinjerna. Ett tiotal branschorganisationer arbetade 2012 med att ta fram nya eller revidera befintliga branschriktlinjer.

I början av året introducerades ett nytt system i verkets upplysningstjänst som bland annat möjliggör statistisk uppföljning av besvarade telefon- och e-postfrågor. Det nya

verktyget gör det också lättare att snabbt få en bild av de vanligaste typerna av frågor och svar, vilka sedan publiceras på Livsmedelsverkets webbplats.

Under 2012 uppmanades 33 253 personer att koka sitt dricksvatten. Det var betydligt färre än föregående år då stort utbrott av *Cryptosporidium* pågick.

Livsmedelsverket gav kostrekommendationer för att begränsa vissa sårbara befolkningsgruppers intag av vissa fiskarter med anledning av höga halter av dioxiner och PCB.

Resultat från studien om främmande ämnen och mineraler i barnmat innebar att informationsinsatser till vissa konsumentgrupper.

Samarbete med industrin och utredning av orsakerna till höga halter av akrylamid har skett.

I arbetet med material avsedda att komma i kontakt med livsmedel har kontakter med branschorganisationer skett.

2.3. Kontroll av foder

2.3.1 Generell bedömning av kontrollen

Resultat med hänvisning till indikatorer för effektivitet, ändamålsenlighet och genomförande

Resultat med hänvisning till strategiska mål

Vid länsstyrelsens foderkontroll hos primärproducenter 2012 planerades totalt 695 kontroller varav 658 dvs. 95 % genomfördes. Målsättningen för kontrollen i primärproduktionen (1 %, uppskattat till 711 kontroller) uppnåddes inte.

2012 utförde länsstyrelsens personal på Jordbruksverkets uppdrag även kontroll på 182 gårdar där 182 prover samlades in på foder för analys av förekomst av bearbetat animaliskt protein i foder avsett att användas till livsmedelsproducerande djur. Målet att ta minst 200 foderprov, målet uppnåddes därmed inte fullt ut.

Vid kontroll hos foderleverantörer 2012 genomfördes 143 kontrollbesök, vilket är 91 % av planerat antal kontrollbesök. Målet på 100 % uppfyllande av kontrollplanen uppnåddes inte. Uppfyllelsegraden var något lägre än föregående år.

Under 2012 kontrollerades 5,6 % av anläggningarna i kategorierna butik och lager, blandartjänst samt transportörer. Målet på 6% uppfylldes i princip.

Målet med kontrollen är att säkerställa att foderföretagaren har ett fungerande system, för att säkerställa att foder på den svenska marknaden är säkert och att därmed i slutändan producerade livsmedel är säkra. Med detta avses att foder inte får sprida

smitta eller innehålla giftiga ämnen i sådana halter så att djur eller i förlängningen människor tar skada.

Sammanfattningsvis så har näringen fungerande system för att hantera fodersäkerheten och i inget fall har osäkert foder resulterat i några allvarliga händelser.

2.3.2 Trender i kontrollen

Utveckling i förhållande till

- i) huvudsakliga prioriteringar
- ii) riskbedömningskriterier (de större förändringarna i riskbedömnings-processerna)

Huvudsakliga trender i intensitet och typ av kontroller (huvudsaklig anledning)

Foderkontrollens fokus har under flera år legat på s.k. säkerhetskontroller. Ett antal händelser har inträffat internationellt som visar att det finns ett behov av att ha en bred bas av säkerhetskontroller samtidigt som man har utrymme för att reagera på händelser i omvärlden.

Inom primärproduktionen så är kontrollfrekvensen relativt låg (< 1 %) och kontrollen är i huvudsak kopplad till tvärvillkorskontrollen. Få länsstyrelser anger att kontrollen är riskbaserad i enlighet med kraven i kontrollförordningen (882/2004).

Ambitionen med kontrollsystemet för foderkedjan förutom primärproduktionen har varit att successivt under ett antal år minska andelen redlighetskontroller i form av provtagning för analys av näringsinnehåll i foder till förmån för en ökad säkerhetskontroll. På grund av den stora andelen avvikelser vid redlighetskontroller för andra foderleverantörer än primärproducenter ökades dock dessa prover vid planeringen av 2012 års kontroll.

Provtagning för analys av mykotoxiner (andra än aflatoxin) ökade med erfarenheter från de dåliga skördeförhållandena 2011.

Kontrollfrekvensen för melamin i råvaror som på förekommen anledning utökades efter 2008 minskades inför 2012 för andra året i rad eftersom inga anmärkningsvärda fynd av melamin gjorts.

Kontroll av antibiotikarester i drav och drank har tidigare rapporterats (RASFF²) som ett problemområde främst vid produktion av etanol, denna provtagning togs helt bort från kontrollen 2012 i.o.m. att inga problem inom den svenska etanolproduktionen rapporterats.

Kontrollfrekvensen för dioxin eller dioxin-lika PCB, tungmetaller och mykotoxiner behövs på motsvarande nivå som tidigare år trots att inga förhöjda halter har kunnat påvisas.

² Rapid Alert System for Food and Feed

För butiker, lager, transportörer och blandartjänst sänktes målsättningen för kontrollfrekvensen från 22% till 6%. Orsaken var att antalet registrerade anläggningar ökat kraftigt i kombination med att en prioritering måste ske av tillgängliga resurser.

Den bakteriologiska undersökningen vid gränskontroll av animaliska biprodukter, främst sällskapsdjursfoder och tuggartiklar, utökades under 2012 till att omfatta även analys avseende Enterobacteriaceae.

2.3.3 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad

Generella trender i efterlevnad

Huvudsakliga typer av bristande efterlevnad

Identifierade orsaker

Totalt noterades 42 foderavvikelser på 658 genomförda offentliga kontroller hos primärproducenterna 2012. Avvikelserna gällde kontrollpunkter som omfattade användande av fodertillsatser (ensileringsmedel) brister i journalföringen avseende växtskydds- och/eller bekämpningsmedel, spårbarhet samt hur lokaler och utrustning är anpassade för ändamålet.

Under 2012 års kontroll av förekomst av bearbetat animaliskt protein i foder inom primärproduktionen, noterades en avvikelse.

Totalt noterades under 2012 nio avvikelser på verksamhetsinriktningen butik och lager, blandartjänst och transportörer. Procentuellt minskade andelen avvikelser från 40% under 2011 till 31% under 2012. Färre besök skedde 2012 (29 mot 45).

Totalt noterades under 2012 140 avvikelser hos foderleverantörer. De flesta avvikelser för 2012 gällde avsaknad av dokumenterade skriftliga rutiner samt märkning. Antalet avvikelser hos foderleverantörer minskade kraftigt jämfört med föregående kontrollår (med 46%). Detta kan bero på att många företag åtgärdat avvikelser från tidigare års kontroller. 2010 skärptes kontrollen och företagen tros nu ha anpassat sig till de strängare kraven. Om detta är en trend får resultaten från 2013 års kontroll utvisa.

Andelen avvikelser av säkerhetskontrollerna kan med undantag av salmonella i utländska foder liksom föregående år anses ligga på en låg nivå.

Salmonella påvisades i 3 av 41 analyserade prov på foder, samtliga införda från ett annat EU-land (7 %) samt i 1 av 439 miljöprov (0,2%).

Salmonella påvisades inte i något av de 16 prover som den veterinära gränskontrollen omfattade. Inte heller påvisades halter som översteg tillåten halt av Enterobacteriaceae i något av de 11 prover som i gränskontrollen togs för Enterobacteriaceae- analys. Inte heller under 2011 påvisades salmonella i gränskontrollen. Under 2010 påvisades däremot vid 3 tillfällen salmonella i foder provtaget vid gränskontrollen d.v.s. vid 6 % av provtagningskontrollerna.

Under 2012 påvisades inga avvikelser i kontrollen avseende förekomst av bearbetat animaliskt protein av foder utanför primärproduktionen.

Den förhållandevis höga andelen avvikelser avseende angivet näringsinnehåll tenderar att hålla i sig. Under 2012 analyserades 326 foderprov för näringsinnehåll som resulterade i 975 analysresultat för olika näringsämnen. 18% av proverna hade högre eller lägre än angivna halter av ett eller flera näringsämnen. Motsvarande siffra för 2011 var 26%. Orsaken till den lägre andelen avvikelser är ej känd. Om detta är en trend får kommande års kontroll visa. Andelen analyser med avvikelser var dock något högre än föregående år, vilket betyder att ett foder i större utsträckning än föregående år har anmärkningar på flera av de analyserade näringsämnena.

Jordbruksverkets kontroll av foderråvaror 2012 visade på förekomst av låga halter godkända GMO under tröskelvärdet på 0,9 % (spår) i ca 67 % av proverna på foderråvarorna vilket i stort sett överensstämmer med tidigare år. Utifrån Jordbruksverkets kontroll kan man konstatera att spår av tillåten GMO fortsatt hittas i relativt stor utsträckning i foder. Då råvarorna hanteras i flera led från odling till import finns det en risk att oavsiktlig inblandning av GMO kan ske i råvaran.

2.3.4 Åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad

Statistisk data (stängda anläggningar, saluförbud etc.)

Trender för åtgärder

Av de totalt 42 foderavvikelser som rapporterades inom primärproduktionen är huvudelen även tvärvillkorsavvikelser som kan resultera i avdrag på tvärvillkorsstöden. Vid mindre avvikelser har även åtgärder som riktad information och uppföljande kontroll tillämpats.

Tre företag gavs under 2012 förelägganden. En händelse under kontrollåret 2012 ledde till åtalsanmälan av ett företag.

2.3.5 Nationellt revisionssystem

Implementering av revisionsplan (antal revisioner och sektorer)

Summering av resultat

Huvudsakliga åtgärder som vidtagits

Jordbruksverket

Jordbruksverket har under året genomfört 3 revisioner, varav en omfattar foder. Genomfört arbete är i enlighet med upprättat revisionsprogram för 2012. Den genomförda revisionen visar på att det finns områden som behöver ses över, främst avseende roller och ansvar inom behörig myndighet.

Behörig myndighet kommer under 2013 att genomföra ett projekt (Bättre Offentlig Kontroll) inom vilket de bedömer att de kommer att åtgärda de iakttagelser som revisionen har gjort.

2.3.6 Resurser

Huvudsaklig utveckling i fördelning av:

- i) Anslag för kontroller och kontrollprogram
- ii) Kontrollpersonal (ange skillnader jfr med tidigare år)

Viktiga förändringar i laboratorie-nätverk/NRL

Den operativa kontrollen av foder är avgiftsfinansierad, bortsett från kontroll av foder inom primärproduktionen som är anslagsfinansierad. Den årliga avgiften som ska täcka kostnaderna för kontrollen är uppdelad i en timavgift och en reseavgift.

Rapportering från länsstyrelserna till Jordbruksverket visar att man uppskattar behovet till 4,5 årsarbetskrafter och att totalt 2,7 (2011, 2,3) årsarbetskrafter arbetade med kontroll av foderföretagare i primärproduktionen under 2012.

Jordbruksverkets kontrollenhet ansvarar för utförande av kontrollen hos foderföretagare förutom kontroll av foder inom primärproduktionen. Totalt uppgick de personella resurserna för foderkontrollen under 2012 till ungefär 1,6 årsarbetskrafter.

2.3.7 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete

Lagstiftning

Organisation

Förfaranden

Informationssystem

Utbildning

Förändringar i NKP

Jordbruksverket har inför 2012 uppdaterat och kompletterat vägledning för kontroll av foderföretagare andra än i primärproduktionen.

Interna utbildningar har hållits för inspektörerna. Vidare har samkontroller anordnats i syfte att ge mer likriktade kontroller.

2.3.8 Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad

Utbildningar

Informationskampanjer

Branschriktlinjer

Under året har Jordbruksverket deltagit i ett flertal utbildningar inom SLU olika utbildningsprogram avseende foderlagstiftningen. Verket har även deltagit i en utbildning för näringen avseende märkning av foder (med inriktning på foder till sällskapsdjur).

Jordbruksverket lämnar även löpande råd avseende t.ex. märkning av foder.

2.4 Kontroll av animaliska biprodukter

2.4.1 Generell bedömning av kontrollen

Resultat med hänvisning till indikatorer för effektivitet, ändamålsenlighet och genomförande

Resultat med hänvisning till strategiska mål

Jordbruksverkets kontrollenhet utförde 84 % av de planerade kontrollerna 2012. Måluppfyllelsen (kontroll enligt plan) är således densamma som föregående år (84 %). Antalet utförda kontroller är lägre än tidigare år.

Antalet kontroller inriktade på ABP som Livsmedelsverket utförde stämde väl överens med den kontrollplan som gjorts för området. Uppdateringen av handledningen för kontrollen har skett.

Länsstyrelsens kontroll har minskat med en tredjedel jämfört med 2011. Länsstyrelsen rapporterar att kontrollen är nedprioriterad p.g.a. resursbrist.

Kommunernas kontroll har minskat något jämfört med 2011. Antal kommuner som rapporterar till Jordbruksverket har ökat jämfört med 2011, men är inte hundra procentig. Rapporteringen är föreskriftsreglerad så samtliga kommuner ska skicka in sin rapportering.

2.4.2 Trender i kontrollen

Utveckling i förhållande till

- i) huvudsakliga prioriteringar
- ii) riskbedömningskriterier (de större förändringarna i riskbedömnings-processerna)

Huvudsakliga trender i intensitet och typ av kontroller (huvudsaklig anledning)

Kontrollenhetens mål på Jordbruksverket är att utföra alla planerade kontroller under året. Antalet besök är per anläggning fastlagd i kontrollplanen genom riskklassning av objekten. Prioritering sker i första hand genom att utföra kontrollen så kostnadseffektivt som möjligt, dvs. att samordna kontroller i samma område. Vid tidsbrist görs en omprioritering, så att anläggningar med 0,2-0,33 besök per år flyttas över till följande års kontroll.

Av rapporteringen framgår det att hälften av länsstyrelserna har gjort sin riskanalys. Riskanalysen har bl.a. skett genom att studera Jordbruksverkets vägledningsinformation för kontrollområdet, genom att uppskatta sannolikhet och konsekvens samt genom att ta hänsyn till förfluten tid sedan senaste kontroll. Av de anläggningar som kontrollerats så har det endast på en anläggning konstaterats brister.

Av kommunens rapportering framgår det att endast ett fåtal kommuner har gjort riskanalys. Riskanalyserna har bl.a. baserats på större verksamheter, verksamheter som hanterar kategori 1-material, tidigare erfarenheter från olika verksamheter samt gödselhantering i primärproduktionen. För kommunerna innebär det att färre kommuner har utfört fler kontroller per kommun jämfört med föregående år. De har då även upptäckt flera brister som behövt åtgärdats eller åtalsanmälts.

Inför 2012 omarbetades riskbaseringen av de olika anläggningstyperna som Jordbruksverket bedriver kontroll på. Antalet kontroller har varit färre under 2012 än tidigare, vilket framför allt beror på en ändrad riskvärdering av anläggningarna. På flertalet anläggningar har kontrollfrekvensen minskat, i vissa fall rejält. Det innebär t.ex. att anläggningar som tidigare haft ett besök eller mer per år, nu i många fall har 0,33 besök per år. Dock har antalet anläggningar fortsatt att öka, då det hela tiden registreras nya anläggningar.

2.4.3 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad

Generella trender i efterlevnad Huvudsakliga typer av bristande efterlevnad Identifierade orsaker
--

Då antalet kontroller minskat från tidigare år är det svårt att jämföra antal avvikelser. Antalet anläggningar med avvikelser som Jordbruksverket har konstaterat i kontrollen är dock i princip konstant jämfört med föregående år, medan antalet kontroller med avvikelser har sjunkit något. Det kan bero på att de anläggningar med många besök är högre än tidigare år, då det totala antalet kontroller sjunkit ganska mycket. Tre anläggningar står tillsammans för 35 % av kontrollerna. En generell bedömning är att den vanligaste avvikelsern fortfarande är brister i handelsdokument och spårbarhet och att detta i första hand beror på okunskap hos företagen.

Av Livsmedelsverket, Länsstyrelsen och kommunens rapportering går det inte att dra någon slutsats.

2.4.4 Åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad

Statistisk data (stängda anläggningar, saluförbud etc.) Trender för åtgärder

När avvikelser har hittats har kontrollenheten vid Jordbruksverket lämnat begäran om åtgärdsplan från företagen, och denna följs sedan upp genom en uppföljande kontroll eller vid nästa ordinarie kontroll. Kontrollenheten lämnade inga skriftliga beslut om åtgärd under året som rörde enbart animaliska biprodukter. Däremot lämnades två förelägganden mot foderföretag som hanterar animaliska biprodukter, där en del av punkterna rörde just hanteringen av ABP.

Länsstyrelserna har inte under året utfärdat några förelägganden eller åtalasanmälningar.

2.4.5 Nationellt revisionssystem

Implementering av revisionsplan (antal revisioner och sektorer) Summering av resultat Huvudsakliga åtgärder som vidtagits
--

Jordbruksverket har under året genomfört 3 revisioner, varav en revision omfattar animaliska biprodukter. Genomfört arbete är i enlighet med upprättat revisionsprogram för 2012. Inga iakttagelser gjordes i den aktuella revisionen.

2.4.6 Resurser

Huvudsaklig utveckling i fördelning av:

- i) Anslag för kontroller och kontrollprogram
- ii) Kontrollpersonal (ange skillnader jfr med tidigare år)

Viktiga förändringar i laboratorie-nätverk/NRL

Jordbruksverkets operativa kontroll är helt avgiftsfinansierad. De anläggningar som kontrolleras får betala en årlig kontrollavgift till Jordbruksverket. Årsavgiften baseras på antalet besök, antal timmar besöken beräknas ta samt resekostnader. Totalt arbetade ca 1,2 årspersoner på Jordbruksverket med kontroll under 2012. Sedan föregående år har vissa ändringar i antalet inspektörer skett, samt inspektörernas placering.

På Livsmedelsverket var det 84 personer som utförde kontroller på slakt- och styckningsanläggningar. Det motsvarar 0,5 årsarbetskrafter och utgör det resursbehov som Livsmedelsverket anser behövas för denna typ av kontrollverksamhet. Antalet årsarbetskrafter på övriga anläggningar ingår i den rapportering som Livsmedelverket lämnat till kommissionen och anges inte specifikt för detta område.

Av rapporteringen framkommer inte hur länsstyrelserna tar ut sin avgift för sin kontrollverksamhet. Under 2012 jobbade totalt 1,33 årsarbetskrafter på länsstyrelsen med ABP-kontroll. Det är mindre än länsstyrelsernas planerade resursbehov på 2,78 årsarbetskrafter. I rapporteringen är det fyra länsstyrelser som har angett att en utökad samverkan inom området med kommunerna i länet har skett. Detta har bl.a. skett genom länsträffar, samråd och utbildningsdagar.

Av de kommuner som har rapporterat in sitt resultat har 103 kommuner arbetat med kontrollen under 2012. Totalt jobbade cirka 52 årsarbetskrafter på kommunerna med ABP-kontroll vilket motsvarar 222 personer. Det är något högre än det planerade resursbehovet på cirka 50 årsarbetskrafter. 76 av kommunerna hade angivit att ingen person har arbetat med kontroll av ABP under 2012. Det framgår inte av rapporteringen hur kommunerna tar ut sin avgift för kontrollverksamhet.

2.4.7 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete

Lagstiftning

Organisation

Förfaranden

Informationssystem

Utbildning

Förändringar i NKP

Jordbruksverket har under 2012 drivit ett projekt vars syfte var att få information från Livsmedelsverket, Sveriges kommuner och Landsting samt länsstyrelserna hur flera myndigheter inom området kan hjälpas åt och på vilket sätt kan Jordbruksverket hjälpa till som samordnande myndighet. Av underlaget som kom in under 2012 så kunde inte Jordbruksverket dra någon slutsats. Projektet fortgår under 2013.

Uppdatering av Livsmedelsverkets handledning för kontroll av animaliska biprodukter har skett under året. Kontrollvägledningen för Livsmedelsverket, som Jordbruksverket ansvarar för, har uppdaterats och reviderats.

Under 2012 har utbildning inom området hållits för länsstyrelserna och kommunerna i Skåne och Hallands län. Utbildningen var det sista tillfället av totalt sex utbildningstillfällen som erbjöds samtliga Länsstyrelser och kommuner under 2011-2012.

2.4.8 Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad

Utbildningar

Informationskampanjer

Branschriktlinjer

Jordbruksverket har utvecklat informationen på sin hemsida och deltagit i granskning av branschriktlinjer (svin). Även deltagande i uppdateringen av Miljöhousesynen har skett.

2.5 Kontroll av djurhälsa och smittskydd

2.5.1 Generell bedömning av kontrollen

Resultat med hänvisning till indikatorer för effektivitet, ändamålsenlighet och genomförande

Resultat med hänvisning till strategiska mål

Kontrollens omfattning varierar mellan länen. I några fall saknas rapport från länsstyrelsen om genomförda kontroller. Det bedöms som viktigt att utvärdera nuvarande kontroll av djurhälsa, dra lärdommar därav och sedan eventuellt besluta om hur kontrollen bör utföras framgent.

2.5.2 Trender i kontrollen

Utveckling i förhållande till

- i) huvudsakliga prioriteringar
- ii) riskbedömningskriterier (de större förändringarna i riskbedömnings-processerna)

Huvudsakliga trender i intensitet och typ av kontroller (huvudsaklig anledning)

När det gäller t.ex. hälsoövervakning av tuberkulos hos hägnad hjort har omfattningen av kontrollen kunnat minskas tack vare att en ökande andel av hägnen är klassade som fria från sjukdomen. Från och med den 15 oktober 2012 gäller ett nytt modifierat kontrollprogram som bygger på förenklad tuberkuloskontroll i fria hägn, det vill säga i tidigare A- och B-hägn. I icke friförklarade hägn införs inga ändringar. De viktigaste nyheterna består i vissa lättnader i hur och när Tb-kontroll ska utföras, samt enklare villkor för flytt av djur mellan hägn. I övrigt medför programmet att Jordbruksverket tar över ansvaret för driften av programmet från Svenska Djurhälsovården. Enligt det nya kontrollprogrammet ska länsstyrelsen senast den 1 februari varje år till Jordbruksverket rapportera resultaten av de kontroller som utförts under det senaste kalenderåret. Detta innebär en ökning av kontrollen på hägnat vilt för att ha en väl fungerande och dokumenterad tillsyn på årsbasis, vilken vi också ska kunna redovisa till KOM vid behov.

Kontrollen av seminverksamheten har ökat, trots att länsstyrelsen i vissa fall upplever svårigheter att identifiera kontrollobjekten. Jordbruksverkets arbete med att sammanställa en lista över kontrollobjekt har lett till ökat antal kontroller.

2.5.3 Nationellt revisionssystem

Implementering av revisionsplan (antal revisioner och sektorer)

Summering av resultat

Huvudsakliga åtgärder som vidtagits

Jordbruksverket har under året genomfört 3 revisioner, varav en omfattar importkontroll. Genomfört arbete är i enlighet med upprättat revisionsprogram för 2012. Den genomförda revisionen visar på att det finns områden som behöver ses över, främst avseende roller och ansvar inom behörig myndighet.

Behörig myndighet kommer under 2013 att genomföra ett projekt (Bättre Offentlig Kontroll) inom vilket de bedömer att de kommer att åtgärda de iakttagelser som revisionen har gjort.

2.6 Kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat

2.6.1 Generell bedömning av kontrollen

Resultat med hänvisning till indikatorer för effektivitet, ändamålsenlighet och genomförande

Resultat med hänvisning till strategiska mål

Jordbruksverket kan konstatera att under 2012 har merparten av länsstyrelserna utfört kontroller kopplade till djurhälsopersonal och läkemedel på gård. Jordbruksverket kan konstatera att flera länsstyrelser inte når upp till de allmänna råd om kontrollintervall som finns för veterinärer som förskriver villkorad läkemedelsanvändning och veterinärer som förskriver läkemedel för livsmedelsproducerande djur. En positiv trend är att flera länsstyrelser börjat samordna kontrollområdet. Ett fortsatt utbyte mellan kontrollmyndigheterna är väsentligt för att bättre uppfylla målen.

2.6.2 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad

Utveckling i förhållande till

- i) huvudsakliga prioriteringar
- ii) riskbedömningskriterier (de större förändringarna i riskbedömnings-processerna)

Huvudsakliga trender i intensitet och typ av kontroller (huvudsaklig anledning)

Under 2012 har 19 av 21 länsstyrelser utfört kontroll av läkemedel på gård. Totalt kontrollerades 220 objekt där 14 avvikelser återfanns. Motsvarande siffror för 2011 var att 19 av 21 länsstyrelser utfört kontroll av läkemedel på gård. Totalt kontrollerades 233 objekt där 36 avvikelser återfanns. De brister som uppmärksammats av kontrollmyndigheten är kopplade till journalföring och dokumentation både hos veterinär och hos djurhållare. Även bristande efterlevnad av reglerna för förskrivning av läkemedel har noterats.

2.6.3 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete

Generella trender i efterlevnad
Huvudsakliga typer av bristande efterlevnad
Identifierade orsaker

För att förtydliga hela kontrollområdet kommer Jordbruksverket att fortsätta erbjuda utbildning till länsstyrelserna, parallellt med informationsinsatser till djurhälsopersonalen. Ett förbättringsområde är länsstyrelsernas kunskap om hur de kan använda de register som Jordbruksverket tillhandahåller t.ex. DAWA djursjukdata och Vet@bas. Som ett led i detta arbete har Jordbruksverket fått i uppdrag av regeringen att förenkla inrapporteringen till DAWA djursjukdata vilket kommer att leda till ett förbättrat underlag för en riskbaserad kontroll.

2.6.4. Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad

Utbildningar
Informationskampanjer
Branschriktlinjer

Flera länsstyrelser har informerat djurhälsopersonal, företrädesvis veterinärer, om deras skyldigheter. Ytterligare har länsstyrelserna haft lunchseminarium, informationsträffar och utbildningar. Flera länsstyrelser uppger också att de får direkta frågor från veterinärer och djurägare och att rådgivning utgör en viktig del i att förbättra regel efterlevnaden. De länsstyrelser som har haft riktade informationsinsatser av olika slag har också noterat positiv återkoppling.

2.7 Kontroll av djurskydd

2.7.1 Generell bedömning av kontrollen

Resultat med hänvisning till indikatorer för effektivitet, ändamålsenlighet och genomförande
Resultat med hänvisning till strategiska mål

Under 2012 genomförde länsstyrelserna totalt 14 408 djurskyddskontroller vilket är något färre än 2011 då 14 664 kontroller genomfördes. Ungefär en tredjedel av kontrollerna 2012 hade sitt ursprung i en anmälan och ungefär hälften av dessa anmälningar var befogade, dvs. länsstyrelsen fann brister i djurhållningen. Ett gemensamt mål för länsstyrelserna är att minst 20 % av kontrollobjekten ska kontrolleras årligen. Detta mål uppfylldes inte under 2012 då totalt 13 % av kontrollobjekten kontrollerades. Under 2011 var denna siffra 10 %. Ett annat gemensamt mål är att normalkontroll bör utgöra minst 50 % av det totala antalet genomförda kontroller. Under 2012 uppfylldes inte detta mål i alla län men totalt i landet ökade andelen normalkontroll från 40 % år 2011 till 43 % år 2012. De officiella veterinärerna genomförde under 2012 totalt 1443 inspektioner på 121 slakterianläggningar. Detta kan jämföras med 1274 genomförda under 2011 på 103 slakterianläggningar.

2.7.2 Trender i kontrollen

Utveckling i förhållande till

- i) huvudsakliga prioriteringar
- ii) riskbedömningskriterier (de större förändringarna i riskbedömnings-processerna)

Huvudsakliga trender i intensitet och typ av kontroller (huvudsaklig anledning)

Djurskyddskontrollen ska vara riskbaserad och under 2012 har andelen normalkontroll ökat till 43 %. En stor del av det totala antalet kontroller har dock sitt ursprung från anmälningar från allmänheten eller veterinärer. Den huvudsakliga förändringen av djurskyddskontrollen är att antalet normalkontroll blir fler och fler samtidigt som andelen anmälningsärenden ligger kvar på en hög nivå.

Under 2012 har Jordbruksverket tillsammans med länsstyrelserna arbetat med ett riskklassificeringsprojekt av djurskyddsobjekt. Syftet är att ta fram en gemensam modell för riskklassificering så att länsstyrelserna ska kunna rikta djurskyddskontrollerna dit det finns störst behov av dem. Syftet är även att djurhållare med jämförbara djurvälståndsrisker ska kontrolleras i likvärdig omfattning i hela landet. Modellen för riskklassificering är tänkt att börja användas under 2013.

2.7.3 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad

Generella trender i efterlevnad

Huvudsakliga typer av bristande efterlevnad

Identifierade orsaker

De områden som rapporterats in ha den största andelen brister i efterlevnad är likvärdiga med tidigare år. Områden är bl.a.

- Djurens utrymmen har brister i renhållning och/eller brister gällande torra och rena liggplatser. Detta gäller främst för djurslagen nötkreatur (inklusive kalv), får, gris och fjäderfä.
- Brister i underhåll av inredningen i stallar eller att måttbestämmelserna och kraven på rörelsefrihet inte uppfylls. Detta gäller främst för djurslagen nötkreatur och fjäderfä.
- Brister i vård och hantering av sjuka djur samt bristande dokumentation av läkemedelsanvändning. Detta gäller främst för djurslagen, nötkreatur, fjäderfä, får och gris.
- Brister gällande foder och vatten. Främst för djurslagen nötkreatur, får, fjäderfä och gris.
- Djuren är ej tillfredställande rena. Detta gäller främst nötkreatur.
- Djuren har ej tillfredställande hull. Detta gäller främst nötkreatur och får.
- Brister i luftkvalitet för fjäderfä.
- Brister i tillgång till sittpinnar för fjäderfä
- Brister i klippning av får.
- Brister i strö till grisar.

- Brister gällande betesmarker, rastgårdar eller stängsel för nötkreatur.

2.7.4 Åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad

Statistisk data (stängda anläggningar, saluförbud etc.)

Trender för åtgärder

Under 2012 tog länsstyrelserna 223 beslut om djurförbud vilket är samma antal som 2011. I 248 fall anmälde länsstyrelserna överträdelser av djurskyddslagen till polismyndigheten eller Åklagarmyndigheten. Under 2012 gjorde länsstyrelserna 1 185 omhändertaganden av djur och av dessa var 1 058 omhändertaganden av sällskapsdjur. Jämfört med tidigare år var detta en ökning i antalet omhändertagande.

Under 2012 överlämnade de officiella veterinärerna på slakterianläggningarna 182 ärenden till länsstyrelsen för vidare handläggning. Antalet ärenden som överlämnades till länsstyrelsen är likvärdig med året innan.

2.7.5 Resurser

Huvudsaklig utveckling i fördelning av:

- i) Anslag för kontroller och kontrollprogram
- ii) Kontrollpersonal (ange skillnader jfr med tidigare år)

Viktiga förändringar i laboratorie-nätverk/NRL

Till länsstyrelsernas djurskyddskontrollarbete användes totalt 193 årsarbetskrafter under 2012 vilket är samma som 2011. Livsmedelsverkets kontroll av djurskydd på slakterier finansieras av avgifter. De officiella veterinärerna på slakterierna lade ner 3 940 timmar på djurskyddskontroll.

2.7.6 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete

Lagstiftning

Organisation

Förfaranden

Informationssystem

Utbildning

Förändringar i NKP

Under 2012 har Jordbruksverket tillsammans med länsstyrelserna på uppdrag av regeringen inrättat ett samverkansråd för bättre och effektivare djurskyddskontroller. Rådet kallas Rådet för djurskyddskontroll och ska ha till uppgift att löpande samordna strategiska frågor som rör djurskyddskontroller så att djurskyddskontrollen utvecklas mot att bli mer rättssäker, likvärdig och effektiv.

Jordbruksverket har också haft i uppdrag av regeringen att under 2012 i samråd med länsstyrelserna bestämma en tidsplan för att utveckla sitt IT-system och flödet mellan Jordbruksverkets och länsstyrelsernas administrativa system. För att ytterligare stärka djurskyddskontrollen har Jordbruksverket under 2012 tillsammans med länsstyrelserna påbörjat ett riskklassificeringsprojekt av djurskyddsobjekt. Syftet är att ta fram en gemensam modell för riskklassificering så att länsstyrelserna ska kunna rikta djurskyddskontrollerna dit det finns störst behov av dem. Syftet är även att djurhållare

med jämförbara djurvälfrädrisker ska kontrolleras i likvärdig omfattning i hela landet. Modellen för riskklassificering är tänkt att börja användas under 2013.

2.7.7 Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad

Utbildningar

Informationskampanjer

Branschriktlinjer

Flera av länsstyrelserna har haft informations- och utbildningsinsatser för företagarna.

2.8 Kontroll av fytosanitär verksamhet

2.8.1 Generell bedömning av kontrollen

Resultat med hänvisning till indikatorer för effektivitet, ändamålsenlighet och genomförande

Resultat med hänvisning till strategiska mål

Det fytosanitära kontrollområdet omfattas idag inte av kontrollförordningen 882/2004/EG utan har istället sin grund i Rådskdirektivet 2000/29/EG. Detta gör att kraven på hur kontrollerna utförs ser något annorlunda ut gentemot övriga kontrollområden. Den pågående översynen av flera lagstiftningar inom DG Sancos ansvarsområde innehåller bl.a. ett förslag om att utvidga tillämpningsområdet för kontrollförordningen 882/2004/EG till att även omfatta den fytosanitära lagstiftningen. En trolig förändring är att kontrollarbetet kommer att behöva ställas om till ett mer riskbaserat synsätt och därmed mer snabbfotade omställningar än vad som är fallet idag.

En sammanfattande bedömning av kontrollområdet 2012 är att den har utvecklats och bedöms vara tillfredsställande. Eftersom få reglerade skadegörare hittas vid inventering bedömer Jordbruksverket att målet att upprätthålla ett gott sundhetsläge i landet i huvudsak är uppfyllt. Liksom för flertalet övriga EU-länder är dock Sveriges systematiska kartläggning av nya skadegörare mycket begränsad. Det finns därför en risk för att allvarliga växtskadegörare sprids utan upptäckt i landet eller inom EU i övrigt.

2.8.2 Trender i kontrollen

Utveckling i förhållande till

- i) huvudsakliga prioriteringar
- ii) riskbedömningskriterier (de större förändringarna i riskbedömnings-processerna).

Huvudsakliga trender i intensitet och typ av kontroller (huvudsaklig anledning)

Inga större förändringar har gjorts när det gäller antal utförda kontroller eller vilken typ av kontroller som har utförts jämfört med föregående år.

2.8.3 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad

Generella trender i efterlevnad Huvudsakliga typer av bristande efterlevnad Identifierade orsaker
--

Generella trender i efterlevnad

Inga större generella skillnader i efterlevnad har konstaterats jämfört med föregående år.

Huvudsakliga typer av bristande efterlevnad

I importkontrollen fortsätter växtinspektörerna att hitta importförbjudna insekter i bladgrönsaker från länder i Sydostasien. Det är också vanligt att sändningar från Sydostasien saknar sundhetscertifikat eller att dokumentationen är felaktig. Under 2012 var det speciellt sändningar från Malaysia som antingen saknade sundhetscertifikat eller där själva dokumentationen var felaktig.

Vid kontrollen av efterlevnaden av växtpassreglerna har fortsatta brister konstaterats hos återförsäljare av plantskoleväxter. Vid kontroll av företag med tillstånd att märka sågade trävaror och träemballage var den vanligast förekommande anledningen till anmärkning att företaget inte skötte dokumentationen.

Identifierade orsaker

Under många år hittade EUs medlemsländer ofta importförbjudna skadegörare i sändningar med bladgrönsaker från Thailand. I början av 2011 började EU ställa högre krav på växtskyddsmyndigheten i Thailand samt de företag som exporterar reglerade växter och växtprodukter till EU. EUs agerande fick effekt och både under 2011 och 2012 har antalet avvikelser i denna typ av sändningar från Thailand varit låg. De nya kraven på Thailand verkar dock ha påverkat handeln med bladgrönsaker i regionen och medfört att en större andel bladgrönsaker importeras från andra länder såsom Vietnam och Malaysia jämfört med föregående år.

Orsaker som ligger bakom bristerna i efterlevnad av växtpassreglerna och bristerna i dokumentation hos företag med tillstånd att märka sågade trävaror och träemballage kan vara att tydligare information om vilka krav som ställs på företaget behöver tas fram och kommuniceras i kombination med att det i många fall saknas åtgärder att ta till vid upprepade avvikelser.

2.8.4 Åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad

Statistisk data (stängda anläggningar, saluförbud etc.) Trender för åtgärder

De åtgärder som har vidtagits vid konstaterade avvikelser vid import av reglerade växter och växtprodukter är avvisning och destruktion. De företag med tillstånd att märka sågade trävaror och träemballage som underkändes i kontrollen följdes upp genom att företaget gavs en ny möjlighet att komma in med den saknade kompletterande informationen. Vid frånvaro av växtpass vid kontroll gavs företaget möjlighet att i efterhand visa upp det efterfrågade växtpasset. Vid påvisad förekomst av reglerade skadegörare vid kontrollbesök i företag som producerar eller saluför växter har Jordbruksverket beslutat om bekämpning eller destruktion. T.ex. vid förekomst av bomullsmjöllus (*Bemisa tabaci*) tas beslut om bekämpning ska utföras innan leverans av

plantmaterial sker till annan odlare och bekämpningsbeslutet följs upp av ett extra kontrollbesök.

2.8.5 Resurser

Huvudsaklig utveckling i fördelning av:

- i) Anslag för kontroller och kontrollprogram
- ii) Kontrollpersonal (ange skillnader jfr med tidigare år)

Viktiga förändringar i laboratorie-nätverk/NRL

Genomförandet av de fyto-sanitära kontrollerna är i huvudsak finansierade av avgifter. De totala kostnaderna för kontrollerna har stadigt ökat under perioden 2008-2012 och totalt under perioden ökat med 28 %.

Totalt finns drygt 20 inspektörer som arbetar med fyto-sanitära kontroller. Totalt motsvarar det cirka 16 årsarbetskrafter vilket är en ökning med cirka 1 årsarbetskraft jämfört med 2011. Ökningen kan helt hänföras till importkontroll av reglerade växter- och växtprodukter.

2.8.6 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete

Lagstiftning

Organisation

Förfaranden

Informationssystem

Utbildning

Förändringar i NKP

Specifika delar av Växtskyddslagen (1972:318) håller på att ses över bl.a. i syfte att stärka lagstödet för att kunna vidta åtgärder vid konstaterade avvikelser.

Ett mål för att kunna förbättra kvalitén och effektiviteten på kontrollarbetet är att tydliggöra ansvarsområdena mellan sakenheten (Växt- och miljöavdelningen) och växtkontrollenheten (Kontrollavdelningen). Som ett led i detta arbete sågs under 2011 tillämpningen av Jordbruksverkets centrala riktlinjer över. Till följd av denna översyn har under 2012 fler gemensamma planeringsmöten införts och arbete pågår kontinuerligt för uppdatera interna rutiner och olika former av styrdokument avseende kontrollarbetet. Under 2012 har en gemensam samarbetsyta börjat användas där sak- och kontrollenhet på ett smidigt sätt kan dela dokument.

För att enklare kunna genomföra samtliga importkontroller började, under 2011, ett elektroniskt importkontrollsystem utvecklas. Systemet togs i drift under våren 2012 och innebär bl.a. att de personella resurserna bättre kan allokeras samt att statistiken blir mer omfattande samt kvalitetssäkrad. Systemet bygger på att importörerna kan använda en e-tjänst för att anmäla sändningar samt att kontrollresultaten tillhandahålls elektroniskt. Vid kontrollen används elektroniska checklistor.

För samtliga kontroller hålls årliga uppstartsmöten/utbildningar inför den nya kontrollsäsongen. Under 2012 hölls dessutom en tvådagars importutbildning för samtliga importörer.

2.8.7 Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad

Utbildningar

Informationskampanjer

Branschriktlinjer

Nytt informationsmaterial om nya allvarliga växtskadegörare som utgör ett potentiellt fytosanitärt hot mot den svenska näringen har tagits fram och distribuerats.

Jordbruksverket deltog som utställare på Elmia Garden 2012 för att informera om den fytosanitära verksamheten.

3 Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan

3.1 Förändringar av den nationella planen för kontrollen i livsmedelskedjan

Detta avsnitt behandlar de ändringar som införts vid senaste uppdateringen av Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan. Kontrollplanen ses över vid behov och åtminstone årligen med hänsyn till bl.a. följande: ny lagstiftning, förekomst av nya sjukdomar eller andra hälsorisker, omfattande förändringar av de behöriga myndigheternas uppbyggnad, ledning eller verksamhet, förändringar inom branscher, resultat från den offentliga kontrollen och från revision, samt resultat från FVO:s revisioner, inspektioner och uppföljningar.

Under 2011 genomfördes en större översyn och omarbetning av kontrollplanen. För att göra planen tydligare och mera lättanvänd och omhändertata synpunkter på planen som framfördes vid General Audit 2010. Arbetet med detta fortsatte under 2012 och beslut om uppdaterad plan togs i januari 2013. Uppdateringen gjordes i samarbete mellan berörda organisationer; Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Statens veterinärmedicinska anstalt, Generalläkaren länsstyrelserna och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Information från Tullverket ingår också i planen. Förändringar av den fleråriga nationella kontrollplanen ska rapporteras enligt artikel 44.1.a) i förordningen. Nedan ges en sammanfattning av förändringarna.

Planen har kompletterats med en vision för livsmedelskontrollen och nationella mål gemensamma för samtliga myndigheter på central, regional och lokal nivå. Planen beskriver även syfte och målsättningar med Livsmedelsverkets projekt "Framtidens kontroll". Utöver detta har planen uppdaterats med tydligare mål för djurskyddskontrollen och foderkontrollen och texterna om djurhälsa har uppdaterats för att bättre spegla kontrollområdet. Avsnitten om ekologiska livsmedel och ekologisk produktion har också förtydligats. Utöver detta har planen uppdaterats med information om aktuella händelser, om statliga utredningar som publicerats under 2012 och om ny lagstiftning som påverkat eller kommer att påverka kontrollen i livsmedelskedjan

Kontrollplanen har i övrigt uppdaterats för att informationen ska vara aktuell.

3.2 Gemensamma aktiviteter enligt kontrollplanen

Särskilda aktiviteter pågår för att bidra till de gemensamma målen för kontrollen i livsmedelskedjan. Aktiviteter beskrivs i planens del 3 avsnitt 2.2.2. En samordningsfunktion finns för att samordna genomförandet av de gemensamma aktiviteterna. Funktionen ansvarar för att uppdatera kontrollplanen, att förankra gemensamma aktiviteter och följa de aktiviteter som pågått. Funktionen förvaltar också vissa av produkterna från avslutade gemensamma aktiviteter. Som en del i underlaget för utveckling av kontrollen i livsmedelskedjan tar samordningsfunktionen del av resultat och analyser i den samlade årliga rapporten. Funktionen har haft fyra möten under 2012.

Under 2012 beslutades även att gemensamma aktiviteter inom områdena kontroll av animaliska biprodukter, kontroll av internethandel, utveckling av strategi för FVO-revision och samordning av översynen av kontrollförordningen ska genomföras under 2013.

Aktiviteten med att samordna synen på lagstiftningen och dess tillämpning avslutades under 2008. En för Livsmedelsverket och Jordbruksverket gemensam mall för vägledningar togs fram. Mallen har därefter använts av Livsmedelsverket och Jordbruksverket. Under 2010 inleddes arbete med att se över mallen vilket resulterat i att olika behov av väglednade dokument identifierades. Livsmedelsverket har beslutat att från 2012 utveckla vägledningar till lagstiftningen och kontrollhandböcker till stöd för kontrollmyndigheterna. Ett samrådsförfarande med Jordbruksverket har tagits fram när det gäller vägledningar till lagstiftning som berör båda myndigheterna.

Arbetet med att gemensamt utveckla offentliga kontrollen av intressenter (företag) har påbörjats 2008 och fortsatt en del in på 2010. Som ett delprojekt har mall för att göra en kontrollplan för ett kontrollområde eller en kontrollmyndighet tagits fram. Mallen har använts av myndigheterna för att beskriva vissa kontrollområden bl. a. inför FVO:s revisioner. Projektet har även presenterat en lista över samtliga kontrollområden och en lista över områden med bristande eller ingen kontroll. Kontroll av internethandel har bland andra områden identifierats som ett område med brister i kontrollen. 2010 anordnades en inspirationsdag med internethandel som tema. En gemensam aktivitet om utveckling av kontrollen av internethandel skulle ha genomförts under 2012 men aktiviteten har överförts till 2013. Under 2012 startade ett gemensamt kontrollprojekt om utveckling av kontrollen av animaliska biprodukter. Aktivitet kommer att fortsätta under 2013.

Utöver ovan nämnda aktiviteter har samordningsfunktionen följt upp Sveriges rekommendation från FVO, genomfört en mindre enkät om resultatet av översynen av kontrollplanen 2011, tagit fram ett gemensamt presentationsmaterial om den nationella kontrollplanen samt påbörjat en sammanställning över uppgifter som myndigheterna rapporterat till varandra, till Efsa eller till EU-kommissionen.

4 Kontroll av livsmedel

4.1 Inledning

I detta avsnitt presenteras resultat från kontroll av livsmedel och livsmedelshygien, 4.2; kontroll av dricksvatten, 4.3; kontrollprogrammen 4.4; samt övriga områden för kontroll 4.5.

För de större kontrollområdena presenteras kontrollens omfattning och resurser, måluppfyllelse, efterlevnaden hos företag, beslut om åtgärder mot företag, och åtgärder hos kontrollmyndigheterna. I kapitlet ges på så sätt underlag för att uppfylla kraven framförallt i artikel 44.1. b), c) och d) i förordningen.

4.2 Livsmedel och livsmedelshygien

Beskrivning av kontrollområdet

Här rapporteras resultat från kontroll av både animaliska och icke-animaliska livsmedel. Det gäller både primärproduktionen och leden efter primärproduktionen.

Förbättringsarbetet med rapporteringssystemet har fortsatt under 2012. I syfte att kvalitetssäkra rapporteringen har Livsmedelsverket gjort en utvärdering i samarbete med inrapporterande kontrollmyndigheter. Resultatet av detta arbete är att anvisningen för rapporteringen har både förtydligats, men även att vissa förändringar i uppgifter som ska rapporteras in har genomförts. Vid rapportering av data för 2012 skickade samtliga kontrollmyndigheter in sina uppgifter. Fyra myndigheter blev förelagda att komplettera sin rapportering, vilket samtliga gjorde. Den största anledningen till att de blev förelagda var problem med myndigheternas it-system.

Länsstyrelserna har från och med 2009 kontrollansvar i primärproduktionen. Kommunerna har kontrollansvar för flertalet livsmedelsanläggningar efter primärproduktionen och Livsmedelsverket för ett fåtal. Ansvarsfördelning och system för kontrollen framgår av kontrollplanen.

4.2.1 Kontrollens omfattning och resurser

4.2.1.1 Omfattning

Primärproduktionen

Någon exakt siffra på antalet primärproducenter med livsmedelsproduktion finns för närvarande inte. Länsstyrelserna arbetar fortfarande med att registrera anläggningar och bygga upp ett register. Baserat på tillgänglig statistik finns det ca 80 000

primärproducenter. 2010 var 8 942 anläggningar registrerade hos länsstyrelserna. Under 2011 nyregistrerades 5 188 anläggningar och under 2012, 3 039 anläggningar.

Under 2012 genomfördes totalt 771 livsmedelskontroller, varav 572 var planerade tvärvillkorskontroller³. Merparten av de utförda kontrollerna omfattade därmed i första hand endast de krav i livsmedelslagstiftningen som utgör tvärvillkor. Andelen anmälda kontroller (57 %) var högre än andelen oanmälda kontroller (43 %). Detta var skillnad jämfört 2011 då andelen anmäld respektive oanmäld kontroll var i princip lika stor.

Totalt besöktes 741 primärproduktionsanläggningar. Störst andel kontroller fick, i likhet med åren 2009-2011, anläggningar i prioritetssklass 2, vilket inte är i enlighet med riskklassificeringsmodellen. Inom prioritetssklass 2 var kontroll av anläggningar med livsmedelsproducerande djur, vanligast. Enligt modellen bör 40 % av de besökta anläggningarna ligga i kategori röd, men majoriteten av de besökta anläggningarna ligger i likhet med föregående år i kategori orange och gul. Endast 18 % av de kontrollerade anläggningarna låg i kategori röd, vilket innebär att det är i stort sett likadant som förra året. Anledningen är troligen att flertalet kontroller var tvärvillkorskontroller.

Besökta anläggningar i primärproduktionen per prioritetssklass, där 1 är högst och 4 lägst.

År	Prioritetssklass 1		Prioritetssklass 2		Prioritetssklass 3		Prioritetssklass 4	
	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta
2012	175	24	434	60	101	14	12	2
2011	156	26	301	50	119	20	21	4
2010	156	24	370	58	93	15	20	3
2009	91	18	306	61	82	16	24	5

³ Tvärvillkoren är ett begränsat antal regler inom olika områden, till exempel foder- och livsmedelssäkerhet som lantbrukaren/primärproducenten måste följa för att få full utbetalning av jordbrukarstödet. Överträdelser av dessa regler kan resultera i avdrag i jordbrukarstödet. Ytterligare information om tvärvillkor återfinns på Jordbruksverkets hemsida, www.jordbruksverket.se.

Besökta anläggningar i primärproduktionen per kategori i prioritets- och erfarenhetsmatrisen, där röd har högst prioritet.

År	Kategori röd		Kategori orange		Kategori gul		Kategori blå		Kategori grön	
	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta
2012	131	18	341	46	220	30	25	3	4	1
2011	113	19	243	41	194	32	43	7	4	1
2010	123	19	314	49	173	27	25	4	4	1
2009	67	13	298	59	117	23	19	4	0	0

Leden efter primärproduktionen

Antalet kommuner är 290 men eftersom ett antal kommuner har gått ihop och har en gemensam myndighet, så är antalet inrapporterande myndigheter lägre. Under 2012 rapporterade 256 lokala myndigheter in uppgifter.

Under 2012 rapporterades det in 86 275 livsmedelsanläggningar⁴, vilket ligger i samma storleksordning som föregående år. Anläggningarna är indelade i olika riskklasser, enligt Livsmedelsverkets vägledning om riskklassning. Om den inrapporterande myndigheten använder sig av någon annan riskklassningsmodell, redovisas inte riskklass. I tabellen nedan visas hur anläggningarna fördelas i de olika riskklasserna. Det är få anläggningar i de högsta riskklasserna och flest i riskklass 7.

Antal anläggningar per riskklass, 2012, där 1 är högst och 8 lägst.

Riskklass									
1	2	3	4	5	6	7	8	Saknas	Totalt
69	195	1 379	4 854	14 695	12 267	28 938	16 162	7 716	86 275

Under 2012 utfördes 77 347 kontroller på totalt 51 259 anläggningar. Det var 15 773 anläggningar som fick fler än ett kontrollbesök. Antalet kontroller är drygt 14 800⁵ fler än under 2011. Även antalet anläggningar som kontrollerades var betydligt fler än under 2011, 4 560 stycken.

De utförda kontrollerna kan delas upp i orsak till kontrollen, samt om den var föranmäld/oanmäld. Jämfört med föregående år, har fördelningen mellan oanmälda/anmäla planerade kontroller ändrats, så att de oanmälda kontrollerna ökar från 62 % till 68 %.

⁴ I förra årets rapport inkluderades drickvattenanläggningarna i uppgiften om det totala antalet anläggningar. I årets rapport kan man separeras alla uppgifter om livsmedelsanläggningar och drickvattenanläggningar.

⁵ Antalet kontroller som angavs i förra årets rapport har korrigerats.

Ur rapporteringen går det att se vilka typer av anläggningar som får besök, i vilken riskklass de ligger och vilken tilldelad kontrolltid de har. När det gäller besök per riskklass kan det inte göras någon jämförelse med föregående år, p.g.a. ändring av riskklassningssystemet. Anläggningar i de högsta riskklasserna har till störst andel fått flera besök. Det är dock 16% av anläggningarna i riskklass 1-4 som inte fått något besök. Det kan finnas olika orsaker till detta, men bland dessa anläggningar kan finnas sådana med nedsatt kontrolltid och kanske därför inte planerats kontrolleras under året.

Andel (%), kontrollerade anläggningar per riskklass, 2012 (planerade kontroller)

Riskklass										
	1	2	3	4	5	6	7	8	Saknas	Totalt
Noll besök	9	26	23	14	21	26	46	63	75	42
Ett besök	22	15	30	37	52	55	49	35	22	44
Flera besök	70	59	47	48	28	19	5	2	3	13
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Det finns fortfarande anläggningar med mycket kontrolltid som inte har fått någon kontroll under 2012, se tabellen nedan. Anläggningar med minst 5 tilldelade kontrolltimmar bör få kontroll årligen. När det gäller anläggningar i intervallen 5-8 kontrolltimmar har andelen som inte fått kontroll minskat från 30 % till 21 % jämfört med 2011. Detsamma gäller anläggningar med 9-16 kontrolltimmar, där andelen utan kontrollbesök minskat från 20 % till 14 %. Det är 20% av de anläggningar som tilldelats fem timmar eller mer i kontrolltid och som inte fått någon kontroll under året. Detta är en förbättring jämfört med föregående år.

Andel (%) anläggningar fördelat på antal planerade kontrollbesök, per antalet tilldelade kontrolltimmar, 2012

Antal tilldelade kontrolltimmar						
	0	1-4	5-8	9-16	>16	Saknas
Antal besök	n= 1 442	n=55 174	n=22 495	n= 3 671	n=745	n= 2 748
Noll besök	91	49	21	14	9	96
Ett besök	9	46	49	33	32	4
Flera besök	0	5	29	53	59	0
Totalt	100	100	100	100	100	100

Av tabellen nedan framgår att vissa kontrollområden kontrolleras mycket oftare än andra. Det område som kontrollerats vid störst andel av kontrollerna var rengöring, följt av temperatur, personlig hygien, infrastruktur etc., samt hantering m.m. Andra områden, som mikrobiologiska kriterier och vattenkvalitet, har fått betydligt mindre andel kontroll. Det är i princip samma områden som ligger högt respektive lågt 2012 jämfört med 2011. Fördelningen beror naturligtvis på anläggningstyp, då alla kontrollområden inte är relevanta att kontrollera hos alla typer av anläggningar.

Andelen för alla kontrollområden vid varje kontrolltillfälle är lägre för 2012 än för 2011. Förklaringen är att under 2011 kontrollerades i snitt sju områden per kontroll och under 2012 var det sex områden per kontroll.

Andel (%) av planerade kontroller då kontrollområdet kontrollerats, 2012 och 2011.

Kontrollområde	Andel av samtliga planerade kontroller	
	2012	2011
1. Infrastruktur, lokaler, utrustning	67	74
2. Råvaror, förpackningsmaterial	44	54
3. Hantering, lagring, transport	66	72
4. Avfall	36	39
5. Skadedjur	41	49
6. Rengöring	77	81
7. Vattenkvalitet	17	24
8. Temperatur	70	72
9. Personlig hygien	67	73
10. Utbildning	33	48
11. HACCP	31	39
12. Information	42	46
13. Spårbarhet	28	34
14. Mikrobiol. kriterier	6	7
15. Övrigt	20	21
Totalt antal kontroller	67 270	53 780

Vid jämförelse av den relativa fördelningen mellan kontrollområdena så finns inga stora skillnader mellan åren 2011 och 2012. Det går inte heller att se att kontrollområdet – information, kontrollerats mer relaterat till övriga kontrollområden, trots större fokus på märkningskontroll i den reviderade vägledningen om riskklassning.

Provtagning för mikrobiologisk analys

Kontrollmyndigheterna har (exkl. salmonellakontrollprogrammet), tagit ut 3392 prov och på dessa har 16 330 mikrobiologiska analyser genomförts. Detta är en minskning av antalet jämfört med 2011 (21 177 analyser). Analyserna har fördelats enligt följande:

Koagulaspositiva stafylokocker	2823
Bacillus cereus (presumtiva)	2343
Aeroba mikroorganismer	2016
E.coli	1745
Enterobacteriaceae	1504
Clostridium perfringens	1501

Salmonella	1281
Enterokocker	1031
Jästsamp	793
Mögelsamp	716
Listeria monocytogenes	407
Campylobacter	52
Stafylokockenterotoxin	32
Eae	14
Vtx 1	14
Vtx 2	14
Norovirus GG1	6
Norovirus GG2	6
O111	6
VTEC	5
O157	4
O113	3
O154	3
O170	3
Saa	3
Anaeroba mikroorganismer	2
O26	2
E.coli O 157 H7	1
Totalsumma	16 330

4.2.1.2 Förändringar i resurser

Primärproduktion

Enligt länsstyrelsernas rapportering arbetar knappt 7 inspektörsårsarbetskrafter med livsmedelskontrollen inom primärproduktionen. Det är en ökning med 1 årsarbetskraft sedan förra året. Länsstyrelserna uppskattar att det behövs ytterligare ca 3,5 årsarbetskrafter inom kontrollen dvs. totalt ca 10,5 årsarbetskrafter.

Kontrollen av djurskydd, foder och livsmedel i primärproduktionen är anslagsfinansierad. Extra offentliga kontroller som utförs på grund av bristande efterlevnad finansieras med avgifter. Livsmedelsverkets bedömning är att befintliga resurser för livsmedelskontrollen i primärproduktionen är otillräckliga för att bygga upp register och för att utföra en riskbaserad kontroll som omfattar samtliga kontrollområden i livsmedelslagstiftningen.

Leden efter primärproduktionen

Årsarbetskrafterna delas upp på inspektörer som arbetar med livsmedelskontroll och inspektörer som arbetar med dricksvattenkontroll⁶. Totalt arbetade 595 inspektörsårsarbetskrafter med livsmedelskontroll, vilket är en minskning med 17 st. Bedömningen är att det behövs ytterligare 48 årsarbetskrafter, vilket är en minskning av

⁶ Hänvisning till avsnitt där man hittar årsarbetskrafter för dricksvatten

behovet jämfört med tidigare. För 2010 saknades det 82 årsarbetskrafter⁷ och 2011 saknades det 56 årsarbetskrafter inom livsmedelskontrollen. Att det skett en sådan stor minskning under 2012 beror troligtvis på att den nya riskklassificeringen tillämpas av nästan alla kontrollmyndigheter. Den har inneburit att antalet tilldelade kontrolltimmar totalt sett har minskat sedan 2011.

I tabellen nedan syns att det fortfarande är ca en tredjedel av kontrollmyndigheterna som bedömer att man har tillräckligt med kontrollpersonal.

Kontrollmyndigheternas bedömning av personalresurser (åa.), åren 2009-2012, relativ fördelning.

	2012	2011	2010	2009
	n=257	n=256	n=261	n=270
Tillräckligt med personal	37	36	26	25
Behöver mer personal	53	51	65	64
Har för mycket personal	8	12	9	4
Uppgift saknas	1	1	0	7
Totalt	100	100	100	100

4.2.2 Måluppfyllelse

Primärproduktionen

Minimnivån för kontrollen i primärproduktionen är att minst 1 % av alla anläggningar ska kontrolleras årligen med avseende på samtliga delar av livsmedelslagstiftningens krav. Samtliga branscher i primärproduktionen ska också omfattas av kontrollen. Det innebär att ca 800 livsmedelsanläggningar ska kontrolleras per år. Urvalet av vilka anläggningar som ska kontrolleras bör ske i enlighet med Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets vägledning om riskklassificering av livsmedelsföretag och foderföretag inom primärproduktionen.

Under 2012 genomfördes kontroller på 741 stycken livsmedelsanläggningar i primärproduktionen. Av dessa var det endast 138 anläggningar som valdes ut för livsmedelskontroll i enlighet med vägledningen för riskklassificering, vilket är klart under 1 %.

Leden efter primärproduktionen

I det rapporteringssystem som använts för inhämtande av information från kommunerna och Livsmedelsverket finns inte frågor om måluppfyllelse. Olika mått har utvecklats av Livsmedelsverket för att mäta måluppfyllelsen för livsmedelskontrollen. Däribland

⁷ Det visade sig vid en genomgång av de inrapporterade siffrorna för 2011 att det blivit fel för en inrapporterande myndighet, så siffran har justerats. Sedan har även behovssiffrorna för 2010 delats upp mellan livsmedelskontroll och dricksvattenkontroll.

finns en indikator för mikrobiologisk säker mat och en för redlighet. Vidare sammanställs kontrollmyndigheternas rapportering om livsmedelsburna utbrott.

Indikator för mikrobiologiskt säker mat

Sedan 2005 har en indikator för säker mat följts upp årligen som ett mått på livsmedelssäkerheten i landet. Indikatorn har genomgått vissa förändringar på grund av nya rutiner för rapportering till Livsmedelsverket. Siffrorna jämförs därför i denna rapport endast från 2010 och framåt.

Av resultat för 2012, baserat på information från 257 kontrollmyndigheter och 322 178 kontrollresultat, framgår att andelen avvikelser var 12 procent för de rapporteringspunkter som ingår i indikatorn. Detta är ett oförändrat resultat jämfört med tidigare år (andelen var 13 procent 2010 och 14 procent 2011). Rapporteringspunkterna som ingår i indikatorn är 3.1, 3.2, 6.1, 8.1, 8.2, 9.1, 9.2, 10.1, 11.1-11.6, 12.3 och de finns i Livsmedelsverkets vägledning om offentlig kontroll av livsmedelsanläggningar.

Indikator för redlig hantering

Sedan 2007 följs en indikator för redlig hantering av livsmedel. Vid rapportering av kontrollresultat utförda 2010 eller senare har indikatorn ändrats på ett sådant sätt att andelen avvikelser inte är jämförbara med resultat från kontroller utförda mellan 2007 och 2009.

Indikatorn utgörs sedan 2010 av andelen avvikelser för fem rapporteringspunkter för samtliga anläggningstyper, nämligen rapporteringspunkterna 12.1-12.5. En avvikelse inom dessa punkter kan till exempel innebära utebliven allergimärkning, att produkterna felaktigt anges som laktos- eller glutenfria eller avse märkning som kan vilseleda konsumenten.

Av resultat för 2012, baserat på information från 257 kontrollmyndigheter och 73 137 kontrollresultat, framgår att andelen avvikelser var 17 % för de rapporteringspunkter som ingår i indikatorn, att jämföra med 15 procent för 2011 och 13 procent 2010.

Undersökning om livsmedelsburna utbrott

Kommunala kontrollmyndigheter och Smittskyddsinstitutet rapporterar årligen resultaten av epidemiologiska utredningar av livsmedelsburna utbrott till Livsmedelsverket. Sammanställningen av de rapporterade utbrotten för 2012 visar att norovirus, liksom flertalet tidigare år, var det smittämne som orsakade flest antal insjuknade personer i matförgiftning.

Rapporterade fall av matförgiftning

År	2009	2010	2011	2012
Antal fall av misstänkt matförgiftning	319	347	287	278
Antal utbrott	220	268	249	231
Antal insjuknade personer	2945	2463	2433	1622

Antalet inrapporterade dricksvattenburna utbrott var 2 och insjuknade personer 16. Detta är betydligt lägre jämfört med 2010-2011, då stora dricksvattenburna utbrott skedde.

Förtroendemätningar

I Livsmedelsverkets undersökning bland livsmedelsföretag som verket kontrollerar, framkom att företagen är i 7 av 10 fall nöjda med kontrollen och inspektören. Inga regionala skillnader kunde konstateras vilket visar på likvärdig kontroll i hela landet.

I den stora förtroendemätning som Livsmedelsverket gjorde 2011 framkom att andra kontrollmyndigheters förtroende för verket varierade. Likaså varierade företagens förtroende beroende på bl.a. storlek, där de större hade ett högre förtroende än de mindre.

4.2.3 Ej planerad kontroll

Leden efter primärproduktionen

Det var endast ett fåtal kontroller som var händelsestyrda. Det långvariga och intensiva arbetet med matfusk har krävt särskilda insatser. Det har handlat om samordning av arbetet där många kontrollmyndigheter i och utanför Sverige varit involverade, stöd, spårning, hantering av RASFF, m.m.

4.2.4 Efterlevnaden hos företag

Primärproduktion

Av de 741 primärproducenter som kontrollerades med avseende på livsmedel, noterades 270 avvikelser från bestämmelserna i lagstiftningen på totalt 138 gårdar. Det kan jämföras med 176 avvikelser på 94 gårdar 2011. De mest frekventa avvikelserna presenteras i tabellen nedan.

Rapporteringspunkt	Vanligaste avvikelserna					
	2012		2011		2010	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Läkemedel – dokumentation över använda preparat	45	17	38	22	30	29
Växtskyddsmedel och biocider – dokumentation över använda preparat	39	14	14	8	12	12
Skadedjursbekämpning	25	9	6	3	0	0
Läkemedel – Ändamålsenliga rutiner för användning av läkemedel inkl. karenstider	11	4	13	7	10	10
Lokaler och utrustning – mjölkutrustning, kylutrustning och lokaler minimerar risken för kontamination av mjölk.	11	4	9	5	5	5

Avvikelse kring dokumentation av läkemedelsanvändning fortsätter att ligga högst liksom tidigare år. Antalet avvikelser för dokumentation om användning av växtskyddsmedel och biocider, resp. skadedjursbekämpning har ökat jämfört med tidigare år.

Leden efter primärproduktionen

Andelen kontroller där avvikelse konstaterats är 54%. Det är ingen skillnad beroende på om kontrollen är förannmäld eller ej. Det kan bero på att en stor andel avvikelser konstateras på kontrollområden där bristerna inte kan åtgärdas omgående.

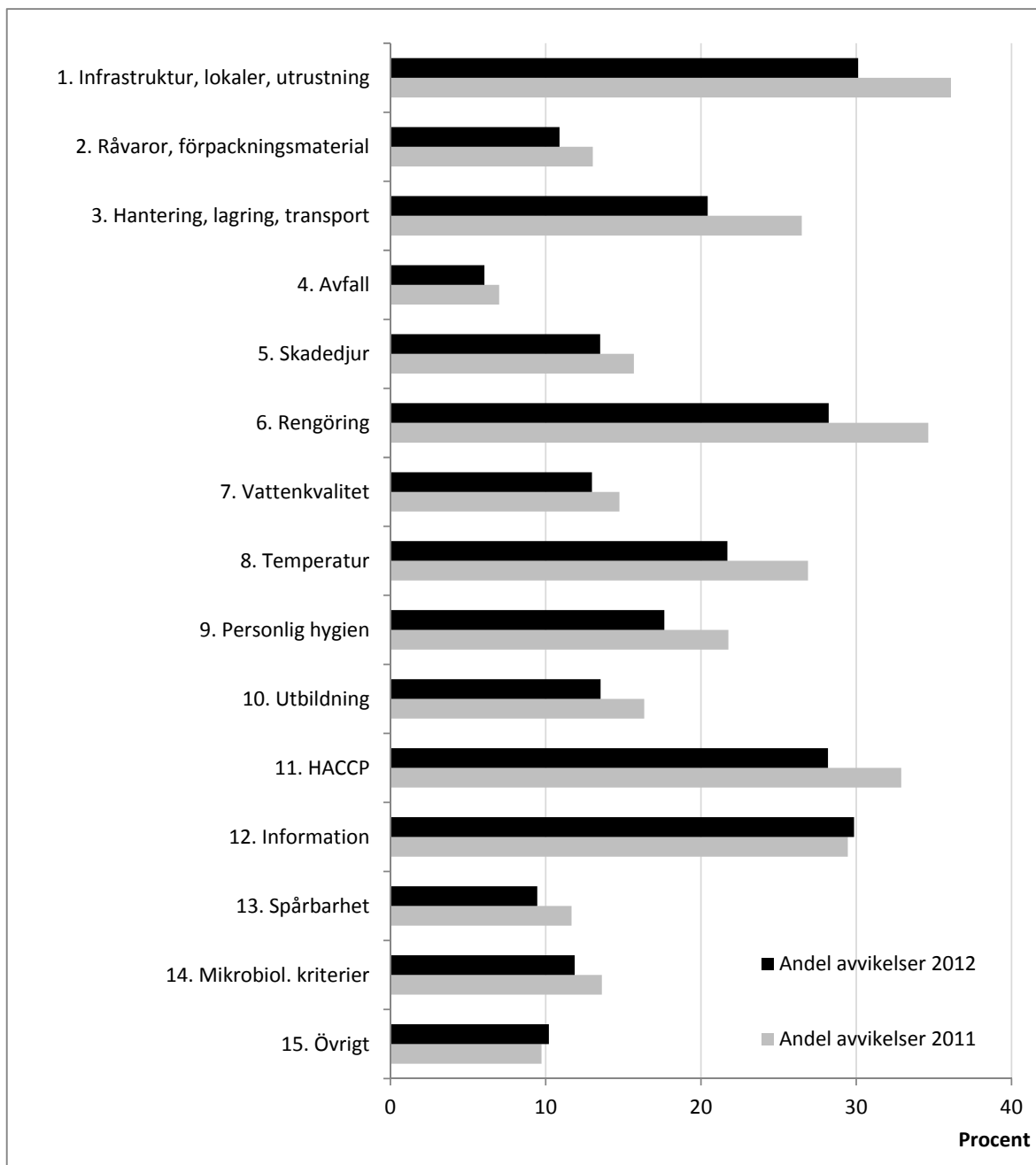
Antal planerade kontroller och andel avvikelser för förannmälda och oanmälda kontroller

	Antal kontroller	Antal kontroller med avvikelse	Andel kontroller med avvikelse (%)
Förannmäld	14 572	7 968	55
Oanmäld	52 692	28 284	54
Uppgift saknas	6	2	33
Totalt	67 270	36 254	54

De kontrollområden där andelen avvikelser är högst är de som handlar om lokalernas utformning och information, följt av HACCP och rengöring. Lokalernas utformning och rengöring var kontrollområden som också kontrollerats i ganska hög omfattning. Däremot var information och HACCP kontrollområden som kontrollerats i något mindre omfattning, men med hög andel avvikelser. Lägst andel avvikelser fanns i hantering av avfall. Andelen avvikelser har minskat på flertalet kontrollområden jämfört

med 2011. I 81 % av de kontrollerade områdena konstaterades ingen avvikelse. Motsvarande siffra för 2011 var 77 %.

Andel (%) avvikelser per kontrollområde, 2011 och 2012, (totalt antal avvikelser var 2012, 94 626 stycken och 2011, 101 499 stycken)



4.2.5 Beslut om åtgärder mot företag

Primärproduktion

Information om åtgärd vid bristande efterlevnad efterfrågas i länsstyrelsernas rapportering, dvs. när myndigheten gör ett myndighetsbeslut med stöd av t.ex. livsmedelslagen. Antalet rapporterade beslut som kontrollmyndigheterna fattat på grund av bristande efterlevnad var 7 stycken under 2012⁸. Av dessa ledde fyra till beslut om föreläggande, tre till begränsning eller förbud och en till åtalsanmälan.

Av tabellen nedan framgår vad orsakerna till besluten var. Ett beslut kan ha flera orsaker. Den vanligaste orsaken var bristande efterlevnad inom kontrollområdena 1 och 2; Rengöring och desinfektion respektive Infrastruktur, lokaler och utrustning.

Orsaker till beslut om åtgärd vid bristande efterlevnad. Ett beslut kan ha flera orsaker.

Kontrollområde	Föreläggande	Begränsning el. förbud
1. Rengöring och desinfektion	6	1
2. Infrastruktur, lokaler och utrustning	5	
3. Lagring och transport	1	
4. Hygienisk produktion	3	
5. Personalhygien	1	
7. Vattenkvalitet		2
8. Temperatur	1	
11. Smittskydd	1	
12. Hantering och förvaring av farliga ämnen	1	1
14. Växtskyddsmedel och biocider	2	2
15. Läkemedel	2	1
16. Provtagning, analyser och rapporter		1

Leden efter primärproduktionen

Om avvikelserna efter en kontroll är av den art att det krävs en åtgärd, så finns det olika beslut som myndigheten kan fatta. Antalet beslut om åtgärder har ökat kraftigt jämfört med 2011. Anledningen är troligen en ökad inrapportering av uppgiften från kontrollmyndigheterna. Den absolut vanligaste åtgärden vid bristande efterlevnad är beslut om föreläggande och därefter att förbjuda utsläppande på marknaden.

⁸ Tidigare år har även åtgärden "andra åtgärder" redovisats. I årets rapport är dessa borttagna.

Antal och typ av beslut om åtgärder vid bristande efterlevnad

Åtgärd	Antal åtgärder
Föreläggande	1975
Förbjuda utsläppande på marknaden	553
Anmälan för åtal	75
Begränsa utsläppande på marknaden	60
Stänga delar av det berörda företaget under lämplig tidsperiod	41
Stänga det berörda företaget under lämplig tidsperiod	32
Tillfälligt avbryta driften av det berörda företaget under lämplig tidsperiod	10
Beordra att livsmedel destrueras	4
Ge tillstånd till att livsmedel används till andra ändamål	3
Beordra att livsmedel dras tillbaka från marknaden	2
Beordra att livsmedel återkallas	1
Förbjuda import/export	1
Åtgärder som avses i artikel 19 förordning (EG) 882/2004 nämnda förordning för sändningar från tredjeländer	1
Totalt	2 758

I tabellen nedan redovisas vilken typ av åtgärd som är vanligast för några olika anläggningstyper. För storhushåll som utgör nästan hälften av de kontrollerade anläggningarna har 3 % fått beslut om åtgärd vid bristande efterlevnad. Andelen varierar något beroende på anläggningstyp, men totalt är andelen 3 %. Detta är samma storleksordning som föregående år. Kontroller där någon avvikelse konstaterats ledde i 6% av fallen till sanktion.

Exempel på antal och typ av beslut om åtgärder vid bristande efterlevnad för olika typer av företag, samt hur stor andel av de kontrollerade anläggningarna som fått sådana beslut.

Typ av anläggning	Anmälan för åtal	Förbjuda utsläppande på marknaden	Föreläggande	Summa	Andel med beslut (%)
Distribution och lagerhållning	6	26	14	50	2
Handel	22	275	289	620	4
Huvudkontor	1	6	5	13	2
Industriell tillverkning	2	20	47	69	3
Mobil verksamhet	1	16	22	41	2
Produktion av animaliska livsmedel		27	36	67	5
Storhushåll	32	151	1197	1474	3
Vård och omsorg	3	8	243	257	2
Uppgift saknas om typ	8	24	122	167	1
Totalsumma	75	553	1975	2758	3

De vanligaste orsakerna till sanktioner var avvikelser vid kontroll av infrastruktur, lokaler och utrustning, rengöring, temperatur och information. Se tabellen nedan.

Orsaker till sanktioner, andel (%) av kontrollområdena, under 2011 och 2012

Kontrollområde	Andel 2012	Andel 2011
Infrastruktur, lokaler, utrustning	14	16
Råvaror, förpackningsmaterial	2	3
Hantering, lagring, transport	8	8
Avfall	1	1
Skadedjur	5	4
Rengöring	13	13
Vattenkvalitet	1	1
Temperatur	14	9
Personlig hygien	7	6
Utbildning	6	6
HACCP	8	10
Information	14	12
Spårbarhet	1	1
Mikrobiologiska kriterier	0	0
Övrigt	3	2
Saknas	1	8
Totalt	100	100

4.2.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Översyn av kontrollansvaret för vissa typer av livsmedelsverksamheter

Regeringen gav i december 2010 Livsmedelsverket i uppdrag att göra en översyn av den fördelning av kontrollansvar för vissa delar av Sveriges livsmedelskontroll. I första hand gäller det små tillverkare av animaliska livsmedel, som idag faller under kommunalt kontrollansvar. Uppdraget redovisades i slutet av oktober 2011. Livsmedelsverket föreslog att verket tar över kontrollansvaret för dessa livsmedelsföretag. Förslaget var på remiss med svar till i maj 2012. I maj 2013 tog regeringen beslut om att Livsmedelsverket tar över kontrollen av bland annat småskaliga charkuterier och mejerier. Mer likvärdig kontroll i landet är ett av syftena med beslutet. Beslutet träder i kraft 1 januari 2014.

Framtidens kontroll

En särskild satsning, framtidens livsmedelskontroll, sker vid Livsmedelsverket under 2013-2014. Bakgrunden till satsningen är de särskilda medel som regeringen tilldelat Livsmedelsverket för att under 2011-2014 utveckla kompetensen i den offentliga livsmedelskontrollen och förstärka samordningen. Samtidigt finns det fortsatta krav på regelförenkling för att märkbart underlätta för företagen. FVO har identifierat att det saknas ett bra verifieringssystem för att visa att kontrollen är effektiv. Den förtroendemätning som Livsmedelsverket gjorde 2011 visade bl. a. att övriga kontrollmyndigheter har hög kännedom om Livsmedelsverket men lågt förtroende för att Livsmedelsverket leder och samordnar livsmedelskontrollen, bidrar till att höja

kompetensen i livsmedelskontrollen, samt ger ett bra stöd i det dagliga arbetet. Mot denna bakgrund görs en samlad satsning på strategiska områden för framtidens livsmedelskontroll.

De strategiska områdena är:

- Nationella mål för livsmedelskontrollen som ska vara vägledande för planering av kontrollen.
- System för långsiktig kompetensförsörjning för att utveckla en professionell kontroll.
- Förebyggande insatser till företagen för att underlätta för dem att göra rätt.
- Tillsammans med berörda parter bygga upp ett verifieringssystem för livsmedelskontrollen.
- Utveckla virtuella och fysiska mötesplatser för en bättre dialog med berörda parter.

Gemensamma mål för livsmedelskontrollen

En vision för livsmedelskontrollen och gemensamma nationella mål har utarbetats under året. Livsmedelsverket har drivit arbetet i ett projekt tillsammans med länsstyrelser och kommuner. Både långsiktiga och kortsiktiga, specifika mål har utarbetats. De specifika målen ska med vissa undantag vara uppfyllda 2016 och graden av måluppfyllelse kommer att mätas årligen. Målen styftar till att utveckla livsmedelskontrollen och hjälpa myndigheterna att uppfylla sitt uppdrag enligt kontrollförordningen. Under 2012 var fokus att utveckla specifika mål för kontrollverksamheten. Arbetet med gemensamma mål är långsiktigt och kommer att fortsätta under 2013.

Kurser och kontrollhandböcker

För att åstadkomma likvärdig kontroll behöver kunskapen i livsmedelskontrollen höjas, både när det gäller kontrollmetodik och om de verksamheter som ska kontrolleras. För att uppnå detta är det avgörande att i högre grad också involvera chefer och politiker i kontrolluppdraget och att utveckla ett system för långsiktig kompetensförsörjning. Flera aktiviteter genomfördes 2012.

Konferens om kontrolluppdraget

Under 2011–2012 arrangerades konferensen om kontrolluppdraget vid 13 tillfällen på olika platser i landet och samlade närmare 1 000 personer. Syftet var att skapa en gemensam bild av uppdraget livsmedelskontroll. Bland annat deltog 191 politiker från 87 kommuner, 103 chefer i kommunala livsmedelskontrollen från 91 kommuner och 593 inspektörer från 202 kommuner. I konferensen har bland annat följande lyfts fram och behandlats:

- Målstyrd lagstiftning och flexibilitet
- Planering och finansiering av kontrollen
- Märkning och redlighetskontroll
- Grundläggande metodik för riskbaserad kontroll
- FVO:s kritik
- Goda exempel

Kontrollhandböcker och specialiseringsutbildningar

Under 2012 publicerades Kontrollhandbok Butik. Handboken vänder sig till kontrollpersonal som utför offentlig kontroll av butiker och inom handel med livsmedel. Syftet är att handboken ska ge kontrollpersonalen stöd och råd för att kontrollen av butiker ska bli likvärdig och effektiv. Vidare påbörjades arbetet med att göra motsvarande handbok för storhushåll. Med kontrollhandboken för butik som grund har en ny typ av utbildning, så kallad specialiseringsutbildning, tagits fram. Den innefattar såväl teoretisk undervisning som studiebesök och gemensamma kontroller. Branschen är medaktör i specialiseringsutbildningarna, vilket gör det möjligt att utveckla dialogen mellan företagare och kontrollpersonal. Detta har upplevts som positivt av såväl bransch som kontrollpersonal.

Två specialiseringsutbildningar för kontroll av butik har genomförts under året. Totalt har 79 personer deltagit. Antalet sökande till kursen har varit betydligt större än antalet platser. Utbildningen kommer att ges också 2013. I utbildningarna har bland annat följande lyfts fram och behandlats:

- Branschkunskap
- Faror och risker specifika för branschen
- Riskbaserad kontroll anpassad till butiksanläggningar
- Målstyrd lagstiftning och flexibilitet
- Märkning och redlighetskontroll
- Goda exempel

Professionella samtal

Kommunikativ kompetens hos inspektören är av stor betydelse för att krav och mål ska uppfyllas. I mars 2012 publicerades dokumentet "Professionella samtal – verktyg för effektiv kontroll" på Livsmedelsverkets webbplats Livsteck.net. Dokumentet syftar till att stödja och utveckla kontrollpersonal i deras roll som samtalsledare med tyngdpunkt på professionellt förhållningssätt, dialogkompetens och samtalsmetodik. Under året har också en tvådagarskurs i professionella samtal tagits fram, där möjlighet ges till upplevelsebaserad inläring för bland annat aktivt lyssnande, frågeteknik, empatisk kommunikation och att möta försvar. Kursen ges vid tolv tillfällen på olika orter under 2012–2014. Fyra kurstillfällen genomfördes 2012. Totalt har 160 personer gått kursen, varav 105 från kommuner och 55 från Livsmedelsverket.

Provtagning som kontrollmetod

Under året påbörjades arbete med att utveckla information och vägledning till kontrollmyndigheterna om kontrollmetoden provtagning och analys. Arbetet utgår bland annat från synpunkter från FVO och önskemål från kontrollpersonal. Reglerna om mikrobiologiska kriterier kommer till exempel att ingå liksom information om provtagning av kemiska substanser. Arbetet slutförs 2013.

Metodik i kontrollarbetet

Under 2012 genomfördes arbete med att samla information om kontrollmetodik. I arbetet har kontakt tagits med olika sakkunniga på andra myndigheter och universitet och med konsulter i Sverige och övriga Norden. Information har samlats dels om metodik för operativ kontroll (metodik för riskbedömning, juridisk metodik, samtalsmetodik med mera), dels om metodik för att leda och samordna kontroll.

Informationen kommer bland annat att ligga till grund för kommande kontrollkurser om metodik 2013.

Planering av chefskurs 2013

Under året påbörjades planering av en kurs för chefer inom kommuner, länsstyrelser och Livsmedelsverket. Kursen som görs i samarbete med Sveriges Kommuner och Landsting, ges vid flera tillfällen och på olika orter i landet. Konferensen kommer att behandla bl.a. riskbaserad kontroll, samarbete och samverkan för effektiv kontroll samt uppföljning och verifiering av att kontrollen enligt regler och instruktioner.

Sanktioner

Under året gav Livsmedelsverket två kurser om sanktioner i livsmedelslagstiftningen. Cirka 80 personer gick kursen.

Primärproduktion

Flera interaktiva kurser har getts till kontrollpersonal inom primärproduktionen. Det har varit kurser om mjölkproduktion, resp. frukt och bär. Knappt 40 personer har deltagit. Efter kurserna ska deltagarna:

- Ha god kännedom om kraven i lagstiftningen
- Förstå hur kraven uppfylls genom att ta del av branschens egna riktlinjer
- Kunna ta prov och lämna för analys
- Ha god bild över relevanta processer
- Kunna bedöma kontrollpunkter på normerat sätt
- Känna sig trygga med att göra riskbedömningar
- Dela kollegers erfarenheter genom nätverk på livsteck.net.

Övriga kurser/kompetenshöjande insatser från Livsmedelsverket

Kurser har också genomförts om dricksvattenföreskrifterna, skyddade beteckningar och inom krishantering. Dessa kurser beskrivs under resp. kontrollområde.

Kompetenshöjande insatser av olika slag t.ex. i samband med projekt och andra särskilda satsningar beskrivs under resp. kontrollområde.

Handbok revision

Under året togs en handbok för länsstyrelsernas revision av lokala kontrollmyndigheter fram. Dokumentet vänder sig till personal som utför revisioner av kontrollmyndigheters livsmedelskontroll enligt artikel 4.6 i förordning (EG) 882/2004. Likt de andra kontrollhandböckerna ger den råd och stöd och syftar till enhetligt arbetssätt och likvärdiga bedömningar. Handboken publicerades den 20 februari 2013.

BTSF-kurser

Livsmedelsverket är nationell kontaktpunkt för Better Training for Safer Food (BTSF) och ansvarig för registrering av utbildning av kontrollpersonal från samtliga berörda kontrollmyndigheter i Sverige.

Representanter från flera olika kontrollmyndigheter och kontrollorgan har deltagit i ca 25 olika slags BTSF-kurser. Det är medarbetare från både centrala, regionala och lokala kontrollmyndigheter som deltagit.

Vägledning och annan information

Under 2012 påbörjades ett arbete med att granska Livsmedelsverkets samtliga vägledningar. Syftet var att kartlägga och identifiera var förändringar och uppdateringar behöver göras för att vägledningar och kontrollhandböcker inte ska ge divergerande budskap. Förändringsarbetet fortsätter 2013.

Under året har en ny vägledning om Livsmedel särskilt avsedda för personer med allergi eller intolerans publicerats. Uppdateringar har skett av flera andra vägledningar.

Livsteck.net

Webbplatsen Livsteck.net är Livsmedelsverkets mötesplats för de centrala, regionala och lokala myndigheterna inom livsmedelskontrollen. Det är en kanal för informationsutbyte och samverkan. Där finns blanketter och webbformulär för rapportering av bland annat myndighetsuppgifter och arbetsrum, som kan användas i olika gemensamma projekt. Webbplatsen Livsteck.net har också ett forum för frågor och svar, där kontrollmyndigheterna kan ställa frågor till Livsmedelsverket och diskutera. Antalet aktiva, registrerade användare var 2012 cirka 1 600 (1 500 under 2011, 1 200 under 2010) och antalet besök var i genomsnitt 2 300 per vecka (1 700 år 2011 och 2010).

I slutet av 2012 genomgick Livsteck.net en förenkling av struktur och innehåll. Material av gemensamt intresse för livsmedelföretagare, allmänhet och livsmedelskontrollen placerades på livsmedelsverket.se och sådant som riktar sig bara till livsmedelskontrollen finns på Livsteck.net.

Rådgivning via telefon och webbforum till kontrollen

Livsmedelsverket ger stöd till lokala och regionala kontrollmyndigheter via telefon och ett webbforum på Livsteck.net. Tidigare styrdes telefonfrågorna till en jourtelefon. Från och med halvårsskiftet 2012 har kontrollmyndigheterna möjlighet att söka handläggare per telefon varje dag. En lista på handläggarnas specialkompetens finns på Livsteck.net för att underlätta för de lokala och regionala kontrollmyndigheterna att komma direkt till rätt handläggare. Antalet samtal till jourtelefonen 2012 var cirka 1 500. De flesta frågorna rörde dricksvatten, allmänna kontrollfrågor och märkning.

Webbforumet är uppdelat i flera delar - frågor och svar, fynd i kontrollen och diskussioner. Dessa utvecklas löpande och frågorna och diskussionerna delas upp i kategorier för att underlätta sökning. Många kommunala inspektörer använder webbforumet för att söka svar på sina frågor genom att läsa vad andra har frågat. Antalet inkomna kontrollfrågor till webbforum var 412 (393 frågor 2011) och varje fråga lästes i genomsnitt 182 gånger (160 gånger 2011).

Länsmöten

Under året har Livsmedelsverket deltagit vid 33 möten fördelade på två mötesomgångar under våren respektive hösten. Några län har gemensamma möten, varför antalet inte är detsamma som dubbla antalet län. Under 2012 informerade Livsmedelsverket om förtroendemätningar, tillsatser, arbetet med kontrollhandböcker och vägledningar, material i kontakt med livsmedel och om resultatet från rapporteringen för föregående år. Detta är frågor som Livsmedelsverket anser bör komma hela kontrollen till del, som

ett led i utvecklingen mot samsyn i väsentliga frågor inom livsmedelskontrollen. Våren 2012 var den första mötesomgången när ett enhetligt temamaterial förmedlades. Huvudbudskapet var information om nya regler inom tillsatsområdet. Under hösten låg tyngdpunkten på information om material i kontakt med livsmedel. Då efterfrågades även hur mötesdeltagarna upplevde vårens tema om tillsatser. Temasatsningarna har emottagits positivt.

Rådgivning till företag

Enligt Livsmedelsverkets regleringsbrev för 2012 ska minst 2,0 miljoner kronor av anslaget användas för rådgivning till livsmedelsföretag om tillämpningen av livsmedelslagstiftningen och regelverket om geografiska ursprungsbezeichnungar. Under året har Livsmedelsverket lagt tyngdpunkten på att förvalta och vidareutveckla fyra verktyg för rådgivning till livsmedelsföretag:

- Information på webbplatsen för livsmedelsföretagare
- Medverkan i möten med företag och branschorganisationer
- Stöd till branschen att utveckla branschriktlinjer
- Utveckling av verkets upplysningstjänst

Liksom under föregående år har rådgivningsinsatserna inriktats mot små företag. De tre broschyrer som togs fram 2011 (försäljning av små mängder, öppna kafé och importera färdigförpackade livsmedel) utvärderades 2012 och resultatet ska ligga till grund för nytt informationsmaterial.

Ett nyhetsbrev för livsmedelsföretagare med information om pågående aktiviteter och nyheter på Livsmedelsverkets webbplats med mera skickas ut en gång i kvartalet från augusti 2012.

Livsmedelsverket medverkade 2012 vid ett antal möten arrangerade av företag och organisationer, bland annat av gårdsmejerister, dryckestillverkare och mathantverkare. Vid möten med småföretagare har Livsmedelsverket även informerat om geografiska ursprungsbezeichnungar och den information som finns på verkets webbplats om kriterier, ansökan med mera. Livsmedelsverket var närvarade även vid livsmedelsdagarna i Tylösand och informerade bland annat om import- och exportfrågor och geografiska ursprungsbezeichnungar.

I januari 2012 anordnade Livsmedelsverket ett första årligt möte för livsmedelsföretagare, konsumentorganisationer med flera. Vid mötet deltog 70 personer.

Intresset hos branschorganisationer att ta fram branschriktlinjer var fortsatt högt 2012. Livsmedelsverket har tagit fram ett stödmaterial till företagen som beskriver myndighetens förväntningar på branschriktlinjerna. Ett tiotal branschorganisationer arbetade 2012 med att ta fram nya eller revidera befintliga branschriktlinjer.

I början av året introducerades ett nytt system i verkets upplysningstjänst som bland annat möjliggör statistisk uppföljning av besvarade telefon- och e-postfrågor. Det nya verktyget gör det också lättare att snabbt få en bild av de vanligaste typerna av frågor och svar, vilka sedan publiceras på Livsmedelsverkets webbplats. Under första halvåret

2012 besvarades cirka 2 400 frågor från livsmedelsföretagare. Av dem kan cirka 200 härledas till frågeställare, som nyligen har startat eller planerar att starta nytt företag.

Granskning av branschers kvalitetssäkringssystem inom primärproduktionen

I Vägledningen för riskklassificering av livsmedelsföretag och foderföretag inom primärproduktionen, gemensamt framtagen av Livsmedelsverket och Jordbruksverket, visas modellen för riskklassificeringen och vilka branschers kvalitetssäkringssystem (KSS) som omfattas.

Syftet med granskningen av KSS är att bedöma i vilken utsträckning användningen av KSS inom primärproduktionen leder till en bättre efterlevnad av bestämmelserna i lagstiftningen och om målen med lagstiftningen uppnås. Den samlade informationen ligger sedan till grund för hur det granskade KSS bedöms kunna påverka behovet av offentlig kontroll och därmed länsstyrelsernas prioritering av offentlig kontroll i primärproduktionen samt behov av en revidering av modellen för riskklassificeringen (erfarenhetsmodul).

Livsmedelsverket och Jordbruksverket granskade gemensamt mjölkbranschens KSS 2012. Vid granskningen följdes det styrdokument för granskning av KSS som Livsmedelsverket och Jordbruksverket tog fram under året. Granskningen har visat att mjölkleverantörernas KSS utgör ett tillfredsställande komplement till offentlig kontroll i primärproduktionen. Riskklassificeringssystemens utveckling och länsstyrelsernas prioritering av offentliga kontroller bedöms kunna ha hjälp av detta. Granskningsresultatet har överlämnats för vidare utveckling av livsmedelskontrollen, t.ex. uppdatering av verkens gemensamma Vägledning för Riskklassificering av livsmedelsföretag och foderföretag inom primärproduktionen.

Lagstiftning

Ändring i föreskrifterna om offentlig kontroll vid handel med animaliska livsmedel inom EU

En ändring i Livsmedelsverkets föreskrifter om kontroll vid handel med animaliska livsmedel inom EU (LIVSFS 2005:22) har trätt i kraft. Det förtydligas där att de särskilda garantier som Sverige, Finland, Norge och Danmark har avseende salmonella i ägg avser hönsägg. Vidare undantas sändningar med ägg från danska anläggningar från kontrollerna som föreskrivs i 7 § med anledning av de utvidgade särskilda salmonellagarantierna som genom kommissionens genomförandeförordning (EU) nr 427/2012 gäller även sändningar med ägg avsedda för den danska marknaden. Bakgrunden till ändringen är kommissionens genomförandeförordning (EU) nr 427/2012 vari de särskilda salmonellagarantierna utvidgats till att gälla sändningar med ägg avsedda för den danska marknaden. Som en konsekvens av de utvidgade garantierna undantas även sändningar med ägg från danska anläggningar från kontrollerna som föreskrivs i 7 §.

Kontroll av musslor

En ändring har införts i Livsmedelsverkets föreskrifter om livsmedelshygien (LIVSFS 2005:20). De nya bestämmelserna är en anpassning till gällande EU-lagstiftning i (EG) nr 854/2004 om produktions- och återutläggningsområden för musslor. Den tidigare

hänvisningen till sådana musselvatten som fastställts av Länsstyrelsen i Västra Götaland har tagits bort då de provtagningar som företas där inte visat sig vara helt relevanta för livsmedelslagstiftningen. Nya produktionsområden kommer att efter prövning kunna införas av Livsmedelsverket även utanför Länsstyrelsens i Västra Götalands musselvatten.

Enzymer, aromer och tillsatser

Föreskrifterna om enzymer, aromer och tillsatser har ändrats. Bakgrunden är att det under senare år har skett stora förändringar i regelverket på EU-nivå: nya förordningar har beslutats om för samtliga dessa tre områden. Dessa ämnen har i större eller mindre utsträckning varit reglerade i Livsmedelsverkets föreskrifter, delvis baserat på EU-direktiv och delvis nationellt. Genom de nya föreskrifterna renodlas de nationella delarna. På kortare eller längre sikt kommer också dessa att ersättas av EU-lagstiftning. De nya nationella reglerna finns samlade i Livsmedelsverkets föreskrifter om livsmedelsenzymer, rökaromer och livsmedelstillsatser (LIVSFS 2012:4).

Kontroll av snus och tuggtobak

Snus och tuggtobak ingår inte i EU:s definition av livsmedel och omfattas därmed inte heller av EU:s livsmedelslagstiftning. En snusföreskrift (LIVSFS 2012:6) har antagits. I föreskrifterna samlas de regler som inom livsmedelslagstiftningens ram gäller för snus och tuggtobak. Som framgår av 1 § finns det bestämmelser också i tobakslagstiftningen. De största ändringarna består i att det inte längre finns något krav på ingrediensförteckning, och bäst före-datum har ersatts av tillverkningsdag.

Kontrollavdelningen vid Livsmedelsverket

Systemstödet e-Lvis har fortsatt att utvecklas för att ge Livsmedelsverket effektivare offentliga kontroller och för att underlätta det administrativa arbetet. Under 2012 har systemstödet utökats med stöd för hantering av dokumentation vid kontroller vid slakt samt planering och uppföljning av kontrollverksamheten. Flertalet utbildningsinsatser har skett för att implementera systemet bland medarbetarna. Samtliga anställda vid Kontrollavdelningen har nu tillgång till och möjlighet att arbeta i systemet. Livsmedelsverkets servicepotential och effektivitet kommer att öka efterhand. För alla medarbetare som arbetar med kontroller i en eller annan form ger systemstödet ett förenklat sätt att arbeta med mindre administration och mer tid för kontrollarbete. För verksamhetens chefer förbättras möjligheterna att planera och följa upp både kontroller och bemanning i kärnverksamheterna. Uppgifter från verksamheten kan enkelt sammanställas och rapporteras vidare. För livsmedelsföretagens del kommer systemstödet att innebära en bättre dialog med Livsmedelsverket. Via verktyget ”Mina sidor” kommer företagarna snabbt och effektivt kunna sköta sina ärenden med Livsmedelsverket efter företagarens egna förutsättningar. Företagen förväntas kunna erbjudas tillgång till ”Mina sidor” under 2013.

Kontrollavdelningen har medverkat i riksprojektet 2012, kontroll av salmonellagarantier. Tre enheter på avdelningen deltog också i kontrollprojektet kring skyddade beteckningar.

Processgruppen för kontroll av livsmedelsföretagare har färdigställt en handledning för kontroll av animaliska biprodukter. Processgruppen har under 2012 också arbetat med att färdigställa minneslistor som skall användas som hjälpmedel vid kontroll inför godkännande av anläggningar. Arbetet med minneslistorna kommer att fortgå under 2013.

Processgruppen för kontroller vid slakt har slutfört arbete med att utveckla prioriteringar inom området djurskydd.

Under 2012 arbetade processgruppen för kvalitetsutveckling med att ta fram en instruktion för hur supervision ska genomföras på kontrollavdelningen. Till denna övergripande instruktion kopplades instruktionsbilaga om supervision av kontroller av synlig kontamination av slaktkroppar. Gruppen har även tagit fram planeringsmall, redovisningsmall och rapportmallar. Supervisionerna bedrivs i projektform. Supervisionsprojekt om kontroll av synlig kontamination av slaktkroppar har genomförts och slutrapporterats. Det har resulterat i ett antal åtgärder som kontrollavdelningens ledningsgrupp har beslutat. Processgruppen har också deltagit i ett tvådagars möte med övriga nordiska länder där supervision har diskuterats.

Processgruppen epizooti har genomfört fem epizootiövningar. Övningarna har skett på enheterna för västra Götaland, östra Götaland, norra och mellersta Sverige. Syfte med dessa övningar är att berörd personal och företagen ska stå bättre rustade inför ett eventuellt epizootiutbrott. Processgruppen har haft ett möte på Statens veterinärmedicinska anstalt i syfte att öka samverkan mellan myndigheterna. Under detta möte har Statens veterinärmedicinska anstalt presenterat sin krisorganisation och deras olika system för att hantera kriser. Tre personer ur epizootigruppen har representerat Livsmedelsverket vid tre av Livsmedelsverkets anordnade beredskapsövningar. Övningarnas syfte är att stärka kommunal och regional samverkan och ge tillfälle till erfarenhetsutbyte mellan berörda myndigheter, organisationer och livsmedelsföretag.

De utbildningsinsatser som ägt rum inom Kontrollavdelningen under året är utbildning i revisionsteknik, en grundläggande utbildning i HACCP och en vidareutbildning i kontroll av HACCP samt likriktningsinsatser för kontroll vid slakt av tama hov- och klövdjur.

I fyradagarsutbildning inom revisionsteknik har 18 personer deltagit. Totalt har nu 127 personer utbildats mellan 2009-2012 i revisionsteknik.

I endagsutbildning i grundläggande HACCP har 52 personer deltagit och en fyradagarsvidareutbildning i HACCP har 16 personer deltagit.

Endagarsutbildning av likriktning vid slakt av tama hov- och klövdjur 19 deltagare. Totalt har nu 194 personer deltagit sedan utbildningens start.

Livsmedelsverket har också utbildat 12 nyanställda tillsynstekniker (officiella assistenter) som påbörjade sin utbildning i Roskilde 2011. Utbildningen avslutades i juni 2012.

Alla medarbetare har också fått utbildning i nya systemstöd under året.

Personal från Kontrollavdelningen har deltagit vid flera BTSF kurser, bland annat utbildningar kring kött och köttprodukter, mjölk och mjölkprodukter, FCM, tillsatser, BIP-gränskontrollkurs för animaliska livsmedel och gränskontrollkurs icke-animaliska livsmedel.

RASFF

Under året notifierade (anmälde till) Livsmedelsverket kommissionen om hälsofarliga livsmedel i Sverige vid knappt sjuttio tillfällen (2011 cirka 50, 2010 cirka 60).

Under året hanterades 136 ärenden som berörde RASFF (134 under 2011) om olika typer av livsmedel. En relativt stor andel av de RASFF-meddelanden som Sverige initierade förändrades av salmonellafynd i kött. Ett flertal notifieringar under året har berört innehåll av dimethylamylamin (DMAA) i kosttillskott.

I början av 2013 börjar Sverige använda kommissionens nya webbplattform för RASFF-rapporteringen. Detta kommer att innebära ett nytt arbetssätt. För att förbereda förändringen har ett utvecklings- och kvalitetsarbete startat. Under 2012 påbörjades arbete med att beskriva flödet och få en helhetssyn på RASFF-arbetet. Detta ska bidra till att synliggöra problem och avvikelser, för att man sedan på ett strukturerat sätt ska kunna planera, genomföra, följa upp och vid behov korrigera RASFF-arbetet.

4.3 Kontroll av dricksvatten

4.3.1 Beskrivning av kontrollområdet

Definitionen av dricksvatten enligt artikel 2 i förordning 178/2002 säger att livsmedel inbegriper vatten från och med den punkt där värdena skall iakttas enligt artikel 6 i direktiv 98/83/EG om kvaliteten på dricksvatten, dvs. vid tappkranen hos användarna. Genom den svenska livsmedelslagen har tillämpningen för livsmedelsområdet utvidgats till att avse även dricksvatten. Enligt 3 § livsmedelslagen, jämföras dricksvatten med livsmedel, från och med den punkt där det tas in i vattenverken till den punkt där värdena ska iakttas enligt artikel 6 i dricksvattendirektivet, dvs. från vattenverk till tappkran hos användare. Livsmedelsverket samordnar kontrollen av dricksvatten på nationell nivå, vilket bland annat innebär att vägleda och informera. Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2001:30) om dricksvatten gäller hanteringen av och kvaliteten på dricksvatten och omfattar vattenverk som försörjer 50 personer och fler eller som i genomsnitt producerar eller tillhandahåller 10 m³ eller mer dricksvatten per dygn. All offentlig och kommersiell verksamhet omfattas av föreskrifterna, oberoende av storlek.

4.3.2 Kontrollens omfattning och resurser

Myndighetskontroll av dricksvatten utförs av den lokala kontrollmyndigheten i kommunerna. Kontrollmyndigheternas rapportering av dricksvattenkontrollen 2012, omfattar 3772 allmänna och övriga dricksvattenanläggningar från 256 kommunala kontrollmyndigheter.

När det gäller dricksvattenkontrollen arbetade totalt 40 inspektörsårsarbetskrafter under året, samma antal som 2011. Behovet av årsarbetskrafter inom dricksvattenskontrollen uppges till 44 stycken, vilket innebär att det saknas 4 årsarbetskrafter inom dricksvattenkontrollen, även detta samma antal som 2011.

Under 2012 har myndigheterna totalt rapporterat in kontroller på 1089 dricksvattenanläggningar. Det var således endast 29 % av anläggningarna som överhuvudtaget kontrollerades, jämfört med 27 % 2011.

I tabell nedan framgår hur stor andel av anläggningarna, indelade i riskklasser, som fått planerad kontroll ingen, en eller flera gånger under året. Anläggningar i klasserna med högst risk 1-4 borde ha fått ett eller flera besök. Så är dock inte fallet, totalt har 45 procent av anläggningarna i dessa riskklasser inte fått något besök.

Andel (%) kontrollerade anläggningar per riskklass, 2012, (planerade kontroller)

Riskklass	1	2	3	4	5	6	7	8	Saknas	Totalt
Antal besök	n=6	n=11	n=28	n=98	n=167	n=12	n=1 085	n=1 883	n=482	n=3 772
Noll besök	50	27	32	51	59	83	67	74	82	71
Ett besök	50	18	39	38	35	8	28	23	17	25
Flera besök		55	29	11	7	8	5	3	1	4
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Totalt har 1279 kontroller utförts. Kontrollerna kan delas upp i orsak till kontrollen samt om den var föranmäld eller oanmäld. Av tabell nedan framgår att den allra största delen av kontrollerna som utförs är planerad. Endast 13 % av kontrollerna är oanmälda, samma andel som 2011.

Kontroller efter kontrollorsak och föranmäld/oanmäld kontroll, antal och procent

	Planerad kontroll		Extra offentlig kontroll		Händelsestyrd kontroll		Totalt	
	Antal	Andel %	Antal	Andel %	Antal	Andel %	Antal	Andel %
Föranmäld	1 009	79	65	5	39	3	1 113	87
Oanmäld	153	12	7	1	6	0	166	13
Totalt	1 162	91	72	6	45	4	1 279	100

4.3.3 Efterlevnad hos företag

Av samtliga kontrollerade kontrollpunkter var 78 % utan avvikelse, att jämföra med 80 % föregående år.

Antal kontroller som ledde till sanktion var totalt 50, vilket är fyra procent, att jämföra med tre procent år 2011. Den absolut vanligaste sanktionen var föreläggande, precis som 2011. Antalet sanktioner var totalt 51, varav 48 förelägganden.

4.3.4 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

För att höja kompetensen hos kontrollmyndigheter arrangerar Livsmedelsverket löpande riktade utbildningar eller medverkar i andras utbildningar. Under året hölls två kurser om dricksvattenföreskrifterna där ca 80 personer deltog.

Livsmedelsverket har tillsammans med andra centrala myndigheter och representanter för regionala och kommunala myndigheter utarbetat ett material som ska underlätta för de lokala kontrollmyndigheterna för livsmedel och dricksvatten att ta fram beredningsplaner (krishanteringsplaner). Syftet är att öka förmågan hos lokala kontrollmyndigheter att hantera såväl mindre störningar som mer omfattande kriser. Materialet är framtaget med stöd av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

EU-kommissionen beslutade under året att inte göra den omfattande revidering av EU:s dricksvattendirektiv som planerades. Bland annat av den anledningen har en översyn av de nationella dricksvattenföreskrifterna inletts. En viktig del är att ta fram tydligare regler som syftar till att minska risken för vattenburen smitta orsakad av parasiten *Cryptosporidium*.

Ändringar i de nationella dricksvattenföreskrifterna under 2011 har lett till att en revidering av vägledningen till dricksvattenföreskrifterna påbörjats under året. Översynen görs i projektform, där även kommunala kontrollmyndigheter och representanter från dricksvattenbranschen deltar. En viktig del av revideringen är att närmare utveckla hur HACCP-principerna kan användas inom dricksvattenområdet.

Under 2012 uppmanades 33 253 personer att koka sitt dricksvatten. För att få ett mått på omfattningen av kokningsrekommendationer kan man multiplicera antalet drabbade konsumenter med antalet kokningsrekommendationsdagar vid varje enskilt tillfälle och addera dessa. År 2012 blev denna siffra 373 053 ”persondagar” mot 7 074 989 ”persondagar” år 2011, då Sverige drabbades av framförallt ett stort dricksvattenburet sjukdomsutbrott i Skellefteå.

Nationell dricksvattensamordning

Det nationella nätverket för dricksvatten stödjer strategisk och systematisk samordning på dricksvattenområdet, i synnerhet inom tre prioriterade områden

- krisberedskap
- planering (där kontrollfrågor kommer in) samt

- forskning och utveckling.

Livsmedelsverket är samordnande myndighet för dricksvattenfrågor på nationell nivå och ordförande i styrgruppen Nationellt nätverk för dricksvatten. Nätverket har regelbundna möten för nätverkets olika nivåer, tematiska seminarier och kurser med fokus på prioriterade frågor samt informationsinsatser som lyfter fram dricksvattenfrågor inom nationella planer och program. Löpande information om nätverkets aktiviteter publiceras på Livsmedelsverkets webbplats under rubrikerna Dricksvatten och Nationell samordning.

4.4 Särskilda kontrollprogram

4.4.1. Restsubstanser

Beskrivning av kontrollområdet

Denna del gäller kontrollprogrammet för restsubstanser enligt rådets direktiv 96/23/EG. Resultaten från kontrollprogrammet för restsubstanser rapporteras till kommissionen via en EU-gemensam databas. Rapporteringen sker årsvis senast 31 mars påföljande år. Nedan följer en sammanfattning av resultatet från kontrollprogrammet.

Kontrollens omfattning

Det svenska kontrollprogrammet för restsubstanser i animalier och animaliska produkter innehöll 2012 totalt 5 285 prov. Kontrollprogrammet omfattade provtagning och kemisk analys av rött kött inkl. hägnat vilt, fjäderfä, mjölk, ägg, honung och odlad fisk.

Provtagningen är riktad mot djur som kan vara behandlade med t.ex. veterinärmedicinska preparat. Provtagaren letar efter bl.a. injektionsmärken i halsen eller efter djur som har juverinflammation. I annat fall sker slumpmässig provtagning. Provtagningen utförs av Livsmedelsverkets officiella veterinärer och officiella assistenter samt av anställda vid Livsmedelsverket på äggpackerier. På uppdrag av Livsmedelsverket utför länsstyrelsen och Jordbruksverket provtagningen på fiskodlingar, på gårdar och biodlingar. Provpreparering utförs på Livsmedelsverket och prov skickas sedan till Livsmedelsverkets laboratorier och upphandlade privata laboratorier som utför analyserna.

Måluppfyllelse

Kontrollprogrammet 2012 innehöll 5 300 prov. Av planerade prov inkom till laboratorierna 5 285 prov som analyserades med kemisk metodik. Provtagningen på gårdsnivå genomfördes i stort sett enligt plan.

Efterlevnaden hos företag och produkter

Gränsvärden på EU-nivå finns för flertalet restsubstanser. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till analysens mätosäkerhet innan åtgärd vidtas. Analysresultaten från hela restsubstanskontrollen redovisas till kommissionen i den gemensamma EU-databasen för restsubstanser.

Beslut om åtgärder mot företagen

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde eller att slaktkroppen innehåller en förbjuden substans.

Kloramfenikol påträffades i urin från svin på tre gårdar samt i muskel från ett slaktat djur. Klormafenikol är förbjudet att ge till livsmedelsproducerande djur och en utredning inleddes i samarbete mellan Livsmedelsverket, Jordbruksverket och Länsstyrelsen för att hitta orsaken till det inträffade. Gårdarna var tillfälligt spärrade tills någon halt i djuren inte kunde detekteras.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

För att underlätta och effektivisera hanteringen av avgifter för provtagning och undersökning av inom rests substanskontrollen har Livsmedelsverkets systemstöd e-Lvis vidareutvecklats med en särskild modul.

4.4.2 Dioxiner och PCB

Beskrivning av kontrollområdet

Analysresultaten från kontrollprogrammet för dioxiner och PCB rapporteras årligen till EFSA enligt fastställt rapporteringsformat.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammet för dioxiner och PCB i livsmedel består av cirka 70-90 prover årligen. Under 2012 innefattade kontrollprogrammet sammanlagt 89 prover på vildfångad sill/strömming, sik, rom från vildfångad sik, nötfett, svinfett, lammfett, importerat kött och sikrom ägg, kosttillskott, kryddor och barnmat.

Merparten av proverna som tas är slumpmässigt uttagna. I programmet för 2012 ingick dock uppföljande prov på sik från Väner och Vättern. Uppföljningen gjordes på grund av att tidigare prov visat på höga halter av dioxiner och dioxinlika PCB.

Provtagningen utfördes av anställda vid Livsmedelverket och på uppdrag av Livsmedelsverket av Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) i enlighet med kommissionens förordning (EG) nr 1883/2006 samt kommissionens förordning (EU) nr 252/2012. Provtagningen skedde på slakterier, vid gränskontroller, på äggpackerier, ute till havs samt vid landning av vildfångad fisk. Provpreparering utfördes på Livsmedelsverket och homogenatet skickades sedan till upphandlat externt laboratorium som utförde analyserna. I analysen för respektive prov ingår 17 kongener dioxin/furan, 12 kongener dioxinlika PCB samt 7 kongener icke dioxinlika PCB.

Måluppfyllelse

Provtagning 2012

Matris	Provantal som mål	Uppnått provantal
Fisk	38	32
Kött/Djurfett	25	25
Ägg	10	10
Kosttillskott	5	5
Kryddor	5	5
Barnmat	12	12
Summa	95	89

Provantal kunde inte uppnås i vissa fall på grund av dålig tillgång av den fiskarten i aktuellt område, mindre import än beräknat etc.

Efterlevnaden hos företag och produkter

EU-gränsvärden finns för dioxiner, för summan av dioxiner och dioxinlika PCB samt för summan av 6 icke dioxinlika PCB (kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006). Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med fråndragen mätosäkerhet. Undantag från detta tillvägagångssätt görs för den feta fisken från Östersjöområdet. I dessa fall läggs mätosäkerheten till analysresultatet innan bedömning görs eftersom det inte ska finnas risk för att exporterad/utförd fisk överskrider gränsvärdena.

För dioxiner och för dioxinlika PCB finns även åtgärdsgränser (kommissionens rekommendation 2011/516/EU). Om analysresultat överskrider denna nivå skall behörig myndighet identifiera föroreningskälla och vidta lämpliga åtgärder för att reducera eller eliminera den.

Beslut om åtgärd

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde.

Tre av fyra prover på strömming från Bottenhavet (ICES delområde 30) överskred gränsvärdet för dioxiner samt gränsvärdet för summan av dioxiner och dioxinlika PCB. Ett av fem prover på strömming från Bornholms havet (ICES delområde 25) överskred gränsvärdet för summan av dioxiner och dioxinlika PCB. Eftersom Sverige har ett undantag från gränsvärdena för dioxiner och PCB i strömming från Östersjöområdet beslutades inte om någon åtgärd.

Två av åtta prover på sik från Vänern överskred gränsvärdet för dioxiner. Ett av proverna på sik från Vänern och tre av sex prover på sik från Vättern överskred gränsvärdet för summan av dioxiner och dioxinlika PCB. Det togs även ett prov på sikrom från Vänern samt ett prov på sikrom från Vättern. Båda proverna överskred gränsvärdet för dioxiner samt gränsvärdet för summan av dioxiner och dioxinlika PCB.

Information om gränsvärdesöverskridande halter av dioxiner och dioxinlika PCB i sik från Vänern har tidigare lämnats över till berörda Länsstyrelser. Information om de

gränsvärdesöverskridande halterna av summan av dioxiner och dioxinlika PCB i sik från Vättern kommer att överlämnas till de berörda länsstyrelserna inom kort.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

En bevakning av de områden som kan vara så kallade hotspots när det gäller höga halter av dioxiner och PCB finns sedan tidigare. Det är viktigt att fånga upp dessa områden och inleda kontroll inklusive provtagning om det i området finns primärproduktion/fångstplatser.

Problematiken med höga halter av dioxiner och PCB i fet fisk från Östersjöområdet är sedan länge känt. Årligen ingår minst 10-20 prov på fisk från Östersjöområdet i kontrollprogrammet. Livsmedelsverket har kostrekommendationer för att begränsa vissa sårbara befolkningsgruppers intag av dessa fiskarter från Östersjöområdet. Dessa råd om fiskkonsumtion finns att läsa på www.slv.se.

4.4.3. Polycykliska aromatiska kolväten (PAH)

Beskrivning av kontrollområdet

Denna del gäller kontroll av PAH, efter de gränsvärden som finns fastställda i kommissionens förordning EG nr 1881/2006. Rapportering sker årligen till EFSA i enlighet med EFSA:s standard.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammen för PAH i livsmedel är årliga och består av några av följande livsmedel; rökt kött, rökt fisk, oprocessad fisk, vegetabiliska matoljor, fiskolja (kosttillskott), bröd, grillat kött, margarin samt barnvälling. I kontrollen 2012 ingick 64 prover på rökt kött, rökt fisk och grillat kött.

Provtagningen har utförts av anställda vid Livsmedelsverket eller på uppdrag av Livsmedelsverket av kommunala inspektörer, i enlighet med kommissionens förordning (EG) nr 333/2007. Provpreparering och analys utfördes på Livsmedelsverket, Kemienheten 2. I analysen för respektive prov ingår resultat för 24 olika PAH-föreningar.

Måluppfyllelse

Provtagning 2012

Matris	Provantal som mål	Uppnått provantal
Rökt fisk	30	30
Rökt kött	25	24
Grillat kött	10	10
Summa	65	64

Efterlevnaden hos företag och produkter

EU-gränsvärden är satta dels för en PAH; bens(a)pyren (BaP)dels på summan av 4 PAH; bens(a)pyren, bens(a)antracen, bens(b)fluoranten och krysen (PAH4).

Gränsvärden finns fastställda i kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006 för ett antal olika livsmedelskategorier. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med fråndragen mätosäkerhet.

Under 2012 överskreds gränsvärdet för BaP i tre av 30 prover på rökt fisk, två av dessa prover överskred även gränsvärdet för PAH4. Fisken, varmrökt lax, var rökt med direkt rökningssmetod i murad rökkammare.

Två av 24 prover på rökt kött överskred gränsvärdena för BaP och PAH4. Köttet, varmrökt/basturökt svinkött, var rökt med direkt rökningssmetod.

Fyra av 10 prover på grillat kött överskred gränsvärdet för BaP. Köttet, hamburgare, var grillat med elektrisk grill.

Beslut om åtgärd mot företag

Information om överskridande av gränsvärdena för BaP samt PAH4 i proverna av rökt fisk, rökt kött samt grillat kött har överlämnats till de kommuner som är behöriga kontrollmyndigheter. Kommunerna har i sin tur utfört uppföljande utredningar och i de flesta fall beslutat om förbud av utsläppande av livsmedel som överstiger gällande gränsvärde av BaP på marknaden från de aktuella anläggningarna.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Höga halter i produkter rökta med direkt rökningssmetod har påträffats i kontrollprogrammet för PAH sedan dess start 2006. Problemet har vidare utretts, uppföljande prover har tagits och informationstexter till kommuner och företag har tagits fram och distribuerats. Under 2013 kommer arbetet med att provta produkter från samtliga rökerier som använder direkt rökningssmetod i Sverige att avslutas

4.4.4 Bekämpningsmedelsrester

Beskrivning av kontrollområdet

Livsmedelsverkets kontrollprogram för bekämpningsmedelsrester avser kontroll av ett 50-tal listade vegetabilier- och animaliska produkter mot EU-harmoniserade gränsvärden. Kontrollplanen är riskbaserad och en poängmodell för prioritering av produkter i kontrollen har utarbetats. Exempel på faktorer som ger ”poäng” är t.ex produkter som i stor utsträckning konsumeras av barn, har ätbart skal och grödor med överskridande av gränsvärden från tidigare års kontroll.

Kontrollens omfattning

Det svenska nationella kontrollprogrammet för bekämpningsmedelsrester i livsmedel omfattade år 2012 analys av ca 1 610 prov. Programmet fördelades på 430 st prov på inhemska varor, 445 st prov på varor från övriga EU samt 735 st prov på varor från 3:e land. I EU:s koordinerade program, som är en del av det nationella kontrollprogrammet, ingår analys av bordsdruvor, banan, paprika, aubergin, blomkål,

ärtor (frysta), apelsinjuice, olivolja, vete, smör och hönsägg. Sverige skall analysera minst 15 prov av vardera livsmedlet vilket ger ett minimum av totalt 165 prov. Merparten av proven av färska frukter och grönsaker tas i första grossistledet. Konserver, spannmålsprodukter, oljor och barnmat tas i detaljhandeln. Spannmålsproven tas hos kvarnföretagen. Flertalet prov tas av Jordbruksverkets inspektörer på uppdrag av Livsmedelsverket.

Måluppfyllelse

Av planerade 1 610 prov har 1 641 uttagits. Dessa fördelades på 431 prov på inhemskt, 457 prov på övriga EU samt 753 prov på 3:e land. I det koordinerade programmet uttogs totalt 166 prov. Antalet uttagna prov per produkt inom det koordinerade programmet uppfyllde minimikravet på femton stycken.

Efterlevnaden hos företag och produkter

Åtgärder vidtas då analysresultatet minus mätosäkerheten överskrider gränsvärdet. I och med ikraftträdandet den 1 september 2008 av Förordning (EG) 396/2005, är samtliga gränsvärden harmoniserade inom EU.

Under 2012 analyserades sammanlagt 1 641 slumpmässiga prov av vegetabiliska- och animaliska produkter på rester av ca 400 bekämpningsmedel inklusive isomerer och nedbrytningsprodukter. Av dessa överskred 50 (3 %) gränsvärdena. Motsvarande resultat från 2011 var att 1 692 prov analyserades varav 79 (4,7 %) överskred gränsvärdena.

Bristande efterlevnad kan vara:

- 1) överskridande av gränsvärde - 50 prov överskred gränsvärdena.
- 2) Misstänkt otillåten användning av bekämpningsmedel -
Misstanke om otillåten användning av bekämpningsmedel har rapporterats till den lokala kontrollmyndigheten för uppföljning i tre fall under 2012. Det rörde sig om cyprodinil, fludioxinil och karbendazim (tiofanatmetyl) i äpple, iprodion i morot samt fenpyroximat i hallon.
- 3) Bekämpningsmedelsrester i ekologiska produkter -
I tvåtå prov av torkade fikon och ett prov av torkade aprikoser från Turkiet påträffades halter av bekämpningsmedel över kvantifieringsgränsen.

Beslut om åtgärd mot företag

Om halter av bekämpningsmedel påträffas över gränsvärdet, då hänsyn tagits till mätosäkerheten, beslutar Livsmedelsverket om villkor för saluhållande av kommande partier av livsmedlet från berörd odlare eller leverantör. Finns delar av partiet kvar hos grossisten beläggs detta med saluförbud.

Under 2012 utfärdades 40 villkor för saluhållande. Ett parti om sammanlagt 6,85 ton stoppades.

4.4.5. Nitrat i vissa vegetabilier

Beskrivning av kontrollområdet

Livsmedelsverkets kontrollprogram av nitrat avser kontroll mot utvalda vegetabilier som har ett gränsvärde i förordningen (EG) nr 1881/2006.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammet för nitrat i livsmedel består av ett 30-tal prov per år. Under 2012 innefattade kontrollprogrammet provtagning och analys av 6 prov på växthusodlad sallat, 3 prov på frilandsodlad sallat, 4 prov av rucola, 3 prov på frilandsodlad spenat, 4 prov på fryst spenat samt 10 prov på barnmat.

Provtagningen utfördes av Livsmedelsverkets utsedda provtagare, som tillhör Jordbruksverkets tillsynsenhet. Provuttag har skett i enlighet med kommissionens förordning (EG) nr 1882/2006. Provtagningen skedde slumpmässigt i både detaljist- och grossistled. Provpreparering och analys utfördes på Livsmedelsverket.

Måluppfyllelse

Av de planerade 30 proven har 33 prov uttagits.

Efterlevnaden hos företag

Gränsvärdena för nitrat finns fastställda i kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006 för de i provtagningsprogrammet ingående livsmedlen. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till mätosäkerheten.

Analysresultaten från nitratkontrollen 2012 redovisas till kommissionen senast den 30 juni 2013 enligt artikel 9 i förordning (EG)1881/2006.

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. Ett prov på inhemsk rucola innehöll halt över gränsvärdet, övriga prover visade på resultat under det fastställda EU-gränsvärdet med hänsyn taget till mätosäkerheten.

Beslut om åtgärd mot företag

Om överskridanden påträffas så överlämnas ärendet till behörig kontrollmyndighet. I fallet med rucola till länsstyrelsen som ansvarar för kontrollen av primärproduktion.

4.4.6. Mykotoxiner i livsmedel

Beskrivning av kontrollområdet

Livsmedelsverkets kontrollprogram av mykotoxiner avser kontroll mot utvalda vegetabilier som har ett gränsvärde i förordningen (EG) nr 1881/2006.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammet för mykotoxiner planerades under 2012 till totalt 60 prov. Programmet omfattade 20 prov av vete och 5 prov av havre från kvarn, 3 prov av havrekex, 3 prov av frukostflingor baserade på havre, 4 prov av havregryn, 5 prov av fullkornsgröt för barn (barnmat) och 20 prov av majs mjöl och majs krokar. Veteproven,

havreproven och barnmaten analyserades efter Ochratoxin A, Deoxynivalenol och Zearalenon. Majsmjöl och majskrokar analyserades efter Fumonisin och Deoxynivalenol. Provtagningen utfördes av Livsmedelsverkets utsedda provtagare, som tillhör Jordbruksverkets tillsynsenhet. Provuttag har skett i enlighet med kommissionens förordning (EG) nr 401/2006. Proven samlades in hos svenska kvarnar och butiker. Provpreparering och analys utfördes på Livsmedelsverket.

Måluppfyllelse

Av de planerade 60 proven har 64 prov samlats in.

Efterlevnaden hos företag

Gränsvärden för mykotoxiner i spannmål finns fastställt i kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till mätosäkerheten och korrigering för utbytet. Inget av proverna innehöll halter över gränsvärdet.

Beslut om åtgärder mot företag

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. Om överskridanden påträffas och provtagna partiet finns kvar i handeln, kan beslut om saluförbud utfärdas av behörig myndighet. Vid överskridanden av gränsvärdet kontakter Livsmedelsverket ansvarig kontrollmyndighet som följer upp fallet hos företaget.

4.4.7 Tungmetaller i livsmedel

Beskrivning av kontrollområdet

Livsmedelsverkets kontrollprogram av tungmetaller avser kontroll mot utvalda livsmedel som har ett gränsvärde i förordningen (EG) nr 1881/2006.

Kontrollens omfattning

Kontrollen för tungmetaller 2012 planerades till 60 prov på olika matsvampar (Skogschampinjoner 15 prov, Trädgårdschampinjoner 15 prov, Trattkantareller 10 prov, Portabello 10 prov, Shitake 10 prov) med analys av kadmium (Cd) och bly (Pb). Analysresultaten från föregående års kontrollprogram för tungmetaller rapporteras till EFSA enligt ett fastställt rapporteringsformat.

Måluppfyllelse

Av de planerade 60 proven har 65 prov uttagits och analyserats.

Efterlevnaden hos företag

Gränsvärden för Cd och Pb i svampar finns fastställt i kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till mätosäkerheten och korrigering för utbytet. Inget av proven på svamp innehöll halter över gränsvärdet.

Beslut om åtgärd mot företag

Om överskridanden påträffas så överlämnas ärendet till behörig kontrollmyndighet.

4.4.8 Salmonella i animalier

Sveriges salmonellakontroll för 2012, inklusive kontrollen av Salmonella i livsmedel, rapporteras samlat i den svenska zoonosrapporten som tas fram av SVA i samarbete med Jordbruksverket och Livsmedelsverket. Zoonosrapporten sammanställs under våren 2013 och sänds till EFSA. Nedan återges en sammanställning av resultat av kontroll av Salmonella 2012 vid slakterier och styckningsanläggningar.

Salmonellakontroll vid slakterier och styckningsanläggningar 2012.

Slakterier

	Antal prov				Antal positiva prov och (%)			
	Nöt, Svin	Nöt	Vuxna svin	Slakt svin	S.a prov	Nöt	Vuxna svin	Slakt svin
Svabbar	3375	2336	3081	8692	0	0	0	0
Lymfknutor	3364	2231	3070	8665	8 (0,24)	1 (0,03)	2 (0,09)	11 (0,13)
Totalt	6739	4467	6151	17357	8 (0,12)	1 (0,02)	2 (0,04)	11 (0,06)

Fjäderfä	Status	Antal prov	S:a prov	Antal pos. Prov (%)
	A	5120	5120	1 (0,02)
	B inkl. struts	33	33	0
Totalt		5 153	5 153	1 (0,02)

Styckningsanläggningar

Nöt och Svin	Kapacitet	Antal prov slv	Antal positiva prov (%)	Fjäderfä	Kapacitet	Antal prov	Antal positiva prov (%)
< 5 ton	188	0	< 5 ton	17	0		
5-19 ton	581	0	5-19 ton	11	0		
20-99 ton	1 079	0	20-99 ton	144	0		
>100 ton	4 117	0	>100 ton	731	0		
Totalt	5 965	0	Totalt	903	0		

	Antal prov	Positiva prov
Summa total nötkreatur och svin (slakterier och styckningsanläggningar)	23 322	11
Summa total fjäderfä (slakterier och styckningsanläggningar)	6 056	1
Summa total (slakterier och styckningsanläggningar)	29 378	12

Totala antalet prov under året var 29 378. Av dessa var 12 positiva på Salmonella. I samband med slakt påvisades 8 positiva prov från nötkreatur, 1 positivt prov från slaktsvin, 2 positiva prov från vuxna svin och 1 positivt prov på nackskinn från kycklingar. I samband med styckning påvisades inga positiva prov. Det noterades att ett antal prov, som tagits ut under 2012 vid styckningsanläggningar för rött kött, hade tagits från rött kött av utländskt ursprung. Dessa prov har exkluderats från resultaten av programmet. Det har dock inte uteslutits att liknande prov fortfarande kan finnas inom de resultat som redovisas för programmet.

4.4.9 Cesium i ren

Beskrivning av kontrollområdet

Kontrollprogrammet beslutas av Livsmedelsverket och administreras av Sametinget i samarbete med Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU), HUV, Avd. för renskötsel. Resultaten för perioden 1 juli 2011 – 30 juni 2012 har sammanställts av Sveriges Lantbruksuniversitet.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogram för cesium i slaktad ren infördes som en följd av Tjernobyk Katastrofen 1986. Mätning och provtagning av renslaktkroppar sker under överinseende av officiella veterinärer. Totalt slaktades 57 574 renar under säsongen 2011/2012. Kontroll sker inom områden och under perioder där det, baserat på tidigare års mätningar, anses finnas risk att renar ligger över gränsvärdet (övriga områden är friklassade och där sker endast en begränsad objektiv provtagning "stickprovstagning"). En del slaktkroppar godkänns efter förenklad kontroll, vilket innebär att externmätning (mätning av gammastrålning direkt på slaktkroppen) genomförs på 50 slaktkroppar från ett och samma slaktuttag och om medelvärdet ligger under 800 Bq/kg och högsta värdet ligger under 1500 Bq/kg anses alla djur från detta slaktuttag ligga under gränsvärdet och ingen ytterligare kontroll behöver göras. I övriga fall kontrolleras samtliga slaktkroppar.

Totalt 6 922 slaktkroppar kontrollerades genom externmätning. Dessutom kontrollerades 2 197 slaktkroppar genom bestämning av Cesium-137 i muskelprov på ackrediterat laboratorium. Av dessa var 1440 stickprov och övriga 757 togs som en extra kontroll efter externmätning. Totalt överskred 79 prov gränsvärdet för cesium-137. Samtliga slaktkroppar över gränsvärdet kasserades.

Efterlevnaden hos företag

Gränsvärdet för cesium-137 i renkött är 1500 Bq/kg och finns fastställt i Livsmedelsverkets föreskrift LIVSFS 2012:3.

Kontrollen av cesium-137 och åtgärderna med anledning av detta har inneburit att kassationerna har sjunkit betydligt sedan 1986. Detta är delvis en följd av att cesiumnivåerna i renens bete minskat och delvis en effekt av åtgärder, främst utfodring och anpassad slakttidpunkt. En drastisk sänkning av kassationen skedde från 1986/87, då 78 % kasserades, till påföljande slaktsäsong 1987/88, då kassationen var 29 %, som en följd av att gränsvärdet för bland annat renkött höjdes från 300 till 1500 Bq/kg. Därefter har kassationen sjunkit och har under de senaste fem åren varierat mellan 0,03 och 0,18% av totala antalet slaktade djur.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Några ytterligare åtgärder än genomförande av kontrollen görs inte av kontrollmyndigheten. Däremot bedriver näringen i samråd med Sametinget alltsedan Tjernobykatakstrofen 1986 utfodring av ren, och anpassning av slakttidpunkt med hänsyn till cesiumnivåerna, vilket väsentligt minskat halten av cesium i köttet (se ovan).

4.4.10 Algtoxiner och bakterier i tvåskaliga blötdjur

Beskrivning av kontrollområdet

Livsmedelsverkets kontrollprogram för tvåskaliga blötdjur avser kontroll av marina biotoxiner i blåmusslor, hjärtmusslor och ostron. Kontrollen innefattar också klassificering av musselvatten med avseende på halten av bakterien *Escherichia coli* i musslorna. Det är Livsmedelsverket som ansvarar för att de musselvatten som utnyttjas som produktionsområden för musslor kontrolleras löpande genom bedömning av analyserna mot gränsvärden som framgår av kommissionens förordning (EG) nr 853/2004.

Begrepp

Marina biotoxiner är gifter som produceras av marina mikroalger. De som ingår i kontrollen är DST (Okadasyra, dinophysistoxiner och pectenotoxiner), PST (Saxitoxiner), YTX (Yessotoxiner), AZA (Azaspiasider) och AST (Domorinsyra).

Kontrollens omfattning

Det svenska nationella kontrollprogrammet för tvåskaliga blötdjur omfattade år 2012 analys av 1344 prov. Proven fördelades på 539 kemiska analyser av lipofila toxiner (inkl DST, AZA och YTX), 323 kemiska analyser av PST, 380 *E. coli*-analyser, 76 planktonanalyser och 26 av AST.

Proverna tas från havsområden där musselproduktion sker.

Måluppfyllelse

I kontrollprogrammet tas prover minst en gång per vecka i öppna områden, men antalet går inte att förutse eftersom det beror på hur många områden som är öppna under året. Målet att ta prover varje vecka i öppna områden är uppfyllt.

Det sker en regelbunden övervakning av vattnet genom planktonprover i områden som är öppna för produktion av tvåskaliga blötdjur, men omfattningen är begränsad.

Efterlevnaden hos företag och produkter

EU-gränsvärden finns för 5 toxiner eller grupper av toxiner samt för bakterien *E. coli* (Kommissionens förordning (EG) nr 853/2004). Åtgärden vid överskridande av toxinernas gränsvärden innebär att Livsmedelsverket stänger området för produktion, dvs upptag av tvåskaliga blötdjur, tills analysprover visar att halterna av toxinet återigen är under gränsvärdet. När det gäller *E. coli* och överskridande av gränsvärdet tas beslut om omklassificering (B- eller C-klass) som innebär att åtgärder måste vidtas innan det är tillåtet att saluföra blötdjuren.

Antal och typ av bristande efterlevnad

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. 26 av proverna hade halter över gränsvärdet för DST. Inga prover överskred gränsvärdet för YTX, AZA eller AST. Det var 1 prov som hade spår av PST. Gränsvärdet för *E. coli* överskreds i 16 prover.

Beslut om åtgärder mot företag/produkter

I början av året (jan-feb) beslutades om stängning för 8 områden på grund av halter av DST i musslorna som överskred gränsvärdet. Två områden stängdes även för att det påvisats PST i musslorna. 5 områden stängdes under en period på hösten-vintern för halter av DST över gränsvärdet. Områdena öppnades när halterna var under gränsvärdena för DST i de kemiska testerna och inga halter av PST kunde påvisas. Nio områden drabbades av *E. coli* halter över gränsvärdet vid något enstaka tillfälle och B-klassades tills värdena minskat igen och två provtagningar i följd visade på halter under gränsvärdet.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Livsmedelsverket arbetade under 2012 med att ge produktionsområden en permanent klassificering. Alla områden har ännu inte fått fast klassificering men arbetet fortgår under 2013.

4.4.11 Akrylamid

Beskrivning av kontrollområdet

Övervakningsprogrammet för akrylamid utgår från EU-kommissionens rekommendation 2010/307/EU samt EU-kommissionens rekommendation av den 10.1.2011 om undersökningar av akrylamidhalterna i livsmedel och utfördes under 2011 och 2012 för att ta fram underlag till EU harmoniserad gränsvärden. Syftet med den senare rekommendationen är att få en bättre överblick över orsakerna till att akrylamidhalterna är betydligt högre i vissa livsmedel än halterna i jämförbara produkter i samma produktkategori. Rapportering av analysresultaten skedde till EFSA i enlighet med EFSA:s standard.

Kontrollens omfattning

Livsmedelskategorierna som undersöktes bestod av chips, pommes frites, mjukt bröd, knäckebröd, kex och kakor, flingor, kaffe och barnmat.

Sammanlagt togs 196 prover av anställda vid Livsmedelverket i enlighet med kommissionens förordning (EG) nr 333/2007. Provpreparering och analys utfördes på Livsmedelsverket, Kemiska enheten 1.

Måluppfyllelse

Provtagning 2011- 2012

Matris	Provantal som mål	Uppnått provantal
Chips	35	35
Pommes frites	19	15
Barnmat	12	13
Mjukt bröd	39	39
Knäckebröd	18	18
Kex och kakor	27	27
Flingor	23	23
Kaffe	27	26
Summa	200	196

Efterlevnaden hos företag och produkter

Under 2011-2012 överskred 28 prover de indikativa värdena; fyra prover på chips, tre prover på pommes frites, tre prover på barnmat, sju prover på mjukt bröd, två prover på knäckebröd, fyra prover på kex och kakor samt ett prov på kaffe.

Beslut om åtgärd mot företag

Då det inte finns fastställda gränsvärden för akrylamid har inga beslut om åtgärd mot företag fattats.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

I de fall halterna akrylamid översteg det indikativa värdet som finns i bilagan till Kommissionens rekommendation av den 10.1.2011 inleddes samarbete med industrin. Livsmedelsverket utredde orsakerna till de höga halterna genom att undersöka livsmedelsföretagarnas produktions- och bearbetningsmetoder. Rapportering av resultaten från dessa uppföljningar sker till SANCO, generaldirektoratet för hälsa och konsumentskydd.

4.5 Övriga områden för kontroll

4.5.1 Aromer och rökaromer

Kontrollen av aromer och rökaromer har tidigare varit eftersatt. Riksprojektet 2011 hade inriktning mot märkning av livsmedel. Projektet syftade till att öka kontrollmyndigheternas fokus på märkningskontroll framförallt med avseende på ingrediensförteckningar. I detta projekt där landets samtliga kontrollmyndigheter

erbjödts att delta ingick även viss märkningskontroll av aromer och rökaromer. Utvärderingen av Riksprojektets märkningskontroll av aromer och rökaromer visar att sjuttioåtta av de 407 granskade produkterna innehöll aromer. Endast ett fåtal av dessa angavs i märkningen på ett sätt som inte är tillåtet. Rökaromer ingick i 21 produkter.

Uppgift om att rökarom hade tillförts produkten saknades i märkningen för nästan hälften av de produkter som faktiskt innehöll rökarom.

En slutsats som kan dras från riksprojektet 2011 är att andelen brister var mindre när det gällde sådana krav i märknings- och speciallagstiftningen som har kontrollerats i stor utsträckning tidigare. Detta visar att kontrollen har verkan.

Livsmedelsverket har gett stöd i ett regionalt kontrollprojekt (Norrköping med angränsande kommuner) med inriktning mot kontroll av halterna av kumarin i bageriprodukter. Kumarin är ett aromämne som finns naturligt i kanel och som omfattas av gränsvärden i bageriprodukter. Stödet har bestått i utbildning av de berörda inspektörerna i aromlagstiftningen och i tolkningar av analysresultat mot gränsvärden.

4.5.2 Bestrålning

Enligt art. 7.3 i Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/2/EG ska medlemsstaterna informera kommissionen om anläggningar för joniserande strålning samt resultat av kontroller av produkter. I Sverige finns inte någon anläggning för bestrålning av livsmedel. För att upprätthålla kompetensen av analysmetoden, SLV K2-m231, har Livsmedelsverket utfört kontroll för påvisning om provet behandlats med joniserande strålning. Under 2012 har totalt sex prover analyserats; vildand, vaktel, raphöna, ripa, skogsduva och fasan. Resultatet visar att proverna inte har behandlats med joniserande strålning.

4.5.3 Ekologiska livsmedel

Se avsnitt 12.

4.5.4 GMO

2011 genomförde FVO en revision av Sveriges kontroll inom GMO området. FVO påpekade att Sverige inte följer kommissionens rekommendation avseende provtagning och analys av GMO. Livsmedelsverket genomförde därför 2012 ett GMO projekt med syftet att ta fram nya provtagningsinstruktioner som bygger på kommissionens rekommendation för provtagning och analys av GMO. Instruktionen omfattar hur representativa prover tas ut när råvarorna/produkterna förvaras på olika sätt, till exempel i silo, säck eller storförpackning. Instruktionens tillämplighet testades vid kontroll hos nio företag som har soja, majs eller raps i sin tillverkning och som förvarar råvarorna i silo, storsäck eller mindre säck. Den nya provtagningsinstruktionen har publicerats på Livsteck.net.

I samband med kontrollerna togs fem soja-, åtta majsråvaror och en rapsråvara ut för GMO-analys. Tre produkter innehöll den genetiskt modifierade sojan av typen GTS 40-3-2 och ett prov innehöll den genetiskt modifierade rapsen TT73. Inget av de positiva proverna innehöll mer än 0,9 % GMO. Inblandningen bedömdes vara oavsiktlig då

företagen hade rutiner för undvikande av GMO. Ingen otillåten GMO-soja eller GMO-raps påträffades och inte heller något genmodifierat material påvisades i majsråvarorna. Därutöver har Livsmedelsverket analyserat totalt 23 prover innehållande ris från Kina enligt det nya beslutet 2011/884/EU om nödåtgärder avseende icke-godkänt genetiskt modifierad ris i risprodukter med ursprung i Kina (se vidare avsnittet om gränskontroll).

Under året har Livsmedelsverket satt upp de analysmetoder som enligt beslut 2011/882/EU ska användas för att kontrollera förekomst av otillåtet ris från Kina. Vidare har verket i egenskap av NRL för genmodifierat foder satt upp åtta analysmetoder för att kunna detektera de GMO-sorter som för tillfället omfattas av förordning (EU) nr 619/2011 om provtagnings- och analysmetoder för offentlig kontroll av foder vad gäller förekomst av genetiskt modifierat material där godkännandeförfarandet fortfarande pågår eller godkännandet har upphört att gälla. Inom ramen för Jordbruksverkets officiella foderkontroll har Livsmedelsverket analyserat 33 foderprover med avseende på GMO-förekomst.

Livsmedelsverket har i samarbete med europeiska unionens referenslaboratorium för genmodifierade livsmedel och foder i Ispra, Italien, deltagit i en utvärdering av en kvantitativ analysmetod för den genetiskt modifierade bomullssorten GHB119. På uppdrag av kommissionens gemensamma forskningscenter i Geel, Belgien, har Livsmedelsverket utfört stabilitetstester av referensmaterial för GMO-analys.

Inom det nordisk/baltiska nätverket hölls ett möte där det bl.a. diskuterades fri från GMO-märkning, låga inblandningar av GMO godkända i tredje land och erfarenheter från kontrollen av risprodukter från Kina.

4.5.5 Livsmedel för särskilda näringsändamål

Livsmedel för särskilda näringsändamål (sär-när) är livsmedel som ska tillgodose de särskilda näringsbehoven hos vissa känsliga konsumentgrupper och för personer som behöver en speciell kost, till exempel personer vars matsmältning och ämnesomsättning inte fungerar normalt. Sär-när omfattar följande produktgrupper:

- Modersmjölksersättning och tillskottsnäring
- Barnmat, exempelvis gröt, välling och puréer
- Vissa livsmedel för viktminskning
- Livsmedel för speciella medicinska ändamål
- Natriumfattiga livsmedel
- Glutenfria, laktosfria och andra ”fri från”-livsmedel
- Livsmedel för idrottare
- Livsmedel för diabetiker
- Övriga livsmedel för särskilda näringsändamål (livsmedel som inte hör till någon av ovanstående grupper).

Vissa sär-när ska anmälas till behörig myndighet (Livsmedelsverket) enligt artikel 11 i direktiv 2009/39/EG som motsvaras av 12 § i SLVFS 2000:14. De sär-när som ska anmälas till Livsmedelsverket är:

- Modersmjölksersättning (enligt LIVSFS 2008:2)
- Livsmedel för speciella medicinska ändamål (enligt SLVFS 2000:15)

- Glutenfria, laktosfria och andra "fri från"-livsmedel (enligt SLVFS 2000:14)
- Övriga sär-när (det vill säga de som inte hör till någon av de andra åtta produktgrupperna inom sär-när) (enligt SLVFS 2000:14).

Livsmedel som i märkning eller presentation anges vara lämpliga för dem som inte tål gluten eller laktos ska uppfylla kraven för sär-när. Även livsmedel som märks med andra "fri från"-påståenden om ett allergen, eller något annat ämne som kan ge en överkänslighetsreaktion, omfattas av reglerna för sär-när enligt Livsmedelsverkets tolkning. Det är också viktigt att påståendena är relevanta för produktgruppen i fråga. Anmälningarna av "fri-från" produkter ingår i den rapportering som Sverige ska sända till kommissionen vart tredje år.

Syftet med anmälan är att möjliggöra en effektiv offentlig kontroll. Livsmedelsverket gör ingen bedömning av om produkterna motsvarar kraven i föreskrifterna utan skickar en bekräftelse till företagen på att anmälan mottagits och vidarebefordrar anmälan samt en kopia på bekräftelsen till kontrollmyndigheten för information och kontroll.

För viktkontrollprodukter, s.k. VLCD, krävs tillstånd enligt SLVFS 2000:14. Livsmedelsverket bedömer om produkterna uppfyller de näringsmässiga krav som ställs på denna typ av produkter och beslutar om tillstånd att saluhålla produkterna.

Den offentliga kontrollen av sär-när sker som en del av den ordinarie kontrollen på aktuella anläggningar.

Antal anmälningar enligt artikel 11 i direktiv 2009/39/EG var under 2012 ca 170 stycken. Antal anmälningar av livsmedel för speciella medicinska ändamål var 85 stycken, anmälningar om modersmjölksersättning var 2 stycken och antal VLCD-tillstånd var 10 stycken.

Främmande ämnen och mineraler i barnmat

Livsmedelsverket har undersökt innehållet av de främmande ämnena arsenik, bly och kadmium och av mineralerna mangan, järn och koppar i modersmjölksersättning, tillskottsning, livsmedel för speciella medicinska ändamål (FSMP), välling och gröt. Även vissa livsmedel för normal konsumtion som små barn kan tänkas konsumera, till exempel ris-, havre- och sojabaserade drycker som används som ersättning för mjölk till mjölkallergiska barn, analyserades. Livsmedelsverket har sedan gjort en riskvärdering, som visar att risbaserade produkter köpta i Sverige kan vara en betydande källa till intag av oorganisk arsenik. Koncentrationen av arsenik i risdrycker kan vara högre än EU:s gränsvärde för dricksvatten. Det uppskattade intaget av kadmium ligger under det så kallade tolerabla dagliga intaget (TDI) för alla analyserade produkter. Det är dock inte helt klarlagt om det TDI som Efsa har fastställt ger tillräckligt skydd för spädbarn och små barn. Vissa livsmedel som kan användas som enda näringskälla och är avsedda för barn med speciella medicinska behov, ger en blyexponering som kan anses bekymmersam när det gäller risken för effekter på den neurologiska utvecklingen. Exponeringen för bly bör minska så mycket som möjligt. Från näringssynpunkt var intagen av mangan, järn och koppar från de analyserade produkterna tillräckliga. Viss osäkerhet finns dock när det gäller spädbarns och småbarns behov av mangan. Utvärderingen visade också att det kan vara problem med högt manganintag från vissa

välling och grötprodukter samt vissa FSMP-produkter. Intaget av koppar från några FSMP-produkter var högt. Intaget av mangan och koppar från modersmjölksersättning och tillskottsning gav däremot ingen anledning till oro om man jämför med tillgängliga hälsomässiga referensvärden.

4.5.6 Livsmedelstillsatser

Kontrollen av livsmedelstillsatser ingår i den ordinarie kontrollen. För att höja inspektörernas kompetens inom kontrollområdet livsmedelstillsatser genomfördes ett Riksprojekt under 2011 som bland annat handlade om användningen av livsmedelstillsatser och renhetskriterier. Riksprojektet var både ett kontrollprojekt och ett kunskapsuppbyggande projekt. Rapporten från detta projekt färdigställdes under 2012. Rapporten kan nu användas av kontrollmyndigheterna som ett verktyg i kontrollen av livsmedelstillsatser.

För att ytterligare höja kompetensen hos livsmedelsinspektörerna och göra kontrollen mer effektiv när det gäller livsmedelstillsatser har Livsmedelsverket under 2012 genomfört en föreläsning om livsmedelstillsatser på alla länsmöten. Detta innebär att alla kontrollmyndigheter har haft möjlighet att ta del av denna information. Samma information har även getts till Livsmedelsverkets kontrollavdelning och de regionala enheter som bedriver kontroll.

För att ge kontrollmyndigheterna ytterligare stöd inom kontrollområdet tillsatser tar Livsmedelsverket fram en vägledning till EG-förordning nr 1333/2008 om livsmedelstillsatser som ska vara klar under 2013.

4.5.7 Material avsedda att komma i kontakt med livsmedel

Livsmedelsverket har startat en projektgrupp för Material i kontakt med livsmedel för att bygga upp en riskbaserad kontroll. Arbetet kommer att delas upp i ett antal delprojekt som delvis löper parallellt och som exempelvis handlar om att identifiera behov av ny lagstiftning för FCM-företag som inte är livsmedelsföretag. Det saknas i dagsläget nationella bestämmelser som pekar ut vilken kontrollmyndighet som ska bedriva kontroll på FCM-tillverkare, FCM-detaljhandel samt de importörer av FCM som inte omfattas av skyddsförordningen av köksredskap för kontroll i gränskontrollen. I dagsläget kan endast livsmedelsindustrin samt detaljhandeln då det gäller resturanger och liknande kontrolleras.

Därför ska ett underlag till en begäran till departementet för att få till stånd en ändring i livsmedelsförordningen göras. På så vis kan Sverige bedriva en effektiv livsmedelskontroll över material i kontakt med livsmedel.

EG-förordning 1935/2004 reglerar material avsedda att komma i kontakt med livsmedel (FCM). Behov finns av kompletterande nationella bestämmelser i livsmedelsregelverket för att säkerställa en effektiv kontroll av FCM och FCM-företag.

Då Livsmedelsverket saknar lagstöd har projektgruppen för FCM delat upp projektet i två etapper där den första består i förberedande arbete som kompetensutveckling och information.

- Informerat Livsmedelsverkets och kommunernas kontrollpersonal om kontroll av material och produkter i kontakt med livsmedel på livsmedelsföretag.
- Tagit kontakt med branschorganisationer
- Vetenskaplig/kemisk kompetenshöjning inom FCM (träningkurs på EU-RL, ILSI-konferens)
- Utveckling av NRL-funktionen genom deltagande av två avprövningar utförda av EU-RL med bra resultat
- Samarbete med övriga nordiska länder (utbildning, spårbarhetsdokument och vägledning). Ett nordiskt tillsynsprojekt planeras.
- Deltagit i BTSF-kurser med inriktning mot inspektörer och administratörer.

Etapp två rymmer den större delen av projektet:

Inventering av FCM företag

- Ta fram ett kontrollsystem för FCM
- Instruktioner och vägledning
- Vidareutveckling av befintligt datasystem för att rapportera kontrollresultat vid kontroll av FCM-företag.

4.5.8 Naturligt mineralvatten

Livsmedelsverket godkänner uttag för produktion av naturligt mineralvatten. Den löpande myndighetskontrollen utförs av de lokala kontrollmyndigheterna. Resultatet av kontrollen rapporteras till Livsmedelsverket och ingår i resultaten för kontroll av livsmedel och livsmedelshygien.

4.5.9 Nya livsmedel (Novel Food)

Livsmedelsverket deltar i arbetsgruppsmöten rörande nya livsmedel och tar fram underlag för Sveriges ställningstagande i omröstningar i ständiga kommittén för livsmedelskedjan och djurhälsa. I samband med kosttillskottsprojekten har vissa växter och substanser, som bedömts som nya, utretts (se också avsnittet om kosttillskott). Saluförbud lades på två produkter som innehöll dels japansk sockblomma (*Epimedium grandiflorum*) och vit kwao krua (*Pueraria Mirifica*) dels *Epimedium macranthum*. Dessutom utreddes produkten Easy Bust som innehåller *Pueraria Mirifica* (växtösterogen).

Saluförbud lades också på produkter innehållande substansen DMAA. Andra substanser som granskades är Dendrobiumextrakt och DIM.

4.5.10 Närings- och hälsopåståenden

Förordningen om närings- och hälsopåståenden, förordning (EG) nr 1924/2006 anger villkor för märkning och marknadsföring av livsmedel där produkternas innehåll av näringsämnen eller hälsoeffekterna av näringsämnena framhålls. Sedan den 14 december 2013 får i huvudsak endast sådana allmänna, funktionella hälsopåståenden göras som finns förtecknade i en kommissionsförordning (förordning (EU) nr 432/2012). Till stöd för kontrollen av dessa hälsopåståenden har Livsmedelsverket uppdaterat vägledningen till förordningen (EG) nr 1924/2006 samt utarbetat en vägledning till förordning (EU) nr 432/2012.

Kontrollen bör ha fokus på redlighetsaspekterna; att endast godkända eller ännu tillåtna hälsopåståenden görs, samt att villkoren för dessa påståenden är uppfyllda. Under åren 2011 och 2012 har Livsmedelsverket utbildat de större kommunerna i reglerna för hälsopåståenden i samband med utbildning om kosttillskott, se vidare under rubriken *Kosttillskott*”,

Nyckelhålet

Nyckelhålmärkningen är Livsmedelsverkets varumärke och gäller symbolmärkning med villkor för fett, sockerarter, salt eller kostfiber. Villkoren är näringspåståenden enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1924/2006 om näringspåståenden och hälsopåståenden om livsmedel. Livsmedel märkta med nyckelhålet ska följa Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2005:9). Kontroll av nyckelhålet sker som en del av den ordinarie kontrollen.

4.5.11 Skyddade beteckningar

Här ingår:

- ***Skydd av geografiska beteckningar och ursprungsbeteckningar för jordbruksprodukter och livsmedel***
- ***Garanterade traditionella specialiteter av jordbruksprodukter och livsmedel***

Under året har ett kombinerat kurs- och kontrollprojekt om skyddade beteckningar riktat till kommunernas och Livsmedelsverkets inspektörer genomförts. Resultatet av projektet har sammanställts och publicerats i Livsmedelsverkets rapport nr 16/2012. Projektet visade att det finns stora problem med hur skyddade beteckningar och vedertagna beteckningar används i restaurangledet. Fusket verkar ha fått stor utbredning i denna bransch. Både i butiks- och producentleden upptäcktes också flera fall av otydlig och bristfällig märkning. Resultatet av kursen gav inspektörerna god bakgrund till regelverket samtidigt som de tilläts testa sina kunskaper i praktiken.

Under hösten koordinerade Livsmedelsverket två olika fall av fusk med löjrom, dels såldes kanadensisk sikrom felaktigt under den skyddade beteckningen Kalix löjrom, och dels såldes amerikansk siklöjrom under falsk beteckning som svensk löjrom respektive Kalix löjrom. Livsmedelsverkets insats bestod i att koordinera och informera de lokala myndigheterna i spårningsarbetet.

Under hösten deltog Livsmedelsverket i en veckolång europeisk aktion koordinerad av bland andra Europol, för att upptäcka varuförfalskningar och fusk med vedertagna och skyddade beteckningar. I Sverige samordnade Tullverket aktionen. Livsmedelsverket gjorde tillsammans med tullen kontroller av animaliska produkter i gränskontrollen under denna period. Ett tjugotal kommuner gjorde kontroller på restauranger, för att undersöka hur skyddade respektive vedertagna beteckningar respekteras utifrån vad som framgår av menyn och vad som sedan verkligen serveras. Preliminärt visar resultaten betydande avvikelser och bekräftar tidigare rapporter om att det är vanligt med denna typ av fusk inom restaurangsektorn i Sverige.

4.5.12 Märkning

Förordning (EU) nr 1169/2011

Den 22 november 2011 offentliggjordes förordning (EU) nr 1169/2011 om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna. Som ett inledande steg med arbetet med den nya förordningen har en granskning gjorts för att klargöra i vilken utsträckning den innebär ytterligare och/eller ändrade krav jämfört med de unionsbestämmelser och den nationella lagstiftning om märkning och/eller presentation som upphävs och ersätts eller påverkas på annat vis. Studien utgör en grund för det fortsatta arbetet med förordningen.

Den 24-25 januari 2013 genomfördes en nordisk konferens i Uppsala vars syfte var att utbyta erfarenheter och synpunkter på den nya informationsförordningen (förordning (EU) nr 1169/2011) som har trätt i kraft och att etablera nytt nätverk mellan medarbetare som arbetar med förordningen på de nordiska kontrollmyndigheterna. Konferensen genomfördes med stöd av projektmedel från Nordiska Ministerrådet. Till dag ett var även representanter för konsumentorganisationer och branschorganisationer i Norden inbjudna, för att myndigheterna skulle få deras syn på informationsförordningen och framförallt på eventuella kommande regler. Fokus för dessa två dagar var främst på läsbarhet och information om icke färdigförpackade livsmedel samt att bygga nätverk mellan myndigheterna.

Stor vikt lades på hur olika länder ska arbeta med artikel 44 i förordning (EU) nr 1169/2011. Eftersom det finns möjlighet att på nationell nivå reglera information om innehåll av ingredienser som orsakar allergi, framfördes många intressanta synpunkter från både konsumentföreträdare och branschrepresentanter på vad som var viktigt för myndigheterna att tänka på i det kommande regelarbetet.

Alla länderna var överens om att det behövs ett nätverk om arbetet med informationsförordningen då mycket arbete återstår innan alla regler finns på plats. Redan nu innan förordningen ska tillämpas efterfrågar företagen tolkningar av reglerna i informationsförordningen, och det pågår arbete såväl på nationell nivå som på kommissionsnivå med att ta fram svar på frågor som har skickats in. Ett förslag som framkom var att myndigheterna kunde dela med sig till varandra av arbeten/studier som har gjorts för utredning av vissa svåra frågeställningar som berör de nya reglerna om hur livsmedel ska märkas. Innan mötet avslutades bestämdes att ett nordiskt nätverk skulle upprättas mellan myndigheterna i Norden och att Livsmedelsverket i Sverige, initiativtagare till konferensen, skulle inta rollen som samordnare.

Artidentifiering och färganalyser av ”falsk oxfile”

I Sverige avslöjades, under hösten 2012, ett omfattande fusk med fläskkött som färgats och sålts som oxfile. Fusket avslöjades efter att en grossist skickat prover av kött märkt ”oxfile” till Livsmedelsverket för bestämning av vilket djurslag köttet härrörde. Livsmedelsverkets analyser visade att provet var från gris. Flera kommuner deltog i ett spårningsarbete och 14 av de 16 prover som analyserades inom offentlig kontroll identifierades som fläskkött istället för oxfile, vilket angavs på förpackningen.

Misstanke fanns också om att köttet skulle ha färgats eller på annat sätt manipulerats kemiskt. Initialt gjordes därför jämförande analyser för att se om köttet innehöll några okända kemiska ämnen som normalt inte finns i fläskkött. Analyserna gjordes med nya metoder som utvecklats i beredskapssyfte med finansiering från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Med hjälp av LC-TOF-teknik upptäcktes en sur svavelförening som identifierades som färgämnet Azorubin. Detta konfirmerades med andra tekniker och även färgämnena Nykockin och Paraorange påvisades. Totalt letade Livsmedelverket efter drygt 25 olika färgämnen, eller beståndsdelar av färgämnen, i sina analyser.

För att ta reda på om färgämnena kunde utgöra en risk för konsumenter utfördes en riskvärdering utifrån de halter av färgämnena som uppmättes i köttet. Riskvärderingens slutsats var att den mängd av färgämnena man kan få i sig via köttet är mycket liten och inte innebär en hälsorisk. Azorubin, Paraorange och Nykockin är godkända färgämnen som förekommer i mycket högre halter i livsmedel där de får användas, till exempel i läsk. Det är dock inte tillåtet att använda dessa färgämnen i kött.

I november åtalsanmälde Livsmedelsverket tre importföretag för att ha sålt oxfile som vid kontroll visat sig vara fläskkött som också innehöll otillåtna färgämnen. Livsmedelsverket skickade också ut ett varningsmeddelande om köttet via EU:s varningssystem RASFF – Rapid Alert System for Food and Feed.

Utredning och registrering av oväntade allergiska reaktioner

Ämnen som orsakar allergi eller annan överkänslighet benämns allergener. Korrekt märkning av allergener är mycket viktigt för att personer med allergi och annan överkänslighet ska kunna undvika det de inte tål. Livsmedelsverket utreder oväntade allergiska reaktioner mot mat i samarbete med sjukvården, personal i skolor eller livsmedelsinspektörer. Livsmedel som misstänks ha framkallat en allergisk reaktion analyseras för det allergen som den reagerande personen är allergisk mot. Berörd kontrollmyndighet kontaktas om ett allergen påvisas i ett livsmedel där allergenet inte deklarerats i märkningen.

Under 2012 har Livsmedelsverket påvisat odeklarerade allergener i åtta olika livsmedel som har varit orsak till allergiska reaktioner. I fyra livsmedel förekom odeklarerad mjölk. Dessutom förekom odeklarerad hasselnöt, jordnöt, ägg och vete i ett livsmedel vardera. De allergiska reaktionerna yttrade sig som alltifrån magont och hudutslag till andnöd och allergisk chock vilket krävde sjukhusvård.

Det fanns två huvudsakliga anledningar till att odeklarerade allergener förekom i livsmedlen. Dels hade livsmedel kontaminerats med allergen under produktion. Detta var fallet med bland annat en glass där chokladöverdraget var förorenat med hasselnöt. En minst lika vanlig anledning till att odeklarerade allergener förekom i livsmedlen var att de ingick som ingredienser men att de av någon anledning inte angavs i märkningen. Det var fallet för bland annat vaniljbullar där den sammansatta ingrediensen ”vaniljkräm” angavs utan en uppräkningslista av vilka ingredienser, däribland mjölk, som ingick i vaniljkrämen.

Livsmedelsverket har under 2012 publicerat resultat från två olika kontrollprojekt som bland annat har undersökt märkning av allergener. Den nordiska kontrollrapporten "Märkning av allergener" och "kan innehålla spår av" allergener" visade att var femte kontrollerad produkt hade avvikelser gällande märkningen av allergena ingredienser. Riksprojektet 2011 "Kontroll av märkning – redlighet och säkerhet" visade att hälften av de kontrollerade produkterna var felmärkta när det gällde sammansatta ingredienser. Detta innebär att allergena ingredienser inte angavs i flera fall. Detta är mycket allvarligt då korrekt märkning är fundamental för att undvika att personer med allergi eller annan överkänslighet blir sjuka av maten de äter.

Livsmedelsverket har under 2012 inrättat en tvärgrupp "Allergi". Tvärgruppen har under året tagit fram en strategisk plan för hur Livsmedelsverket ska arbeta mer strategiskt med allergifrågor under 2013 till 2016. I planen ges bland annat utbildningar för livsmedelsinspektörer, om allergena risker, mycket hög prioritet.

4.5.13 Kosttillskott

Kontroll av kosttillskott var ett prioriterat område 2011 och 2012. Livsmedelsverket har inriktat arbetet på att systematiskt stötta kommunerna i deras kontroll av kosttillskott. I de kommunala kosttillskottsprojekten har även kontroll av hälsopåstående ingått. Under 2012 genomförde Stockholm, Malmö och Göteborg stora projekt för kontroll av kosttillskott, där både Livsmedelsverket och Läkemedelsverket har gett stöd. Stockholm och Malmö fokuserade på kontroll av vissa icke säkra substanser i kosttillskott för prestationshöjning och fettförbränning. Resultatet av kontrollerna ledde till ett stort antal saluförbud för kosttillskott som bedömdes som icke säkra för konsumenten.

För att kunna ge bättre stöd till kommunerna i deras kontroll av kosttillskott gav Livsmedelsverket 2011 och 2012 kurser för kommuninspektörer om kosttillskott och hälsopåstående. Även arbetsrummet för kosttillskott på Livsteck.net har byggts ut, vilket ledde till att ytterligare kommuner genomförde kosttillskottsprojekt. Samarbetet mellan kommunerna liksom mellan kommunerna och Livsmedelsverket och Läkemedelsverket har ökat. Detta har lett till att rutiner finns för kommunerna hur de ska hantera produkter som kan vara läkemedel.

Substansen synefrin ingår i flera träningsprodukter för idrottare för ökad effekt och i vissa kosttillskott för fettförbränning och substansen DMAA(1,3-Dimethylamylamin) ingår i flera träningsprodukter. Livsmedelsverket har gjort riskvärderingar för synefrin, synefrin i kombination med koffein och för substansen DMAA. Utifrån riskvärderingarna har verket, tillsammans med kommunerna, utarbetat hanteringsrutiner för dessa icke säkra substanser i kosttillskott. Slutsatsen av riskvärderingen av synefrin indikerade att kombinationen av synefrin och koffein kan öka risken för biverkningar i form av till exempel hjärtarytmi, ångest, yrsel och kräkningar, men att risken finns även vid vissa nivåer av enbart synefrin. Livsmedelsverket och några kommuner enades om att livsmedel med en dygnsdos över 40 mg synefrin bedöms vara osäkra och därför beläggs med saluförbud. Livsmedel som innehåller synefrin i kombination med koffein bedömdes vara osäkra oavsett nivå av synefrin. Slutsatsen från riskvärderingen av DMAA var att rapporterade biverkningar från Sverige, liksom från flera andra länder, gav starka indikationer om att denna substans inte är lämplig i livsmedel. Livsmedelsbranschen har

också informerats om förbudet mot DMAA i kosttillskott. Många företag som har salufört kosttillskott med DMAA har frivilligt återkallat dessa produkter, men ett antal saluförbud har utfärdats i de fall företagen inte har tagit bort produkterna frivilligt.

I samband med kommunernas kontroll av kosttillskott har flera substanser, som är nya livsmedel men inte godkända som sådana, påträffats. Dessa har belagts med saluförbud. Se även under Nya Livsmedel.

4.5.14 Salmonellagarantier

Riksprojekt 2012, "Uppföljning av de svenska salmonellagarantierna vid införsel av kött och hönsägg från andra EU-länder", är en uppföljning av de kontrollprojekt om kött från andra EU-länder som genomfördes 1997 och 2000, vilka visade både dokumentbrister och förekomst av salmonella i införda partier.

De övergripande målen med riksprojekt 2012 är att:

- höja kunskapen om lagstiftningen och kontroll avseende de svenska salmonellagarantierna hos landets företag och kontrollmyndigheter
- att fastställa hur väl de svenska salmonellagarantierna efterlevs idag samt
- att skapa underlag för att bedöma om det behövs vidare åtgärder, såsom förbättrade vägledningar, regelarbete och förbättrad information om gällande regler.

Kontroll har utförts på varor som omfattas av de svenska salmonellagarantierna och som förts in från andra EU-länder. Handelsdokument har kontrollerats på alla sändningar i projektet. På en andel av sändningarna har dessutom en verifierande provtagning gjorts i syfte att avgöra hur stor andel av de köttpartier som åtföljs av korrekta dokument som innehåller salmonella. Totalt har kontroller av 132 sändningar rapporterats in under projekttiden. Av dessa har 63 % utförts av Livsmedelsverkets kontrollavdelning och resterande 37 % av 10 olika kommuner. Resultatsammanställning och redovisning sker under våren 2013 och rapporten ska publiceras i juni 2013.

4.5.15 Spårbarhet

Kontroll av spårbarhet ska göras som en integrerad del i den vanliga kontrollen vid en anläggning. Spårbarhet är en kontrollpunkt som rapporteras i gängse rapportering om livsmedelshygien.

4.5.16 Trikiner

Det fysiska arbetet med att ta ut prover kan göras av den officiella personalen eller, efter överenskommelse med slakteriet, av speciellt utbildad slakteripersonal. Resultatet av analyserna ska rapporteras till det slakteriföretag som sänt in proverna samt till den officiella veterinären som utför offentliga kontroller på slakteriföretaget. Fynd av trikinos rapporteras till länsstyrelsen och Jordbruksverket.

4.5.17 TSE

Det fysiska arbetet med att ta ut prover kan göras av den officiella personalen eller av utbildad slakteripersonal. Resultatet av analyserna ska rapporteras till aktuellt slakteriföretag. Vidare ska resultaten av de prov som analyserats, av laboratoriet som

utför analysen, skickas till Jordbruksverket på sätt som anges av myndigheten. Rapportering av positiva analysresultat sker enligt nationell epizootilagstiftning.

4.5.18 Besiktning före och efter slakt

Livsmedelsverkets officiella veterinärer genomför offentlig kontroll i samband med slakt i enlighet med förordning (EG) nr 854/2004. Rapportering av sjukdomskoder, som är frivillig, sker till Svenska Djurhälsovården via Sveriges Lantbruksuniversitet.

4.5.19 Äggpackerier

Livsmedelsverket har kontroll över samtliga äggpackerier oberoende av packeriets storlek. Resultatet av kontrollen rapporteras in i gängse rapportering om livsmedelshygien.

4.5.20 Vin och sprit

Resultat av kontrollen ingår i rapport om livsmedelskontrollen om livsmedelshygien.

5 Kontroll av foder

5.1 Beskrivning av kontrollområdet

Ansvaret för den offentliga kontrollen inom foderområdet var 2011 uppdelat mellan Jordbruksverket och länsstyrelsen. Länsstyrelserna svarade för kontrollen av primärproduktionen medan Jordbruksverket ansvarade för kontrollen hos de kommersiella foderföretagen.

För att kunna genomföra en riskbaserad, ändamålsenlig och effektiv kontroll har en modell för riskklassificering av primärproducenter inom livsmedel och foder utarbetats. Riskklassificeringsmodellen kan användas för att prioritera och fördela resurser inom kontrollen och samtidigt underlätta en samordnad kontroll av livsmedel och foder. Modellen finns tillgänglig i en gemensam rapport från Livsmedelsverket, Jordbruksverket och Statens veterinärmedicinska anstalt: Riskklassificering i primärproduktionen – foder- och livsmedelskedjan⁹. En vägledning har också tagits fram för att underlätta tillämpningen av riskklassificeringsmodellen.

Den kontroll som genomförs hos de kommersiella fodertillverkarna utförs av personal på Jordbruksverkets kontrollenhet och sker i enlighet med en av verket årligen upprättad kontrollplan. Kontrollplanen arbetas fram utifrån den risk- och erfarenhetsmodell som föreskrivs i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2007:21) om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter (med senaste ändring SJVFS 2011:48). Genom denna modell fastställs kontrollfrekvens utifrån verksamhetens omfattning och inriktning och utifrån denna erläggs företagen en årlig kontrollavgift.

5.2 Kontrollens omfattning och resurser

5.2.1 Omfattning

Primärproduktion

En exakt siffra på antalet primärproducenter går för närvarande inte att fastställa då befintlig statistik i många avseende överlappar varandra, t.ex. djurhållning eller inte på gården, hästhållare med eller utan lantbruk, etc. Antalet primärproducenter har sedan ett antal år tillbaka minska i antalet och i grova drag uppskattas idag antalet primärproducenter i Sverige till ca 71 100 (enligt *Jordbruksstatistisk årsbok 2012*). Antalet foderanläggningar inom primärproduktionen som är registrerade i Jordbruksverkets foderföretagarregister för primärproducenter är idag (mars 2013) 95 075 stycken primärproducenter.

⁹ <http://www.slv.se/sv/grupp2/Lagstiftning/Vagledning-och-annan-information/>

Minimnivån för 2012 års kontroll hos foderföretagare inom primärproduktionen var en kontroll av minst 1 % av foderföretagen, d.v.s. minst 711 kontroller, totalt genomfördes 658 kontroller dvs. det uppskattade målet uppfylldes till 93 %. Länsstyrelserna uppger att 95 % av de kontroller man planerat för genomfördes och att skälet till att målet inte uppnåddes beror på resursbrister, eller att det inte bedrevs foderproduktion hos alla producenter som uttagits för fullständig tvärvillkorskontroll samt att det slutliga uttaget av tvärvillkorskontroller blev lägre än förväntat. Utöver den planerade offentliga kontrollen rapporterar länsstyrelserna att man genomfört nio extra offentliga kontroller, i två fall rör det sig om anmälningsärenden och i övriga fall om uppföljning av avvikelser i kontrollen. Kontrollen i primärproduktionen av foder utfördes i huvudsak som en del av den fullständiga tvärvillkorskontrollen, dvs. länsstyrelsen kontrollerade i de fallen alla tvärvillkor¹⁰ som var relevanta med hänsyn till respektive jordbruksföretags produktionsinriktning. Kontrollen genomfördes som en detaljerad genomgång av rutiner, dokumentation, lokaler och utrustningens funktion och hygienstatus utifrån en upprättad checklista.

Ingen provtagning ingick i rekommendationerna för kontroll av primärproduktionen, en länsstyrelse anger att provtagning av foder för analys ingår i kontrollplanen och 18 anger att så inte är fallet. På uppdrag av Jordbruksverket genomförde länsstyrelsens personal kontroller avseende eventuella spår av bearbetat animaliskt protein i foder avsett för livsmedelsproducerande djur (se vidare nedan under avsnitt "Kontroll av bearbetat animaliskt protein i foder hos primärproducenter").

För att bedriva vissa verksamheter krävs även godkännande från Jordbruksverket. Totalt 53 primärproducenter var under 2012 godkända för att blanda in läkemedel i foder. Dessa primärproducenter är företrädesvis gris- eller pälsdjursuppfödare. Kontroll av att företagen har aktuella godkännanden för den verksamhet som bedrivs samt att godkännandena är giltiga ingår som en del i kontrollen.

Fyra länsstyrelser anger att man inte har någon kontrollplan avseende foder och nio länsstyrelser anger i princip att det finns en kontrollplan men genomgående är att samtliga länsstyrelser i huvudsak utför sin foderkontroll inom tvärvillkorskontrollen. Checklistan för foder i primärproduktionen omfattade 2012 totalt 21 kontrollpunkter varav 12 var kopplade till tvärvillkoren.

Kontroll av spår av bearbetat animaliskt protein i foder hos primärproducenter

I Sverige har det varit förbjudet att utfodra idisslare med kött- och benprodukter från idisslare sedan 1991 och förbud mot användning av bearbetat animaliskt protein i foder till alla livsmedelsproducerande djur infördes i hela EU den 1 januari 2001. Förbudet är ett viktigt led i försöket att bryta smittspridningen av BSE hos idisslare. Efter att förbudet infördes har det pågått en omfattande verksamhet för att kontrollera

¹⁰ Tvärvillkoren är ett begränsat antal regler inom olika områden, till exempel foder- och livsmedelssäkerhet som lantbrukaren/primärproducenten måste följa för att få full utbetalning av jordbrukarstödet. Överträdelser av dessa regler kan resultera i avdrag i jordbrukarstödet. Ytterligare information om tvärvillkor återfinns på Jordbruksverkets hemsida, www.jordbruksverket.se.

efterlevnaden av förbudet på såväl importerade foderråvaror hos kommersiella foder-tillverkare samt på foder inom primärproduktionen.

Under 2012 genomförde länsstyrelsens personal på Jordbruksverkets uppdrag provtagningskontroll på foder inom primärproduktionen för att kontrollera eventuella spår av bearbetat animaliskt protein i foder avsett för livsmedelsproducerande djur. Målet med kontrollen var att minst 200 foderprov skulle tas ut på foder inom primärproduktionen som var avsett att användas för utfodring av livsmedelsproducerande djur, vilket är i samma omfattning som tidigare år. Foder som skulle provtas var i första hand foder som blandats på gården samt på foder som var avsett till olika djurslag (livsmedelsproducerande djur inkl. häst).

Foderkedjan förutom primärproduktionen

Jordbruksverket hade 2012 totalt 204 transportörer, sju anläggningar för blandartjänster samt 307 butik och lager registrerade i foderföretagarregistret, vilka samtliga har anmält verksamhet som innefattar hantering av foder till livsmedelsproducerande djur.

428 foderleverantörer var registrerade i Jordbruksverkets foderdatabas i början av 2012. Antalet registrerade foderleverantörer har sedan föregående år minskat med ca 10% .

Jordbruksverkets kontrollenhet ansvarar för utförande av kontrollen hos foderföretagare förutom kontroll av foder inom primärproduktionen. Totalt uppgår de personella resurserna till ungefär 1,6 årsarbetskrafter.

Den årliga kontrollplanen arbetas fram utifrån den risk- och erfarenhetsmodell som föreskrivs i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2007:21) om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter (med senaste ändring SJVFS 2011:48). Genom denna modell fastställs kontrollfrekvens utifrån den enskilda verksamhetens omfattning och inriktning.

Den totala omfattningen av den planerade och genomförda offentliga kontrollen av foder 2012 redovisas i avsnitt 3 om målpuppfyllelse nedan.

Kontroll hos foderleverantörer

Målet för kontrollen hos de kommersiella foderleverantörerna är ett 100 % uppfyllande av kontrollplanen. Kontrollbesöken omfattar både s.k. *redlighetskontroller* och *säkerhetskontroller*. Ambitionen med kontrollsystemet har varit att successivt under ett antal år minska andelen redlighetskontroller i form av provtagning för analys av näringsinnehåll i foder till förmån för en ökad säkerhetskontroll.

Under 2012 provtogs i redlighetskontrollen foder för analys av råprotein, råfett, växttråd, aska och vatteninnehåll. Dessutom genomfördes analyser för innehåll av E-vitamin, selen och aminosyror lysin och metionin. En del av redlighetskontrollen bestod även av kontroll av att märkning av foder sker på ett korrekt sätt.

I säkerhetskontrollen provtogs foder för analys av spår av bearbetat animaliskt protein i foder till livsmedelsproducerande djur, innehåll av dioxin, aflatoxin, mykotoxiner, otillåtna läkemedel eller rests substanser av läkemedel och koccidiostatika, salmonella, melamin, bekämpningsmedelsrester samt tungmetallerna bly, kadmium kvicksilver och

arsenik. I kontrollen av GMO-innehåll analyserades både råvaror och färdigt foder. Dessutom analyserades förekomst av GTH i sällskapsdjursfoderråvara för att säkerställa att detta inte innehåller s.k. kategori 1 eller 2- material.

Transportörer, blandartjänster samt butik och lager

För foderföretagare som ingår i kategorierna butik, lager, blandartjänst och transportörer upprättas en separat kontrollplan. Målet för 2012 var att kontroll skulle ske på 6 % av anläggningarna i den kontrollplanen. Urvalet i kontrollplanen har främst skett geografiskt för att samordnas med kontroll av övriga foderleverantörer samt anläggningar som hanterar animaliska biprodukter (ABP).

Godkända anläggningar

För vissa verksamheter krävs även ett godkännande av Jordbruksverket för att verksamheten ska få bedrivas.

Totalt var 12 kommersiella fodertillverkare 2012 godkända för att blanda in läkemedel i foder.

Av de kommersiella foderleverantörerna hade 7 stycken godkännande att tillverka eller hantera tillsatser eller förblandningar.

Krav på godkännande av anläggningar som hanterar foderfetter infördes under hösten 2012 och en anläggning gavs under året ett sådant godkännande.

Även anläggningar som hanterar animaliska biprodukter avsedda att använda i foder måste ha godkännanden. Under 2012 var 27 anläggningar godkända för tillverkning av sällskapsdjursfoder där animaliska biprodukter användes som råvaror. Av dessa anläggningar tillverkar 9 stycken bearbetade produkter. 8 anläggningar var godkända som uppsamlingscentraler och 3 bearbetningsanläggningar var godkända för tillverkning av produkter för foderändamål. 8 anläggningar var godkända som mellanhantering för animaliska biprodukter för foderändamål och 10 anläggningar var godkända som lagringsanläggningar för framställda produkter för foderändamål.

Kontrollbesöken omfattar kontroll av att företagen har giltiga godkännanden då så krävs samt att villkoren för dessa är uppfyllda.

5.2.2 Förändringar

Inför 2012 minskades antalet inspektörer något på grund av ändrade förhållanden. Ändringen i antalet årspersoner var dock inte så stor. 2012 fanns 1,6 årspersoner mot tidigare 1,8.

5.3 Måluppfyllelse

Primärproduktion

Vid länsstyrelsens foderkontroll hos primärproducenter 2012 planerades totalt 695 kontroller varav 658 dvs. 95 % genomfördes. Den övergripande målsättningen för kontrollen i primärproduktionen (1 %, uppskattat till 711 kontroller) uppnåddes inte och inte heller de uppsatta målet som länsstyrelserna själva anget á 695 kontroller uppnåddes.

Under 2012 utförde länsstyrelsens personal på Jordbruksverkets uppdrag kontroll på 182 gårdar där 182 prover samlades in på foder för analys av förekomst av bearbetat animaliskt protein i foder avsett att användas till livsmedelsproducerande djur. Målet med kontrollen var att minst 200 foderprov skulle tas ut på foder avsett att använda till livsmedelsproducerande djur för kontroll av innehåll av bearbetat animaliskt protein. Målet har inte helt uppnåtts.

Foderkedjan förutom primärproduktionen

Transportörer, blandartjänster samt butik och lager

2012 fanns totalt 518 foderföretagare registrerade inom kategorierna butik och lager, blandartjänst samt transportörer. Under året kontrollerades 29 anläggningar, vilket innebär 5,6 % av det totala antalet anläggningar. Målet var att 30 anläggningar skulle kontrolleras, d.v.s. ca 6 % av anläggningarna. Orsaken till att inte samtliga kontroller genomfördes enligt planeringen var tidsbrist. Målet för kontrollen är därmed i princip uppfyllt.

Foderleverantörer

För den offentliga kontrollen 2012 var 167 kontrollbesök på 116 anläggningar planerade vid kontrollårets början. Under året avregistrerades 10 anläggningar och därmed utgick också 10 kontrollbesök. Under året utfördes 143 av de kvarvarande 157 kontrollbesöken, vilket innebär att 91 % av kontrollbesöken utfördes. Kontrollbesöken var fördelade på 98 av de kvarvarande 106 anläggningarna. De tre anläggningar som inte kontrollerades bedömdes inte ha någon verksamhet. Kontroll av dessa anläggningar kommer att ske under 2013. Tre av de 14 kontroller som inte utfördes var på de tre anläggningar som inte bedömdes ha någon verksamhet. Resterande tre besök utfördes inte på grund av tidsbrist.

Målet för kontrollen hos de kommersiella foderleverantörerna är ett 100 % uppfyllande av kontrollplanen avseende besöksfrekvensen. Målet är därmed inte helt uppfyllt.

Antal planerade och genomförda kontroller 2012.

Område	Planerat antal kontroller	Genomfört antal kontroller	Andel genomförda kontroller (%)
Antal kontrollbesök i primärproduktionen avseende foder	695	658	95
Antal kontroller av butik & lager, transportörer och blandartjänster	30	29	97
Antal kontrollbesök hos foderleverantörer	167	143	91
Redlighetskontroll			
Näringsinnehållet i foderprodukter med avseende på: Råprotein Råfett Växttråd Aska	292	230	79
Vatteninnehållet i våtfoder till hund och katt	39	42	79
- Innehåll av vitamin E	52	24	81
- Innehåll av selen	32	17	75
Innehållet av aminosyran lysin	34	30	50
Innehållet av aminosyran metionin	34		88
Säkerhetskontroll			
Salmonella	52	41	79
Foderblandningar / råvaror i anläggningens miljö	579	439	76
-			
obligatorisk föreskriftsreglerad veckoprovtagning vid anläggningar med tillverkning av foderblandningar till livsmedelsproducerande djur (ej off. kontroll)	36	8647	
-			
Bearbetat animaliskt protein			
<u>Gårdsbesök</u> (1 prov/besök)	200	182	91
<u>Fodertillverkare</u>	128	118	92
Foderblandningar: Fisk- och benmjöl / Kött- och benmjöl			
Importerade råvaror: Fisk- och benmjöl /	84	78	93

Område	Planerat antal kontroller	Genomfört antal kontroller	Andel genomförda kontroller (%)
Kött- och benmjöl			
Aflatoxin			
importkontroll enligt förordning 669/2009	-	0	
offentlig kontroll hos foderleverantörer	51	46	90
Mykotoxin			
Råvara	99	79	80
Foderblandning	52	41	79
GMO			
Foderråvaror	44	31	70
Foderblandningar till sällskapsdjur	4	3	75
Dioxiner			
Foderblandningar	17	15	88
Råvaror	41	26	65
Tungmetaller			
Foderblandningar	23	15	65
Råvaror	28	20	71
Melamin			
Foderblandningar	10	8	80
Råvaror	13	7	54
Läkemedel och koccidiostatika			
Ej tillåtna preparat/restsubstanser	12	12	100
Spår där det ej ska finnas	52	44	85
Rätt inblandad halt	26	13	50
Bekämpningsmedelsrester	22	21	95
GTH sällskapsdjursfoder	4	4	100

5.4 Ej planerad kontroll

Ej planerad kontroll hos foderleverantörer

Jordbruksverket har i samband med salmonellautredningar under 2012 vid 17 tillfällen utfört extra offentlig kontroll hos foderföretagare andra än primärproducenter. Vid fyra av tillfällena skedde den extra offentliga kontrollen som uppföljning efter sanering vid fodertillverkande anläggningar där salmonella påvisats i tillverkningslinjen efter värmebehandlingssteget. En av kontrollerna skedde efter att salmonella påvisats i ett prov från ren sida i en foderanläggning men med misstanke om att provet kontaminerats. Två av kontrollerna skedde efter att salmonella påvisats i en anläggning för paketering av foder. En av kontrollerna skedde som en uppföljning i en anläggning efter att italienska myndigheter meddelat att salmonella påvisats i produkt tillverkade vid den aktuella anläggningen.

En kontroll skedde på grund av att norska myndigheter påvisa salmonella i hundtugg från Sverige.

Vid 6 tillfällen under året har Jordbruksverket utfört extra offentlig kontroll på grund av anmälningar som kommit in till Jordbruksverket. Det gjordes också 2 extra offentliga kontroller som uppföljning av tidigare funna brister.

5.5 Efterlevnaden hos företag

Primärproduktionen

Av totalt 658 genomförda kontroller konstaterats 42 avvikelser. Avvikelserna gällde kontrollpunkter som omfattade användande av fodertillsatser (ensileringsmedel) brister i journalföringen avseende växtskydds- och/eller bekämpningsmedel, spårbarhet samt hur lokaler och utrustning är anpassade för ändamålet.

Foderkedjan förutom primärproduktionen

Vid kontrollbesök sammanställs en rapport där samtliga iakttagelser från inspektören dokumenteras. De flesta av de totalt 157 avvikelser som rapporterats under året 2012 gäller avsaknad av dokumenterade skriftliga rutiner samt märkning av foder. Förelägganden mot foderleverantörer har lämnats vid tre tillfällen.

Totalt noterades 17 avvikelser på verksamhetsinriktningen butik och lager, blandartjänst och transportörer medan 140 noterades hos foderleverantörer.

Provtagningskontroll av foder

Nedan beskrivs mer i detalj de analyser som utförts under 2011 års provtagningskontroll av foder.

Mykotoxiner

I den offentliga kontrollen på foderanläggningar har totalt 120 prov tagits för analys av innehåll av mykotoxinerna ochratoxin, deoxynivalenol, fumonisiner, zearalenone, HT2 och T2. Totalt provtogs 120 foder, varav 23 foderblandningar innehållande majs och/eller soja, 18 foderblandningar som inte innehåller majs eller soja, 18 prover av soja 5 prover av majs samt 56 prover i övrig spannmål. Några avvikelser påvisades inte vid denna kontroll. Inte heller har förhöjda halter över gränsvärde eller över rekommendationer påvisats under de närmst föregående åren, trots svåra skördeförhållanden har rått vissa år. Detta antas bero på att industrin har rutiner för utsortering av dålig råvara som därför aldrig tas in i foderfabrikerna.

46 prover togs i den offentliga kontrollen för analys avseende aflatoxin. 19 av proverna var av foderblandningar och 27 av i vegetabiliska råvaror såsom soja och majs. I inget av proverna överskreds gränsvärdet.

Provtagning för analys av jordnötter för aflatoxinanalys enligt kraven i förordning 669/2009 utfördes under 2012 inte vid något tillfälle vid gränskontrollen (s.k. kontroll vid gränsen).

Importörer av riskråvaror ska i lagstiftad egenkontroll provta råvarorna enligt kraven i foderföreskriften (SJVFS 2006:81) med avseende på aflatoxin. Vid ett tillfälle påvisades vid sådan egenkontroll aflatoxin i majsgluten i en halt som överskred gränsvärdet. Företaget använde råvaran efter att ha tagit nya prover i vilka lägre halter aflatoxin påvisades. Jordbruksverket åtalsanmälde företaget för detta. Det inträffade bedömdes på grund av utspädning dock inte medföra några risker för djur eller människor.

Dioxin

Totalt analyserades 26 prover av råvaror och 15 prover av foderblandningar för dioxin eller dioxin-lika PCB. Dioxin eller dioxin-lika PCB har inte vid något tillfälle under kontrollåret 2012 påvisats i halter över gällande gränsvärden.

Tungmetaller

Totalt analyserades 34 prov avseende tungmetallerna Bly, Kvicksilver, Kadmium samt Arsenik. Inte vid något tillfälle under kontrollåret 2012 påvisats halter av tungmetaller över gällande gränsvärden.

Bekämpningsmedelsrester

Jordbruksverket tog under 2012 21 prover på vegetabiliska råvaror för kontroll av bekämpningsmedelsrester. Bekämpningsmedelsrester påvisades inte vid något tillfälle i halter över gällande gränsvärden för livsmedel, vilka tillämpas även för foder.

Läkemedel och koccidiostatika

Under 2012 togs totalt 69 foderprover ut för läkemedelskontroll. Av dessa var 12 prover en kontroll av otillåtna substanser och 44 prover en kontroll av överföringsproblematik. Övriga 13 prover var en kontroll av att läkemedlet hade blandats in i rätt halt. Under 2012 noterades inga avvikelser i kontrollen av läkemedel och koccidiostatika i foder.

Melamin

Jordbruksverket utförde under 2012 kontroll av melamin i åtta importerade sällskapsdjursfoder samt på sju proteinrika råvaror. Inga avvikelser påvisades på de uttagna proverna. Provtagning för analys enligt skyddsbeslut om melamin utfördes inte vid något tillfälle vid gränskontrollen (s.k. kontroll vid gränsen) under 2011.

Näringsinnehåll

Under 2012 analyserades för redlighetskontroll 326 foderprov som resulterade i 975 analysresultat för olika näringsämnen. Antalet avvikelser på näringsämnen var totalt 105 stycken d.v.s 10,8%. Andelen avvikelser har ökat något från föregående år (8,8 % 2010, 8,6% för 2011).

Andel avvikelser för näringsanalyser

Analys	Antal analyser	Antal avvikelser	Andel avvikelser (%)
Aska	185	35	19
Råfett	230	17	7,4
Råprotein	230	23	10
Växtråd	186	11	5,9
Vatten	31	4	12,9
Selen	24	5	20,8
Lysin	17	0	0
Metionin	30	2	6,7
Vitamin E	42	4	9,5
Totalt	975	105	10,8

Salmonella i foder samt i miljön(och enterobacteriaceae vid import av abp)

I den offentliga kontrollen som utfördes av Jordbruksverkets foderinspektörer påvisades salmonella i tre prov på foder, samtliga införda från ett annat EU-land (7 %).

I den offentliga kontrollen som utfördes av Jordbruksverkets foderinspektörer påvisades salmonella i ett miljöprov uttaget på en foderanläggning för tillverkning av foder till sällskapsdjur (0,2 %). Eftersom ett ytterligare värmebehandlingssteg följde senare i tillverkningslinjen fick företaget själva sköta den uppföljande provtagningen och ingen efterföljande extra offentlig kontroll skedde.

Salmonella påvisades vid ett tillfälle i ett företags egenkontroll av foder men med misstanke om att provet kontaminerats.

Vid den föreskriftsreglerade egenkontrollen i form av miljöprover som tas varje vecka vid anläggningar som tillverkar foderblandningar till livsmedelsproducerande djur påvisades salmonella i 36 av 8647 (2010: 41 av 8617) miljöprover, vilket är i samma storleksordning som föregående år.

Vid den föreskriftsreglerade egenkontrollen i form av miljöprover vid anläggningar som tillverkar vegetabiliska riskråvaror togs 686 prover. två av dessa, d.v.s. 0,3 % var positiva.

Importörer av riskråvaror ska i lagstiftad egenkontroll provta råvarorna enligt kraven i foderföreskriften (SJVFS 2006:81) med avseende på salmonella. Vid påvisad salmonella syras råvaran innan användning alternativt tas råvaran aldrig in i landet.

Foder som består av eller innehåller animaliska produkter ska vid import genomgå veterinär gränskontroll där 5 % av sändningarna av tuggartiklar provtas för analys avseende salmonella och enterobacteriaceae. Även hö och halm ska genomgå veterinär gränskontroll. Provtagning av animaliskt foder i gränskontrollen skedde vid 5 tillfällen och med det totala antalet av 16 prover för salmonellaanalys och 11 prover för Enterobacteriaceae- analys. Salmonella påvisades inte i något av dessa prover. Inte heller påvisades halter av Enterobacteriaceae som översteg tillåten halt. Inte heller under 2011 påvisades salmonella i gränskontrollen. Under 2010 påvisades däremot vid 3 tillfällen salmonella i foder provtaget vid gränskontrollen d.v.s. vid 6 % av provtagningskontrollerna.

Bearbetat animaliskt protein

Enligt Europaparlamentets och rådets förordning (999/2001) är det förbjudet att utfodra idisslare med kött- och benmjöl.

Under 2012 års kontroll av förekomst av bearbetat animaliskt protein i foder avsett att användas till livsmedelsproducerade djur inom primärproduktionen, noterades totalt tre positiva prov avseende fiskmjöl. I två fall handlade det om foder som kunde innehålla fiskmjöl. I det tredje fallet handlade det om foder som inte skulle innehålla fiskmjöl enligt fodermärkningen. Jordbruksverket startade tillsammans med aktuell länsstyrelse en utredning i detta fall. Fodret hade använts till grisar för vilka det inte finns något förbud att använda fiskmjöl.

GMO

Jordbruksverkets kontroll av foderråvaror 2012 visade på förekomst av låga halter godkända GMO under tröskelvärdet på 0,9 % (spår) i ca 71 % av proverna på foderråvarorna. Samtliga av sojaråvarorna innehöll spår av en godkänd GM-soja. Kontrollen avseende GMO i foderblandningar till sällskapsdjur visade inte på några avvikelser. Någon användning av otillåtna GMO i foder har inte påvisats i kontrollen av foder 2012.

Utifrån Jordbruksverkets kontroll kan man konstatera att spår av tillåten GMO hittas i fortsatt stor utsträckning i foder och detta gäller i huvudsak i sojaråvara. En stor del av den soja som odlas i världen är genetiskt modifierad. Då råvarorna hanteras i flera led från odling till import finns det en risk att oavsiktlig inblandning av GM-sojan kan ske. Företagen ska dock kunna visa att de så långt som möjligt försöker undvika GMO i foder om inte fodret ska GMO-märkas. Under 2012 hittades inga allvarliga avvikelser.

Cesium

Provtagning för analys av cesium enligt skyddsbeslut om foder och livsmedel från Japan utfördes vid 1 tillfälle under 2012. Halten cesium låg under gränsvärdet.

5.6 Beslut om åtgärder mot företag

Primärproduktionen

Av totalt 658 genomförda kontroller konstaterats 42 avvikelser. Avvikelserna gällde kontrollpunkter som omfattade användande av fodertillsatser (28 avvikelser avseende användning av ensileringsmedel rapporterade från en länsstyrelse) brister i journalföringen avseende växtskydds- och/eller bekämpningsmedel (3 avvikelser rapporterade från två länsstyrelser) , spårbarhet (4 avvikelser rapporterade från 3 länsstyrelser) samt hur lokaler och utrustning är anpassade för ändamålet (7 avvikelser rapporterade från 1 länsstyrelse).

Avvikelser i kontrollen har lett till avdrag på tvärvillkorsstöden. Vid mindre avvikelser har även åtgärder som riktad information och uppföljande kontroll tillämpats.

Foderkedjan förutom primärproduktionen

Foderinspektörens rapport delges företaget som inom en månad till Jordbruksverket ska inkomma med en åtgärdsplan som omfattar de avvikelser som rapporterats.

Åtgärdsplanen kontrolleras och uppföljning av bristerna sker efter bedömning från fall till fall. Uppföljning kan t.ex. ske genom komplettering av dokument eller vid fysisk kontroll, antingen vid nästa ordinarie kontrollbesök eller vid en extra offentlig kontroll.

Vid avvikelser i provtagningskontrollen begärs för samtliga avvikelser av redlighetsanalyser ett yttrande in från företagen. Totalt begärde Jordbruksverket in 53 yttrande avseende avvikelser på näringskontroller. Yttranden som inkommer följs upp av Jordbruksverket för att säkerställa att foderleverantören har vidtagit de åtgärder de kan för att förhindra att detta händer igen. Inkomna yttranden följs upp och om åtgärderna inte bedöms vara tillräckliga tas kontakt med företaget för vidare diskussion och uppföljning.

Vid avvikelser på prov tagna för kontroll av GMO samt för säkerhetsanalyser utförs i samtliga fall en utredning. Utredningen sker i samarbete mellan Jordbruksverket och företaget. Jordbruksverket övervakar att felaktigt märkt eller kontaminerat foder inte når marknaden, alternativt dras tillbaka från marknaden samt övervakar så att företagens åtgärder är tillräckliga. Vid salmonellasmitta i foder eller i känsliga delar av produktionslinjen eller produktionsmiljön, får företaget inte leverera ut foder innan extra offentlig kontroll har utförts och resultat från provtagning visar att situationen åter är under kontroll.

Under 2012 lämnades förelägganden mot 3 olika företag. Föreläggandena gällde i två av fallen brister i produktionen och hygien, medan det i det tredje fallet rörde framför allt dokumentation av rutiner och HACCP.

Ett företag åtalsanmäldes efter att under 2012 ha använt en råvara i vilken halten aflatoxin vid den initiala provtagningen överskred gränsvärdet. Det inträffade bedöms på grund av utspädningseffekten inte ha påverkat djuren som konsumerat fodret eller livsmedel från dessa djur. Kvarvarande råvara fick inte användas för fodertillverkning.

5.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Jordbruksverket har under 2012 arbetat med att uppdatera och kompletterat den vägledningen som inspektörerna har att tillgå vid kontroll av foderföretagare andra än i primärproduktionen.

Jordbruksverket anordnar regelbundet utbildning för de inspektörer som ska utföra kontrollen hos foderföretagare andra än i primärproduktionen. Vid utbildningarna informerar personal från enheten för foder och hälsa om kontrollplanen samt ger utbildning i regelverk och lagstiftning. Dessutom fungerar dessa utbildningsdagar som forum för inspektörerna där möjlighet till diskussion kring gemensamma problem kan föras och gemensamma lösningar hittas. Under 2012 anordnades tre sådana utbildningstillfällen. Samkontroller tillsammans med samordnaren på kontrollenheten

har också anordnats där syftet var att åstadkomma mer likriktade kontroller.4.3.9
Bedömning av kontrollen

6 Kontroll av animaliska biprodukter

6.1 Beskrivning av kontrollområdet

Jordbruksverket ansvarar för kontroll av godkända och registrerade anläggningar. Kontrollen utförs av kontrollenheten på kontrollavdelningen. Vid den offentliga kontrollen görs en detaljerad genomgång av rutiner, dokumentation, spårbarhet, lokaler och utrustningens funktion.

Livsmedelsverket ansvarar för offentlig kontroll av anläggningar med stöd av livsmedelslagen (sådan kontroll som inte har lämnats över till kommunerna). Exempel på kontrollobjekt är slakterier, flygcateringanläggningar mjölkprodukthanläggningar m. m. Den offentliga kontrollen inom Livsmedelsverkets kontrollavdelning uppdelad i sex enheter och den operativa kontrollen är uppdelad på 15 kontrollområden, varav ABP-kontrollerna ingår i kontrollområdet ”Hantering och förvaring av avfall”.

Länsstyrelsen ansvarar för kontroll av insamling, uppsamling, omlastning och transport av andra animaliska biprodukter än matavfall. Länsstyrelsen kontrollerar även omlastningsplatser.

Kommunerna är behörig myndighet att utöva offentlig kontroll över

- nedgrävning av animaliska biprodukter,
- utlämnande och transport av matavfall,
- kompostering av matavfall när sådan kompostering genomförs på annat sätt än genom kompostering i en av Jordbruksverket godkänd komposteringsanläggning,
- förvaring av animaliska biprodukter i primärproduktionen,
- förbränningsanläggningar som förbränner animaliska biprodukter i primärproduktionen,
- användning av andra organiska gödningsmedel och jordförbättringsmedel än naturgödsel och
- befattning med naturgödsel i primärproduktionen.

6.2 Kontrollens omfattning och resurser

6.2.1 Omfattning

Jordbruksverket utförde 74 kontroller på 50 anläggningar under året. Det planerade antalet kontroller var 88, vilket innebär att 84 % av de planerade kontrollerna utfördes. I januari 2012 var 255 anläggningar registrerade, vilket innebär att 20 % av de anläggningar som var registrerade kontrollerades under året. Totalt arbetade 1,2 årspersoner med ABP-kontroller, fördelat på tre inspektörer samt en inhyrda distriktsveterinärer.

Livsmedelsverkets kontroller sker beroende på anläggningstyp och risker förknippade med anläggningstypens verksamhet. ”Hantering och förvaring av avfall” kontrolleras olika antal gånger under en femårsperiod, där exempelvis slakterier och styckningsanläggningar ska kontrolleras minst en gång varje år, medan andra typer av anläggningar kan ha en kontrollfrekvens på minst en gång under en rullande femårsperiod. Rapportering från Livsmedelsverket till Jordbruksverket visar att totalt 0,5 årsarbetskrafter arbetade med kontrollen inom slakt och styckningsanläggningar. Detta motsvarar 84 st personer. Kontrollplanen för samtliga anläggningar bestäms i modellen för prioriteringar mellan och inom kontrollområden (PIMKO).

Länsstyrelsernas verksamhet inom kontrollområdet har framför allt fokuserat av transport samt kontroll av omlastningsplatser. Totalt har 38 kontrolltillfällen rapporterats för 2012, varav 16 rör kontroll av insamling av döda djur från gårdar och djurkliniker och åtta rör kontroll vid omlastningsplats, 13 rör kontroll av insamling av animaliska biprodukter från slakterier och styckningsanläggningar och 1 rör kontroll av insamling av framställda produkter för förbränning eller användning som organiskt gödningsmedel. Tio av 21 länsstyrelser har inte bedrivit någon kontroll inom området. Man har bl.a. framfört att man saknar resurser och att kontrollen inom detta område därför har varit nedprioriterad. 2011 rapporterade länsstyrelserna in att de utfört 58 kontroller.

Av Sveriges 290 kommuner har 179 rapporterat in sin kontroll till Jordbruksverket. Av de 179 uppger 76 kommuner att de inte utfört någon kontroll av animaliska biprodukter under 2012. Av de 103 kommuner som utfört kontroll har 6 342 kontrollbesök utförts under 2012 vilket motsvarar cirka 62 kontroller/kommun. Värdet ligger nära föregående års årskontroller.

6.2.2 Förändringar

Inför 2012 gjordes vissa förändringar i antal inspektörer som arbetar med kontroll av animaliska biprodukter. Tidigare har Jordbruksverket hyrt in fyra distriktsveterinärer som har gjort ett mindre antal kontroller vardera. För att underlätta administrationen av kontrollerna har dessa minskats till en distriktsveterinär. En omfördelning har gjorts av de interna resurserna, vilket dock inte påverkat antalet årspersoner utan snarare placeringen av inspektörerna. Totalt arbetade ca 1,2 årspersoner på Jordbruksverket med kontroll under 2012.

Av rapporteringen från Livsmedelsverket, länsstyrelserna och kommunerna framkommer det inte om några förändringar sedan föregående år har skett.

6.3 Måluppfyllelse

Jordbruksverkets kontrollplan för 2011 fastställde målet till 88 kontrollbesök, varav 4 föll bort pga. att anläggningar avregistrerats. Av de kvarvarande 10 kontrollerna kunde 3 inte utföras på grund av att företagen inte hade någon verksamhet. De övriga utfördes inte på grund av tidsbrist. Målet för kontrollen är ett hundra procentigt uppfyllande av

kontrollplanen. 74 kontroller på 50 anläggningar utfördes under året, vilket motsvarar 84 % av de planerade kontrollerna.

Att tidsbrist uppstod trots att antalet kontroller är mycket lägre än tidigare beror dels på större andel kontroller av andra typer samt på att den nuvarande placeringen av inspektörer genererade längre resor till kontrollobjekten.

Livsmedelsverket hade som mål att 460 offentliga kontroller skulle ske under 2012. Totala antalet kontroller som Livsmedelsverket utförde uppgick till 466. Ett ytterligare mål var att uppdatera och implementera sin egen handledning för kontrollområdet vilket har skett.

Av de länsstyrelser som satt upp mål har de flesta även uppfyllt dem. De uppsatta målen skiljer sig mellan länen. Det har varit prioriterat att kontrollera omlastningsplatser och transporter av animaliska biprodukter. I de fall målen inte uppfyllts har resursbrist varit en av orsakerna.

Av kommunernas redovisning till Jordbruksverket framgår det att ett fåtal kommuner har satt upp mål för kontrollen. De kommuner som satt upp mål har bl.a. utfört kontroll på lantbruk, gårdspannor, livsmedelsanläggningar och kadaverhantering. Av de kommuner som har satt upp mål har cirka hälften uppnått målen.

6.4 Ej planerad kontroll

Jordbruksverket har inte utfört några oplanerade kontroller under 2012 på anläggningar som enbart hanterat ABP. Dock har tre oplanerade kontroller gjorts på foderanläggningar som hanterar ABP, och där bristerna handlat om hantering av animaliska biprodukter.

Tre länsstyrelser har utfört oplanerad kontroll under 2012.

Cirka en tredjedel av kommunernas kontroller under 2012 var oplanerade.

6.5 Efterlevnaden hos företag

Vid Jordbruksverkets kontroll uppmärksammades brister på ca 34 % av anläggningarna och vid 31 % av kontrollerna.

Anläggningstyp	Antal kontrollerade anläggningar	Antal avvikelser
Bearbetningsanläggningar	1	1
Biogasanläggningar	4	4
Kremeringsanläggningar Förbränningsanläggningar	9	6
Mellanhanteringsanläggningar	12	48
Lagringsanläggningar	9	29
Konservatorsanläggningar	7	21
Anläggningar för utfodring av djurparks- eller pälsdjur	4	3
Anläggningar som registrerats för användning av ABP	4	0
Totalt	50	112

Livsmedelsverket utförde under 2012, 466 kontroller varav 50 av dessa kontroller krävde en extra offentlig kontroll. Det framkommer inte av rapporteringen vad anledningen var till den extra offentliga kontrollen.

Länsstyrelserna har framför allt fokuserat på kontroll av omlastningsplatser och inga brister har konstaterats.

De 6 342 kontroller som kommunerna utförde år 2012 resulterade bl.a. i att 78 företag fått föreläggande, 12 företag har fått föreläggande med vite samt 9 företag har åtalsanmälts.

6.6 Beslut om åtgärder mot företag

När avvikelser har hittats har kontrollenheten lämnat begäran om åtgärdsplan från företagen. Åtgärdsplanen ska innehålla en plan på vad som ska göras för att åtgärda bristerna, samt en tidsplan för detta. Uppföljande kontroll av att bristerna är åtgärdade sker genom uppföljande kontroll efter att tiden i planen gått ut, eller vid nästa ordinarie kontroll. Kontrollenheten lämnade inga skriftliga beslut om åtgärd under året som rörde enbart animaliska biprodukter. Däremot lämnades två förelägganden mot foderföretag som hanterar animaliska biprodukter och en del av punkterna rörde hanteringen av ABP.

Livsmedelsverket utförde under 2012, 466 kontroller varav en av dessa kontroller ledde till ett föreläggande. 50 av dessa kontroller krävde en extra offentlig kontroll. Det framkommer inte av rapporteringen vad anledningen var till föreläggandet.

Inga länsstyrelser har riktat förelägganden mot verksamhetsutövare under 2012, däremot har ett ärende rörande en icke godkänd omlastningsplats uppdragats. Det aktuella företaget har efter information från Länsstyrelsen ansökt om godkännande.

På kommunerna har antalet förelägganden och antalet åtalsanmälningar minskat sedan föregående år, medan antal förelägganden med vite har ökat markant. Av rapporteringen framkommer inte vilken typ av brister och inom vilket kontrollområde som dessa beslut har skett.

6.7 Bedömning av kontrollen

Jordbruksverket uppmärksammade 112 avvikelser vid kontrollerna. Då antalet kontroller minskat från tidigare år är det svårt att jämföra antal avvikelser. Andelen anläggningar med avvikelser är relativt konstant från 2011, medan antalet kontroller med avvikelser har sjunkit något. Det kan bero på att andelen anläggningar med många besök är högre i år, då tre anläggningar står för ungefär 35% av de utförda kontrollbesöken samtidigt som färre anläggningar kontrollerats totalt jämfört med tidigare år. En generell bedömning är att den vanligaste avvikelser fortfarande är brister i spårbarhet och användning av handelsdokument och att detta i första hand beror på okunskap hos företagen.

Kontrollen kan inte anses ha varit av den omfattningen att några slutsatser kan dras avseende företagens efterlevnad av lagstiftningen.

Totalt uppmärksammades inga avvikelser vid länsstyrelsernas planerade kontroller men däremot uppmärksammades tre avvikelser vid den oplanerade kontrollen. Då antalet kontroller minskat från tidigare år är det svårt att jämföra de få avvikelser som konstaterats.

Flera kommuner uppger att de saknar resurser för ABP-kontrollerna och de har därför valt att inte prioritera dem. Kommunerna efterfrågar bättre vägledning, mer och regelbunden utbildning på ABP-området.

7 Kontroll av djurhälsa - smittskydd

7.1 Beskrivning av kontrollområdet

Kontroll- och bekämpningsprogram är inrättade för sjukdomar som finns i landet. Syftet med programmen är att utrota smittsamma sjukdomar från Sverige eller att hålla förekomst av smittämnen på en låg nivå i de fall då utrotning inte bedöms vara genomförbart med rimliga insatser, t.ex. Salmonella. De sjukdomar som ingår i dessa program är anmälningspliktiga.

För epizootiska sjukdomar, dvs. sjukdomar som normalt inte förekommer i landet, beslutar Jordbruksverket om åtgärder för att utrota sådana sjukdomar i de fall de konstateras. För ett antal sjukdomar av detta slag sker övervakning i form av rutinprovtagning. Dessutom finns anmälningsplikt och misstänkta fall undersöks på statens bekostnad.

Kontrollobjekt

Kontrollobjekten utgörs av djurbesättningar som ingår i eller är anslutna till något av följande obligatoriska djurhälsoprogram och program för hälsoövervakning:

- obligatorisk salmonellakontroll av fjäderfä
 - obligatorisk hälsoövervakning av fjäderfä
 - tuberkulos hos kron- och dovhjort samt andra djur som sambetar med hjortar i hägn
 - obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen Bovin virusdiarré (BVD) i nötkreatursbesättningar
 - obligatorisk hälsoövervakning av odlad fisk
- samt
- seminverksamhet för häst, svin, hund, katt och nötkreatur samt verksamhet med ägg och embryon från nötkreatur, hästdjur, svin, får och get samt
 - kontroll av hästpass och avelsorganisationer.

Länsstyrelserna utövar offentlig kontroll av seminverksamheten för alla djurslag och kontrollprogrammen för BVD, tuberkulos hos hägnad hjort, obligatorisk salmonellakontroll fjäderfä, hälsokontroll maedi visna hos får, obligatorisk hälsoövervakning av odlad fisk (vissa paragrafer i föreskriften) samt hästpass. Jordbruksverket utövar offentlig kontroll över kontrollprogrammen för övriga sjukdomar.

Genomförd sjukdomsövervakning 2011 redovisas av SVA i rapporten ”Surveillance of zoonotic and other animal disease agents in Sweden 2011”. Rapporten finns tillgänglig sedan 1 juli 2012 på SVA:s hemsida www.sva.se.

7.2 Kontrollens omfattning och resurser

Kontroll av seminverksamhet

Omfattningen av kontrollen av seminverksamheten varierar kraftigt mellan länsstyrelserna. Tjugo länsstyrelser har utfört sådan kontroll, vilket är en ökning jämfört med 2011, då elva länsstyrelser genomförde kontroll. Huvuddelen består av ökad dokumentkontroll. De djurslag som framför allt har kontrollerats är nöt, gris och häst vilka ju även klart dominerar verksamheten. Den organiserade seminverksamheten för nöt och svin kontrolleras i huvudsak genom rapporter från ansvariga veterinärer. Den fysiska kontrollen domineras av kontroll av hästseminanläggningar där tolv län utfört besök. Kontroll av embryoverksamhet och officiell avelskontroll har endast utförts vid två länsstyrelser. Flera länsstyrelser anger att de haft för lite resurser för kontrollen.

Hälsoövervakning tuberkulos hos hägnad hjort

Fyra länsstyrelser har gjort kontroller genom besök och sju län har genomfört dokumentationskontroll.

Fiskhälsoövervakning

Den obligatoriska fiskhälsoövervakningen omfattar ca 170 fiskodlingar som är medlemmar i Fiskhälsan AB:s frivilliga och/eller obligatoriska hälsoprogram. Odlingarna är uppdelade i fyra riskklasser, A, B, C och D bland annat beroende på produktionsform, vilken fiskart som odlas och hur mycket fisk som kommer till eller lämna odlingen

7.3 Måluppfyllelse

Länsstyrelsernas kontroll består i att kontrollera att rapportering sker enligt föreskrift eller att agera då positiva provsvar konstateras i kontrollen. Arbete pågår med att utveckla och förbättra länsstyrelsernas och Jordbruksverkets kontroller inom området.

Obligatorisk kontroll salmonella fjäderfä¹¹

Samtliga län utom tre har genomfört dokumentkontroll. I fyra län har man konstaterat brister i provtagningar. I dessa fall har länsstyrelsen underrättat djurägaren. En länsstyrelse har under 2012 utfärdat ett föreläggande med vite och en länsstyrelse har ansökt utdömande av vite då samma brister upprepats trots vitesföreläggande från 2011. Merparten av länsstyrelserna anger att de har uppfyllt målet.

Hälsoövervakning tuberkulos hos hägnad hjort

Omfattning av länsstyrelsernas kontroll har minskat vilket ska ses som ett resultat av att den stora majoriteten av hägn numera klassas som tuberkulosfria

Obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen Bovin virus diarré (BVD) i nötkreatursbesättningar

¹¹ Uppgifter per 30/3, då det saknas några rapporter.

Inga besättningar har kontrollerats inom det obligatoriska programmet under 2011. Ingen länsstyrelse har därmed behövt genomfört åtgärder för att säkerställa att djur provtagits i det obligatoriska programmet.

Obligatorisk hälsoövervakning av odlad fisk

Åtta länsstyrelser har utfört kontroller på fiskodlingar, både administrativa och genom besök. Flera länsstyrelser anser att det inte finns några klara riktlinjer för kontrollen och detta är en av anledningarna till att ingen kontroll utförts eller att området prioriterats ned.

Hälsokontroll maedi visna, får

Två länsstyrelser anger att de utfört dokumentkontroll av inkomna rapporter från Maedi visna-programmet.

Kontroll av semin- och embryoverksamhet samt officiell avelskontroll

Det finns stora variationer i målsättningen mellan olika länsstyrelser och många anger själva att målen är lågt satta. Anledningen till detta anges i vissa fall vara personalbrist, i andra att, att man haft väldigt lite anmärkningar tidigare år och därför bedömt risken som liten.. Flera länsstyrelser uppger i sin beskrivning av måluppfyllelse att det finns svårigheter med att identifiera kontrollobjekt i länet och att man inte alltid får in de rapporter som krävs. Huvuddelen av länsstyrelserna anger att de nått de uppsatta målen.

Kontroll av hästpass

Samtliga länsstyrelser uppger att de kontrollerat hästpass. Kontroll sker mestadels i samband med andra kontroller. Antalet kontroller varierar stort mellan länsstyrelserna, från 6 till 522. I de fall mål för kontrollen satts upp anger alla länsstyrelser utom en att de nått målen.

7.4 Ej planerad kontroll

Inga sådana har genomförts 2012.

7.5 Efterlevnaden hos företag

Kontroll av semin- och embryoverksamhet samt officiell avelskontroll

Få avvikelser har noterats i kontrollen av semin- och inga i embryoverksamhet samt officiell avelskontroll. I de få fall som brister rapporteras är det framför allt bristande rapportering som tas upp och det verkar råda delade meningar om vilka verksamheter som har rapporteringskrav. Andra avvikelser är att daguppställda ston inte har med sig passen och vissa brister i provtagning för virusarterit och CEM.

Hälsoövervakning tuberkulos hos hägnad hjort

I ett län konstaterades brister avseende staket som påtalades.

Obligatorisk hälsoövervakning av odlad fisk

Bland de fiskodlingar som blev provtagna inom ramen av det obligatoriska fiskhälsoprogrammet är det ett fåtal som brister i sina åtaganden.

Kontroll av hästpass

Brister har rapporterats från 17 länsstyrelser. Bristerna gäller avsaknad av hästpass eller att hästpasset inte finns tillgängligt. Bristerna gäller både vid uppstallning och vid transport av hästar. En länsstyrelse noterar att det inte alltid är angett att hästarna har undantagits livsmedelskedjan även om det borde ha gjorts och att veterinärerna slarvar med att fylla i behandlingar i hästpasset.

7.6 Beslut om åtgärder mot företag

Som ett resultat av upprepad, bristande journalföring har en brukare meddelats indraget tillstånd till seminverksamhet under året. Länsstyrelsen uppmärksammade brister även i rutiner för provtagning och kunde konstatera att provtagning inte hade skett i enlighet med gällande föreskrifter. Även i identifiering av djur påvisades brister. Beslutet överklagades till förvaltningsrätten som avslog överklagan.

För att öka frekvensen och underlätta kontroll av enskilda tillstånd till seminverksamhet med nötkreatur respektive får, gör Jordbruksverket löpande en sammanställning av kontrollobjekt. Hittills har sammanställningen färdigställts i fyra län avseende nötkreatur och för hela landet avseende får.

Ett protokoll för veterinärkontroll av enskild seminverksamhet med nötkreatur finns tillgängligt på Jordbruksverkets webb-plats.

7.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Arbete pågår med att utveckla och förbättra länsstyrelsernas och Jordbruksverkets kontroller och rapportering av kontroller inom området samt sätta mål för dessa.

Obligatorisk hälsoövervakning av odlad fisk

Under 2013 pågår arbete för att omorganisera hälsokontrollen vid svenska vattenbruk. Från och med 2014 kommer Jordbruksverket utföra offentlig kontroll och Fiskhälsan kommer förhoppningsvis bedriva ett förebyggande program som kan omfatta flera av de funktioner som fanns inom ramen för det frivilliga programmet. Den organisatoriska förändringen genomförs för att uppnå kraven enligt rådets direktiv 2006/88/EG.

Länsstyrelserna kommer att även i fortsättningen utföra de kontroller de gör idag. Detta arbete kommer förhoppningsvis underlättas med bättre vägledning, informationsflöde och bättre samarbete med andra myndigheter och Fiskhälsan.

7.8 Bedömning av kontrollen

Obligatorisk hälsoövervakning av odlad fisk

Fler kontroller har utförts vid vattenbruk under 2012. Genom förbättrade vägledningar och information kan kontrollerna bli mer tids- och kostnadseffektiva och på så sätt prioriteras upp vid länen. Hälsokontrollen vid vattenbruk är viktig, både för myndigheterna och för aktörerna.

8 Kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat och restsubstanser

8.1 Beskrivning av kontrollområdet

Hantering och kontroll av veterinärmedicinska preparat regleras i lagen (2009:302) om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård med tillhörande förordningar och föreskrifter samt i lagen (2006:806) om provtagning på djur m.m. med tillhörande förordning och föreskrifter. Regler som rör detta finns också i djurskyddslagstiftningen, foderlagstiftningen, livsmedelslagstiftningen och läkemedelslagen.

Jordbruksverket som central myndighet har ett samordnande ansvar för läkemedel på gård och inblandning av läkemedel i foder. Jordbruksverket ger stöd, råd och vägledning inom dessa områden till länsstyrelsen som är den operativa kontrollmyndigheten. Jordbruksverket ansvarar dessutom för att underhålla två centrala register, Vet@bas och DAWA djursjukdata, som kan används vid den operativa kontrollen.

Kontrollen av restsubstanser ska ses som en del av kontrollområdet veterinärmedicinska läkemedel i allmänhet. För ytterligare information om kontrollområdet restsubstanser hänvisas till avsnitt 4.4.1.

8.2 Kontrollens omfattning och resurser

8.2.1 Omfattning

Jordbruksverkets allmänna råd om intervall för kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning är att kontroll bör ske varje år, dvs. med en årlig kontrollfrekvens på 100 procent.

323 kontrollobjekt har inrapporterats i kategorin veterinärer som beviljar villkorad läkemedelsanvändning till livsmedelsproducerande djur. Antal kontrollobjekt i respektive län varierar mellan 4-40 stycken. Av 323 objekt har sammanlagt 183 kontrollerats. 2011 kontrollerades 156 av totalt 237 objekt. Åtta länsstyrelser, jämfört med sex 2011, har en kontrollfrekvens på 100 procent och en länsstyrelse har en kontrollfrekvens under 20 procent. Därtill rapporterar två länsstyrelser att de inte kontrollerat något objekt i kategorin.

Jordbruksverkets allmänna råd om intervall för kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur är att kontrollintervallet inte bör överstiga vart tredje år, dvs. med en genomsnittlig årlig kontrollfrekvens på 33 procent. 658 kontrollobjekt fördelat på 19 län har inrapporterats i kategorin veterinär som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur. Antal kontrollobjekt i respektive län varierar mellan 14-115 stycken. Av 658 objekt har sammanlagt 137 stycken kontrollerats under året. Motsvarande siffror för 2011 var 119 kontroller av totalt 587 objekt. Åtta länsstyrelser har en kontrollfrekvens på över 20 procent, varav fem över 33 procent. Två länsstyrelser har en kontrollfrekvens på under 10 procent, och ytterligare fem kontrollerade inte något objekt i kategorin.

8.2.2 Resurser

Kontrollen, som utförs av länsstyrelserna, finansieras av länsstyrelserna. Kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat är en del av kontrollen av djurhälsopersonal och kan inte alltid särredovisas.

Sammantaget arbetar i genomsnitt har 0,15 årsarbetskrafter per länsstyrelse med kontroll av djurhälsopersonal och kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat. 2011 var motsvarande siffra 0,17 årsarbetskrafter.

8.3 Måluppfyllelse

Kontroll av veterinärmedicinska preparat syftar till att säkerställa att läkemedel till djur används i enlighet med bestämmelserna, så att samhällets krav på djurs och människors hälsa, djurskydd, smittskydd och livsmedelssäkerhet tillgodoses. Kontroll syftar även till att kartlägga och identifiera överskridanden av gränsvärden eller om otillåtna preparat förekommer.

Till 8 § SJVFS 2010:62 lämnar Jordbruksverket allmänna råd om kontrollintervall. De råd som lämnas är att kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning bör ske varje år, att kontrollintervallet inte bör överstiga tre år för veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur samt att kontrollintervallet inte bör överstiga fem år för veterinärer som förskriver läkemedel till övriga djur. Inga råd om kontrollintervall för övrig djurhälsopersonal lämnas.

Åtta länsstyrelser har kontrollerat samtliga veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning under året, vilket motsvarar Jordbruksverkets allmänna råd om en årlig kontrollfrekvens på 100 procent. De åtta länsstyrelser som rapporterat en 100-procentig kontrollfrekvens är spridda över hela landet och bland dessa återfinns såväl stora, medelstora och små länsstyrelser, både geografiskt och demografiskt.

Fem länsstyrelser har kontrollerat minst 33 procent av de veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur i det egna länet, vilket motsvarar Jordbruksverkets allmänna råd om kontroll av samtliga objekt i kategorin minst vart tredje år, förutsatt att samma kontrollfrekvens bibehålls under de kommande två åren.

8.4 Ej planerad kontroll

Oplanerade kontroller som lett till att de planerade kontrollerna inte har kunnat genomföras har inte skett under 2012.

8.5 Efterlevnaden hos företag

Jordbruksverket har tagit fram kontrollvägledning och checklista för kontroll av läkemedel på gård. Kontrollen utförs av länsstyrelserna och har som syfte att säkerställa att djurhållare och förskrivande veterinär följer regelverket kring användning och hantering av läkemedel. Vid dessa kontroller görs även observationer som leder till kontroll av djurhälsopersonal.

Under året genomförde 19 länsstyrelser totalt 200 kontroller av läkemedel på gård. 14 avvikelser återfanns. De brister som noterades är kopplade till journalföring och dokumentation både hos förskrivande veterinär och hos djurhållare. Även brister i förskrivning av läkemedel (mängd och ej tillåtna läkemedel) har noterats. Brister har således uppmärksamats både hos djurhållare och hos förskrivande veterinär.

8.6 Beslut om åtgärder mot företag

Inte sällan är den åtgärd som länsstyrelserna i första hand vidtar vid konstaterade brister information (muntlig och/eller skriftlig), påminnelser och diskussion med berörd djurhälsopersonal, vilket ofta upplevs som tillräckligt för att komma till rätta med bristerna.

Under året har 29 avvikelser gällande veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning konstaterats. Dessa avvikelser föranledde 19 förnyade kontrollbesök. En avvikelse vid kontroll ledde till föreläggande och en till föreläggande med vite. I det första fallet rörde det sig om veterinär som tillhandahåller läkemedel och i det andra veterinär som beviljar läkemedelsanvändning. Åtta avvikelser vid kontroll ledde till anmälan till ansvarsnämnden. Ingen avvikelse vid kontroll ledde till åtalsanmälan.

8.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Flertalet länsstyrelser har informerat djurhälsopersonal, företrädesvis veterinärer, om personalens skyldigheter. Informationen gavs genom bland annat samråds- och informationsmöten men också direkt till berörd part. En länsstyrelse har hållit ett samverkansmöte för djurhälsopersonal och näringen. En länsstyrelse har arrangerat seminarium om säker antibiotikaanvändning för länets stordjurspraktiker. Utskick av nyhetsbrev och information på respektive länsstyrelser hemsidor förekommer också.

Flertalet länsstyrelser uppger att de har informerat djurhälsopersonal i samband med genomfört kontrollbesök. De länsstyrelser som har haft riktade informationsinsatser av olika slag har också noterat positiv återkoppling.

För att förtydliga hela kontrollområdet kommer Jordbruksverket att fortsätta att erbjuda utbildning till länsstyrelserna. Detta sker parallellt med informationsinsatser till djurhälsopersonalen. Ett förbättringsområde är länsstyrelsernas kunskap om hur de kan använda de register som Jordbruksverket tillhandahåller t.ex. DAWA djursjukdata och Vet@bas. DAWA djursjukdata är en nödvändig och viktig informationskälla i länsstyrelsernas riskklassificering. Länsstyrelsernas tillsyn över veterinär verksamhet och över läkemedel på gård ska vara riskbaserade. Länsstyrelserna kan via DAWA få uppgifter om läkemedelsförbrukning på gårdsnivå, regionstatistik, förskrivningsmönster för enskilda veterinärer och även en överblick över behandlingsstrategier. De uppgifter som DAWA tillhandahåller är ett utmärkt instrument för övervakningen av t.ex. antibiotikaanvändningen. Att ha en riskbaserad kontrollverksamhet är högst relevant med bl.a. tanke på resistensproblematiken. Via Vet@bas har länsstyrelserna i realtid uppgifter om vilken djurhälsopersonal som är skrivna i respektive län. Denna information är av yttersta vikt när man lägger upp kontrollplanen och antal kontrollbesök. Fler länsstyrelser har under året använt DAWA än tidigare. Som ett led i att ytterligare förbättra DAWA har Jordbruksverket fått i uppdrag av regeringen att förenkla inrapporteringen till systemet.

Som ett resultat av länsstyrelsernas iakttagelser kommer Jordbruksverket också att initiera ett projekt i syfte att tydliggöra vikten av och medvetandet för bland annat korrekt journalföring och intygsskrivning bland djurhälsopersonal.

8.8 Uppdrag om villkorad läkemedelsanvändning – ViLa MJÖLK

År 2009 fick Jordbruksverket i uppdrag av regeringen att se över regelverket avseende veterinärers rätt att förskriva läkemedel och vidta åtgärder för att möjliggöra viss villkorad läkemedelsanvändning till djurhållare inom mjölkproduktionen. Syftet med projektet är att utveckla och förenkla lantbruksföretagarens arbete. Det innebär bl.a. att upptäcka, behandla och sköta sjuka djur samt att med förebyggande åtgärder säkerställa ett gott djurskydd och en god djurhälsa för att kunna hålla en kvantitets- och kvalitetsmässigt optimal produktion med låg sjuklighet och god ekonomi.

Arbetet bedrivs i ett projekt, ViLa MJÖLK. Projektgruppen består av medlemmar från Jordbruksverket, Statens veterinärmedicinska anstalt, Veterinärer i Sverige, Sveriges Veterinärförbund, Svensk Mjölk, länsstyrelserna och Distriktsveterinärerna. Projektgruppen lämnar sin slutgiltiga rapport under våren 2013, och därefter tar det interna arbetet på Jordbruksverket vid. Pilotprojektet som genomfördes under 2011-2012, när ett system för villkorad läkemedelsbehandling till mjölkbesättningar testades i praktiken, visade på brister i inrapporteringen av djursjukdata vid villkorad läkemedelsanvändning. En förstudie för att se över systemet för inrapporteringen

kommer att genomföras under sommaren 2013, och därefter kommer arbetet med att introducera villkorad läkemedelsanvändning i mjölkproducerande besättningar att fortgå.

8.9 Bedömning av kontrollen

Kontroll av veterinärmedicinska preparat syftar till att säkerställa att läkemedel till djur används i enlighet med bestämmelserna, så att samhällets krav på djurs och människors hälsa, djurskydd, smittskydd och livsmedelssäkerhet tillgodoses. Som ett led i att uppnå detta finns Jordbruksverkets allmänna råd till 8 § SJVFS 2010:62. Av dessa råd framgår att kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning bör ske varje år och kontroll av veterinär som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur bör ske vart tredje år.

Under 2012 uppnådde åtta av 21 länsstyrelser målet att kontrollera samtliga veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning och fem länsstyrelser kontrollerade åtminstone 33 procent av de veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur. Man kan konstatera att kontrollerna av veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning behöver öka då fler än hälften av länsstyrelserna inte uppnått målet under 2012.

En positiv trend är att flera länsstyrelser börjat samordna kontroller av läkemedel på gård och djurhälsopersonal med t.ex. djurskyddskontroll och kontroll i primärproduktion. 80 procent av länsstyrelserna använder sig av riskbaserat urval av kontrollobjekten och flertalet använder sig av Jordbruksverkets vägledningar och anvisningar angående riskbedömning. Detta innebär att kontrollresurser läggs där risken för brister bedöms vara störst.

Under året har samverkansmöten skett i form av kontroll dagar och länsveterinärsdagar. Vid bland annat dessa tillfällen har Jordbruksverket och länsstyrelserna diskuterat och samordnat synen på kontrollområdet och utbytt erfarenheter mellan myndigheterna. Dessa typer av samverkansmöten har upplevts positivt och bör uppmuntras ytterligare.

9 Kontroll av djurskydd

9.1 Beskrivning av kontrollområdet

Den svenska djurskyddslagstiftningen omfattar vård och behandling av husdjur och försöksdjur men gäller även för andra djur om de hålls i fångenskap. Den offentliga kontroll som myndigheterna bedriver för att se till att djurskyddslagstiftningen följs benämns i vardagligt tal för djurskyddskontroll. Djurskyddskontrollen omfattar all djurhållning och användning av djur som täcks av den svenska djurskyddslagstiftningen.

I djurskyddslagen (1988:534) anges att djurskyddskontroll utövas av länsstyrelserna och andra statliga myndigheter i enlighet med vad regeringen bestämmer. På slakterier har länsstyrelserna och Livsmedelsverket ett delat ansvar för den operativa kontrollen och på slakterierna finns det officiella veterinärer anställda av Livsmedelsverket som utför djurskyddskontrollen. Jordbruksverket har som central myndighet enligt djurskyddslagen ansvar för att vägleda och samordna de operativa kontrollmyndigheterna, dvs. länsstyrelserna och Livsmedelsverket så att djurskyddskontrollen blir så likvärdig, effektiv och rättssäker som möjligt. Jordbruksverket har också bemyndigande att föreskriva om hur djurskyddskontrollen ska bedrivas, hur samverkan mellan kontrollmyndigheter ska gå till, samt vilka skyldigheter kontrollmyndigheter eller kontrollorgan har för att lämna information om kontrollverksamheten som bedrivs. Bestämmelser om detta finns i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVF 2008:67) om offentlig djurskyddskontroll.

9.2 Kontrollens omfattning och resurser

Omfattningen av länsstyrelsernas arbete med djurskyddskontroll uppgick under 2012 till totalt 14 408 djurskyddskontroller. Detta är en liten minskning jämfört med de 14 664 som genomfördes 2011. Ungefär en tredjedel av 2012 års kontroller hade sitt ursprung i en anmälan och av dessa anmälningar var ungefär hälften befogade, dvs. länsstyrelsen fann brister i djurhållningen. Drygt 40 % av kontrollerna var så kallad ”normalkontroll” dvs. kontroll i enlighet med den riskbaserade kontroll som ska utföras enligt djurskyddsförordningen och Europaparlamentets och Rådets förordning (EG) nr 882/2004 av den 29 april 2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd. Under 2012 var antal objekt i Sverige inom denna kategori 111 360 stycken. På slakterierna utförde de officiella veterinärerna under 2012 totalt 1 443 djurskyddskontroller. Antalet slakterianläggningar var 121 stycken varav 4 lades ner under året.

Till länsstyrelsernas djurskyddskontrollarbete användes totalt 193 årsarbetskrafter under 2012 vilket är samma som 2011. De officiella veterinärerna på slakterierna lade ner

3 940 timmar på djurskyddskontroll. Vissa länsstyrelser har dock uppgett att anmälningsärendena utgör en stor del av verksamheten och att resurserna inte är tillräckliga för att genomföra ”normalkontroll” i tillräcklig omfattning.

9.3 Måluppfyllelse

Djurskyddskontrollen syftar till att verifiera att djurskyddslagstiftningen efterlevs. Förutom att många länsstyrelser har egna uppsatta mål för sin verksamhet finns även gemensamma mål för kontrollverksamheten. Ett gemensamt mål är att minst 20 % av kontrollobjekten ska kontrolleras årligen. Under 2012 uppfylldes inte detta mål fullt ut i alla län och totalt i landet kontrollerades 13% av kontrollobjekten. Under 2011 var denna siffra 10 %.

Ett annat gemensamt mål är att normal kontroll bör utgöra minst 50 % av det totala antalet genomförda kontroller. Under 2012 uppfyllde vissa län detta mål, men inte alla. Andelen normalkontroll varierade mellan 25-60 % i de olika länen och totalt i landet bestod 43 % av normalkontroll. År 2011 var denna siffra 40 %.

Förutom normalkontroll har länsstyrelsernas kontrollarbete under 2012 även bestått av kontroller vid misstanke om bristande efterlevnad av lagstiftningen. Några länsstyrelser har rapporterat att antalet anmälningar ökar och att ökningen av antalet anmälningsärenden haft inverkan på det antal normalkontroller som har kunnat utföras. Vissa länsstyrelser framför även att de allvarligaste bristerna oftast hittas efter anmälan och att anmälningarna oftast rör sällskapsdjur, vilket även framgår av antalet omhändertaganden och åtalsanmälningar som är gjorda inom respektive djurslag. Andra länsstyrelser har rapporterat att antalet befogade anmälningar i stort sett har varit konstant, men att antalet obefogade anmälningar har ökat vilket inneburit en total ökning i antalet anmälningsärenden. Några länsstyrelser har även rapporterat att de åker på allt färre obefogade anmälningar i relation till antalet anmälningar eftersom de hanterar fler anmälningar administrativt via brev, telefonsamtal eller likande. Denna administrativa hantering har vissa länsstyrelser uppgett ökat effektiviteten i hanteingen av anmälningar men vissa länsstyrelser beskriver även att denna hantering medför en risk för att enstaka fall med allvarliga brister missas.

Flera av länsstyrelserna har angett att de bedömer att kvalitén på kontrollen är god eftersom enbart ett fåtal av deras beslut ändras i högre instans. Flera länsstyrelser rapporterar även att ett stort arbete läggs på att göra besluten rättsäkra och likriktade genom t.ex. dubbelkontroller med olika handläggare eller utbyte med andra länsstyrelser. Flera länsstyrelser rapporterar även att de anser att djurskyddssituationen i länet är överlag god eller likvärdig med tidigare år och att djurskyddsarbetet har fungerat tillfredsställande med beaktande av givna förutsättningar. Flera av länsstyrelserna anger dock att de behöver ytterligare resurser för att kunna leva upp till målen. När det gäller att utveckla kompetensnivån hos personalen påpekas brist på relevanta utbildningar.

Länsstyrelserna har under 2012 initierat och genomfört ett antal olika projekt på kontrollområdet. Som exempel kan nämnas projekt gällande mindre fårbesättningar,

vilthägn, värphöns och zoobutiker. Gällande de två sistnämnda fann man t.ex. brister i framförallt ventilation och strötilgång vilket kommer att följas upp under 2013. Länsstyrelserna rapporterar att de kontrollprojekt som utförts under perioden 2009-2012 har lett till en god överblick över de djurslag som kontrollerats och att det nationella transportkontrollprojektet som genomfördes under 2012 gav en bra bild av mellangårds- och slakttransporter inom länet.

När det gäller djurskyddskontroller på slakterier så genomförde de officiella veterinärerna något fler inspektioner än de planerat under 2012. Totalt genomfördes 1443 inspektioner medan det planerade antalet inspektioner för året var totalt 1438. För ytterligare uppgifter se tabell nedan. Länsstyrelsernas kontroller på slakterier har varierat mellan länen men kontroller har bl.a. genomförts på renslakteri och på mindre gårdsslakteri.

Antal kontroller av djurskydd som genomförts av officiella veterinärer på slakteri år 2012

<i>Antal per slakteri</i>	<i>Storskaliga slakterier</i>	<i>Småskaliga slakterier</i>	<i>Fjäderfä-slakterier</i>	<i>Renslakterier</i>	<i>Hägnat viltslakterier</i>
Antal anläggningar	26	64	18	12	1
Antal planerade inspektioner	782	190	438	28	0
Antal utförda inspektioner	803	183	439	18	0

9.4 Efterlevnaden hos företag

När det gäller efterlevnaden av djurskyddslagstiftningen har länsstyrelserna rapporterat till Jordbruksverket vilka områden som har den största andelen brister. Dessa finns listade nedan.

- Djurens utrymmen har brister i renhållning och/eller brister gällande torra och rena liggplatser. Detta gäller främst för djurslagen nötkreatur (inklusive kalv), får, gris och fjäderfä.
- Brister i underhåll av inredningen i stallar eller att måttbestämmelserna och kraven på rörelsefrihet inte uppfylls. Detta gäller främst för djurslagen nötkreatur och fjäderfä.
- Brister i vård och hantering av sjuka djur samt bristande dokumentation av läkemedelsanvändning. Detta gäller främst för djurslagen, nötkreatur, fjäderfä, får och gris.
- Brister gällande foder och vatten. Främst för djurslagen nötkreatur, får, fjäderfä och gris.
- Djuren är ej tillfredställande rena. Detta gäller främst nötkreatur.

- Djuren har ej tillfredställande hull. Detta gäller främst nöt och får.
- Brister i luftkvalitet för fjäderfä.
- Brister i tillgång till sittpinnar för fjäderfä
- Brister i klippning av får.
- Brister i strö till grisar.
- Brister gällande betesmarker, rastgårdar eller stängsel för nötkreatur.

9.5 Antal och typ av skriftliga beslut om åtgärder mot företag

Under 2012 tog länsstyrelserna 223 beslut om djurförbud vilket är samma antal som 2011. I 248 fall anmälde länsstyrelserna överträdelser av djurskyddslagen till polismyndigheten eller Åklagarmyndigheten. Under 2012 gjorde länsstyrelserna 1 185 omhändertaganden av djur och av dessa var 1 058 omhändertaganden av sällskapsdjur. Jämfört med tidigare år var detta en ökning i antalet omhändertagande.

Under 2012 överlämnade de officiella veterinärerna på slakterianläggningarna 39 ärende med slakteriansvar och 143 ärenden rörande primärproducent eller transportör till länsstyrelsen för vidare handläggning. Antalet ärenden som överlämnades till länsstyrelsen är likvärdig med året innan.

De officiella veterinärerna vid slakterierna tog 4 beslut enligt 32 a § djurskyddsförordningen (1988:539) som innebär att om ett djur utsätts eller kan antas utsättas för onödigt lidande på ett slakteri, så ska den officiella veterinären förbjuda slakt, besluta om omedelbar avlivning av djuret eller vidta andra åtgärder som krävs ur djurskyddssynpunkt. Detta är en ökning från föregående år då endast ett beslut togs. År 2012 anmälde veterinärerna på slakterianläggningarna 10 fall av överträdelser av djurskyddslagen till polismyndigheten eller Åklagarmyndigheten. Under 2011 anmälde 8 fall.

9.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Under 2012 har Jordbruksverket tillsammans med länsstyrelserna på uppdrag av regeringen inrättat ett samverkansråd för bättre och effektivare djurskyddskontroller. Rådet kallas Rådet för djurskyddskontroll och ska ha till uppgift att löpande samordna strategiska frågor som rör djurskyddskontroller så att djurskyddskontrollen utvecklas mot att bli mer rättssäker, likvärdig och effektiv. Under 2012 har rådet träffats tre gånger och bl.a. träffat branschorganisationer för att få deras bild av hur djurskyddskontrollen fungerar. Rådet har identifierat områden där samsyn och samordning behöver förbättras och initierat arbetet med prioriterade områden. Jordbruksverket har också haft i uppdrag av regeringen att under 2012 i samråd med länsstyrelserna bestämma en tidsplan för att utveckla sitt IT-system och flödet mellan Jordbruksverkets och länsstyrelsernas administrativa system. Tidsplanen är färdig och

under 2013 kommer djurskyddskontrollregistret att utvecklas och uppgifter om kontrollobjekten uppdateras.

För att ytterligare stärka djurskyddskontrollen har Jordbruksverket under 2012 tillsammans med länsstyrelserna drivit ett riskklassificeringsprojekt av djurskyddsobjekt. Syftet är att ta fram en gemensam modell för riskklassificering så att länsstyrelserna ska kunna rikta djurskyddskontrollerna dit det finns störst behov av dem. Syftet är även att djurhållare med jämförbara djurvälståndsrisker ska kontrolleras i likvärdig omfattning i hela landet. Modellen för riskklassificering är tänkt att börja användas under 2013.

9.7. Yttrande om den allmänna funktionen

Under 2012 genomförde länsstyrelserna totalt 14 408 djurskyddskontroller vilket är något färre än 2011 då 14 664 kontroller genomfördes. Ungefär en tredjedel av kontrollerna 2012 hade sitt ursprung i en anmälan och ungefär hälften av dessa anmälningar var befogade, dvs. länsstyrelsen fann brister i djurhållningen. Ett gemensamt mål för länsstyrelserna är att minst 20 % av kontrollobjekten ska kontrolleras årligen. Detta mål uppfylldes inte under 2012 då totalt 13 % av kontrollobjekten kontrollerades. Under 2011 var denna siffra 10 %. Ett annat gemensamt mål är att normalkontroll bör utgöra minst 50 % av det totala antalet genomförda kontroller. Under 2012 uppfylldes inte detta mål i alla län men totalt i landet ökade andelen normalkontroll från 40 % år 2011 till 43 % år 2012. De officiella veterinärerna genomförde under 2012 totalt 1443 inspektioner på 121 slakterianläggningar. Detta kan jämföras med 1274 genomförda under 2011 på 103 slakterianläggningar.

10 Gränskontroll

10.1 Gränskontroll

10.1.1 Beskrivning av kontrollområdet

Kontrollområdet omfattar kontroll vid import från tredje land av följande produkter och levande djur:

- Produkter av animaliskt ursprung (livsmedel och icke-livsmedel) som omfattas av direktiv 97/78/EG (införlivad i svensk lagstiftning genom LIVSFS 2004:3 och SJVFS 1999:135). Dessa kontroller regleras närmare i kommissionens förordning (EG) nr 136/2004.
- Livsmedel av vegetabiliskt ursprung som omfattas av skyddsåtgärder enligt artikel 53 i förordning (EG) 178/2002
- Livsmedel och foder av vegetabiliskt ursprung som omfattas av förordning (EG) 669/2009
- Levande djur som omfattas av direktiv 91/496/EEG (införlivad genom SJVFS 1999:134)
- Köksredskap från Kina som omfattas av förordning (EU) 284/2011

Organisation, kontrollmetoder, olika beslut och förordningar m.m. beskrivs i Sveriges kontrollplan för livsmedelskedjan.

Underlag avseende Livsmedelsverkets rapportering har inhämtats i första hand från REDA som är en nationell databas för registrering av sändningar som kontrolleras i Livsmedelsverkets gränskontroll.

10.1.2 Kontrollens omfattning och resurser

Under 2012 kontrollerades drygt 4500 animaliesändningar enligt direktiv 97/78/EG i gränskontrollen. Av dessa ansvarade Jordbruksverket för drygt 300. För närmare information om vilka produktkategorier som kontrollerats hänvisas till datasystemet Traces. Ca 2200 vegetabiliesändningar kontrollerades och knappt 50 sändningar med köksredskap. Nära 600 sändningar med djur togs emot och kontrollerades under året. Hälften av dessa var hästar och i övrigt till övervägande del sällskapsdjur (hundar, katter och akvariefiskar som transporterats som handelsdjur) samt försöksdjur. För närmare information hänvisas även här till Traces.

Livsmedelsverket

Vid kontrollavdelningens centrala stöd fanns under 2012 ca 2,0 tjänster som arbetade med gränskontrollfrågor. Vid kontrollavdelningens administrativa stöd fanns under 2012 ca 0,25 tjänst som arbetade med gränskontrollfrågor.

På gränskontrollstationerna tjänstgjorde under 2012 ca 7 årsarbetskrafter.

Jordbruksverket

Centralt på Jordbruksverket har det under året funnits en 40 procentig tjänst för samordning av gränskontrollfrågor. På avdelningen för djurskydd och hälsa finns fem enheter (sakenheter) som var för sig ansvarar för olika djurslags- och produktfrågor. Det har legat på sakenheterna att bistå med information och stöd till gränskontrollverksamheten inom respektive sakenhets ansvarsområde.

På gränskontrollstationerna, vilka bemannas av Jordbruksverkets distriktsveterinärorganisation, tjänstgjorde 2 hela årsarbetskrafter samt ytterligare arbetskraft som togs in vid behov.

10.1.3 Beslut om åtgärder mot företag

Tre animaliesändningar (två med livsmedel och en med jakttroféer) avvisades på grund av underkänd ID- kontroll. Två animaliesändningar avvisades på grund av underkänd fysisk kontroll (bruten kylkedja respektive salmonella).

Sju animaliesändningar avvisades på grund av att de kommit in i landet utan föregående gränskontroll. Av dessa var två livsmedelssändningar.

Fem sändningar med djur har avvisats. Det har i samtliga fall rört sig om sällskapsdjur som kommit som handelsdjur, prydnadsfisk eller försöksdjur.

15 vegetabiliesändningar avvisades framför allt på grund av att gränsvärden för aflatoxin respektive pesticider överskreds, intyg saknades eller var ogiltiga, eller förekomst av skadedjur.

En sändning med köksredskap avvisades på grund av att gränsvärden för polyaromatiska aminer överskreds.

De flesta av de sändningar som avvisats har RASFF-notifierats till EU-kommissionen. Skälet till avvisningen avgör om en notifiering skickas.

10.1.4 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Två utbildningstillfällen (sammanlagt tre dagar) har hållits av Livsmedelsverket för dess personal vid gränskontrollstationerna. Vid utbildningstillfällena tas nyheter och aktuella frågor upp. Under året har exempelvis följande berörts:

- Beslutsfattande
- Traces
- Lagstiftning på vegetabilieområdet inkl provtagning
- Sammansatta produkter
- Kontroll och provtagning av konserver

Tre personer från gränskontrollen, varav en från Jordbruksverket, har deltagit i SANCO:s kurs "Better training for safer food" avseende importkontroll av livsmedel / produkter av animaliskt ursprung.

Tre personer från gränskontrollen samt två personer från centrala stödet, samtliga från Livsmedelsverket, har deltagit i SANCO:s kurs ”Better training for safer food” avseende importkontroll av icke-animaliska livsmedel.

Det genomfördes en internrevision av Stockholms gränskontrollstation av centrala Livsmedelsverket i enlighet med art. 4.6 i rådets förordning (EG) 882/2004. Fem gränskontrollstationer inspekterades av Livsmedelsverket enligt art 8.3 i nämnda förordning. Inom Jordbruksverkets ansvarsområde genomgick samtliga gränskontrollstationer en årlig genomgång av kontrollpunkter enligt fastställda rutiner.

10.2 Tullverket

10.2.1 Privatinförsel

Endast vissa typer av livsmedel får enligt gällande EU-lagstiftning föras in för personligt bruk utan att ha passerat veterinär gränskontroll, och flera typer av livsmedel får endast föras in i begränsad mängd.

På de flygplatser där Tullverket har fast bemanning sker regelbundna kontroller av ”riskfligheter” avseende restriktionsvaror, däribland animaliska livsmedel. Kontroller på övriga flygplatser sker utifrån en hotbilda-bedomning eller om särskild underrättelseinformation finns att tillgå.

Tullverkets beslagsstatistik för 2012 avseende privatinförsel av animaliska livsmedel

Resandeflödet

Kött eller köttprodukter Kap.2	10,8 kg (4 beslag)
Vegetabiliska produkter Kap. 6-14	1 kg (1beslag)
Vegetabiliska/animala fetter Kap. 15	280 liter (2 beslag)
Beredda livsmedel Kap.16-24	1 kg (1 beslag)

Postflödet

Animaliska produkter Kap.1-5	1,95 kilo (2 beslag)
Kött eller köttprodukter Kap.2	12,2 kilo (6 beslag)

I övrigt har följande varor omhändertagits eller överlåtits till Tullverket på Arlanda flygplats under 2012. Statistik avseende beslag eller överlåtelser på andra orter med trafik från tredje land föreligger inte. Animaliska livsmedel: 10 omhändertaganden/överlåtelser på totalt 93,7 kilo av fisk, kött, smör, korv och köttsås.

Uppgifterna har lämnats till Jordbruksverket i enlighet med regleringsbrevet för 2012 samt EU-förordning 206/2009.

10.2.2 Det kommersiella flödet

Livsmedel från tredje land som omfattas av krav på importkontroll släpps inte för fri omsättning av Tullverket förrän Livsmedelsverket lämnat medgivande. Om en importör eller speditör missat / underlåtit att föränmäla en sändning till gränskontroll, ska den sändningen därmed fastna i tullfiltret. Under 2012 upptäckte Tullverket 11 sändningar med livsmedel som inte genomgått föreskriven gränskontroll utförd av Livsmedelsverket. Sändningarnas innehåll var av varierande slag; te, fiskoljekapslar, kolsyrat vatten, fisksås, nudlar, nötter mm. Några av sändningarna har transiterats enligt förenklat förfarande och en del har lagts upp på tullager utan att de har varit i kontakt med Tullverket eller Livsmedelsverket. Anmälan till Livsmedelsverket gjordes i efterhand. De företag som har hanterat sina sändningar felaktigt följs upp av Tullverket.

11 Kontroll av fytosanitär verksamhet

11.1 Beskrivning av kontrollområdet

Många växtskadegörare kan orsaka den yrkesmässiga växtproduktionen inklusive skogsbruket stora ekonomiska förluster eller skada den omgivande miljön. För att hindra deras spridning omfattas dessa skadegörare av bestämmelser för handel med och annan förflyttning av växter och växtprodukter. Ett annat namn för att hindra spridning av växtskadegörare med stöd av lagstiftning är fytosanitär verksamhet. Denna rapport beskriver Jordbruksverkets fytosanitära kontroll av importerade sändningar från länder utanför EU som innehåller reglerade växter eller växtprodukter, kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass, samt kontroll av företag med tillstånd att märka sågade trävaror samt emballage enligt den internationella standarden för förpackningsvirke, ISPM 15. Den praktiska kontrollen utförs av Jordbruksverkets växtkontrollenhet. Denna enhet har tre regionala kontor belägna i Stockholm, Helsingborg och Göteborg från vilka kontrollarbetet utförs.

Rapporten omfattar kontroll enligt:

- rådets direktiv 2000/29/EG¹² (som i huvudsak är införlivat genom Statens Jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1995:94) om skyddsåtgärder mot spridning av växtskadegörare) och
- Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:53) om värmebehandling, torkning och märkning av sågade trävaror, träemballage m.m.

Resultat från inventeringar för att verifiera de svenska skyddade zonerna samt andra uppgifter som Sverige ska genomföra enligt EU:s rättsakter på det fytosanitära området rapporteras till kommissionen i särskild ordning enligt vad som anges i respektive rättsakt.

11.2 Kontrollens omfattning och resurser

Kontroll av importerade sändningar som innehåller reglerade växter eller växtprodukter

Enligt direktiv 2000/29/EG ska importerade sändningar som innehåller växter eller växtprodukter som omfattas av detta regelverk, kontrolleras och godkännas innan import medges. Under 2012 importerades ca 11 700 sändningar med sundhetscertifikat över svensk gräns. Sundhetscertifikatet är ett dokument som växtskyddsmyndigheten i exportlandet utfärdar efter att de har inspekterat växtmaterialet och konstaterat att det är fritt från allvarliga växtskadegörare samt att vissa särskilda villkor är uppfyllda. Under 2009 - 2012 fördelades sändningarna enligt följande:

¹² rådets direktiv 2000/29/EG av den 8 maj 2000 om skyddsåtgärder mot att skadegörare på växter eller växtprodukter förs in till gemenskapen och mot att de sprids inom gemenskapen

Produkter	2012	2011	2010	2009
Blomsterlök	17	13	9	18
Plantskol växter	24	23	19	20
Krukväxter	6	6	9	29
Småplantor/sticklingar	37	43	54	193
Snittblommor	6404	6344	4394	5673
Frukt och grönsaker	4456	4292	4213	3378
Fröer = Utsäde	12	22	17	23
Trä	552	506	565	645
Övrigt, t.ex. akvarieväxter	159	136	170	201
Summa	11 667	11 385	9 450	10 180

Samtliga sändningar med växter eller växtprodukter som åtföljs av sundhetscertifikat genomgår dokumentkontroll, identitetskontroll samt fysisk kontroll. Reducerad inspektionsfrekvens, d.v.s. endast kontroll av det medföljande sundhetscertifikatet, medges dock för sändningar av sådana produkter som omfattas av kommissionens förordning (EG)1756/2004 t.ex. citrusfrukter och vissa snittblommor med ursprung i specifika länder. Resultat av denna kontroll rapporteras i särskild ordning.

Under 2012 användes 7.4 årsarbetskrafter för importkontroll vilket är en ökning med 1 årsarbetskraft jämfört med 2011.

Kontroll av företag med tillstånd att märka sågade trävaror och träemballage

Tillstånd för märkning och kontroll av efterlevnad av fastlagda krav baseras på Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:53) om värmebehandling, torkning och märkning av sågade trävaror, träemballage m.m. Under 2012 användes, liksom föregående år, ca 4.5 årsarbetskrafter för denna verksamhet.

Antalet sågverk som är registrerade och godkända för att märka sina sågade trävaror med "KD 56°C/30" är knappt 190 st. Drygt 30 företag har andra typer av anläggningar med kapacitet för värmebehandling av trä och träprodukter och är registrerade och godkända för märkning med "HT".

Företag som tillverkar träemballage ska vara registrerade och godkända för att få märka detta enligt standarden ISPM15. Knappt 700 företag är nu anslutna, varav ca 60 dessutom har verksamhet inriktad på värmebehandling av trä- och träprodukter.

Företag som har tillstånd att märka sågade trävaror och träemballage enligt SJVFS 2004:53 ska enligt dessa föreskrifter kontrolleras av Jordbruksverkets, vilket görs av växtkontrollenheten. Kontrollfrekvensen är inte fastlagd i föreskrifterna, men rekommendationen enligt Jordbruksverkets riskanalys är att varje företag ska kontrolleras minst en gång per år.

Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass.

Jordbruksverket registrerar enligt SJVFS 1995:94 dels företag som har tillstånd att utfärda växtpass, ca 120 st. (trädgårdsplantskolor, skogsplantskolor, partihandel av sådana växter och fröer som ska vara försedda med växtpass samt producenter av förökningsmaterial i växthus), dels företag som saluför växter som ska vara försedda med växtpass (ca 500 Garden Centers). Vilka växtslag som omfattas av kravet på växtpass för förflyttning inom EU framgår också av dessa föreskrifter. Växtpasset är en officiell märkning som visar att föreskrivna sundhetskrav, vid förflyttning av växter inom EU, är uppfyllda.

Kontrollen utförs samordnat med inventeringar av förekomst av skadegörare av olika slag och tillsyn av efterlevnaden av kraven i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:79) om trädgårdsväxters sundhet m.m.¹³. Under 2012 användes 1,2 årsarbetskrafter för kontroll av efterlevnaden av växtpasskrav och frihet från växtskadegörare. Antalet berörda företag har varit relativt oförändrat under senare år liksom insatta kontrollresurser.

Företag som har tillstånd att utfärda växtpass ska enligt direktiv 2000/29/EG kontrolleras minst en gång per år. Under 2012 kontrollerades 100 % av dessa. Av företag som endast saluför växter som ska vara försedda med växtpass är målsättningen är att kontrollera minst 20 %, ca 100 företag, per år.

Förändringar

Inga omfattande förändringar jämfört med föregående år finns att redovisa avseende kontrollens omfattning och resurser.

11.3 Måluppfyllelse

Inga förändringar i riskbedömning eller riskklassning från föregående år gjordes i någon av kontrollkategorierna utan målsättningarna var i stort sett oförändrade.

Av de importsändningar med växter eller växtprodukter som enligt direktiv 2000/29/EG ska uppnå 100 % inspektionsfrekvens kontrollerades 98 %. Enligt den riskanalys som gjordes 2011 är det framförallt två kategorier av produkter som bör ha prioritet för att uppnå 100 % inspektionsfrekvens, växter för vidare odling samt virke av barrväxter och då främst brännved. För växter för vidare planetringen var inspektionsfrekvensen i det närmaste 100 %. När det gäller import av brännved var inspektionsfrekvensen 100 %.

När det gäller företag med tillstånd att märka värmebehandlade sågade trävaror och träemballage uppnåddes målsättningen att kontrollera alla företag under året.

¹³ Införlivning av rådets direktiv 98/56/EG av den 20 juli 1998 om saluföring av förökningsmaterial av prydsväxter, rådets direktiv 92/33/EEG om saluföring av annat föröknings- och plantmaterial än utsäde och rådets direktiv 2008/90/EG om saluföring av fruktplantsförökningsmaterial och fruktplantor avsedda för fruktproduktion

Under 2012 kontrollerades 100 % av de företag som har tillstånd att utfärda växtpass vilket innebär att målsättningen enligt direktivet 2000/29/EG uppfylldes. För kontroll av företag som endast saluför växter som ska vara försedda med växtpass uppnåddes målsättningen att kontrollera minst 20 %.

11.4 Ej planerad kontroll

I samband med exempelvis fynd av allvarliga växtskadegörare i växthusodlingar sker en uppföljning i form av efterkontroll, vilket kan betraktas som en ej planerad kontrollform (se nedan).

11.5 Efterlevnaden hos företag

11.5.1 Kontroll av importerade sändningar som innehåller reglerade växter eller växtprodukter

Under 2012 notifierades 36 fynd av reglerade/ importförbjuna växtskadegörare (insekter). I 14 fall (39%) handlade det om förekomst av minerarflugor (*Liriomyza sp.*) i basilika och bladselleri från Kambodja och Vietnam. *Thrips palmi* hittades i 13 sändningar varav merparten kom från Bangladesh. Andra reglerade skadegörare som upptäcktes vid importkontrollen var fruktflugor (*Bactrocera*) samt asiatiskt bomullsfly (*Spodoptera litura*). Antalet påträffade fall av bomullsmjöllus (*Bemisia tabaci*) var, liksom föregående år, låg (endast ett fynd i importkontrollen).

Vid 46 tillfällen saknades ett sundhetscertifikat eller brister i certifikatets dokumentation upptäcktes. Dessa sändningar kom från sju olika länder, företrädesvis länder i Sydostasien.. I 13 fall upptäcktes att det emballage som varorna förpackas/transporteras i inte var märkt enligt ISPM 15.

Antal fynd av reglerade och andra allvarliga växtskadegörare samt avsaknad av sundhetscertifikat eller brister i dokumentation/märkning

<i>Orsak</i>	<i>Antal</i>
Förekomst av minerarfluga	14
Förekomst av bomullsmjöllus	1
Förekomst av <i>Thrips palmi</i>	13
Förekomst av asiatiskt bomullsfly	4
Förekomst av fruktflugor	4
Förekomst av andra allvarliga växtskadegörare	15
Frånvaro av eller brister i märkning på träemballage	13
Frånvaro av eller brister i sundhetscertifikatet	46
Importförbjudna produkter	2
Summa	112

11.5.2 Kontroll av företag med tillstånd att märka sågade trävaror och träemballage

I kontrollerna av företag som är godkända att använda märkningen ”KD 56°C/30” (värmebehandling i samband med torkning) respektive “HT”(värmebehandling utan torkning) är den vanligast förekommande anledningen till anmärkning att företagen inte skötte dokumentationen. Den näst vanligaste gällde kalibrering av mätinstrument.

Bland tillverkare av träemballage är den dominerande anledningen till anmärkning bristande dokumentation av att det använda virket uppfyller kraven för märkning med ISPM 15, dvs. brister i spårbarhet. Därutöver har felaktig märkning av träemballaget konstaterats.

Sammantaget under 2012 noterades brister hos ca 37 % av sågverken och ca 15 % av de företag som tillverkar träemballage.

11.5.3 Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass

Vid kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass konstaterades, liksom 2011, i 27 fall brister i växtpassens utformning eller hantering. I fyra fall konstaterades förekomst av reglerade växtskadegörare; bakterien *Erwinia amylovorum* som orsakar päronspäst.

Samtliga 20 företag med produktion av förökningsmaterial av prydnadsväxter eller grönsaksplantor i växthus har kontrollerats. Till följd av att Sverige är skyddad zon för bomullsmjöllus görs dessutom en årlig inventering avseende denna skadegörare i ett större antal företag (rapporteras till kommissionen i särskild ordning). Sammantaget i dessa båda kontrollformer konstaterades förekomst av bomullsmjöllus vid fyra tillfällen under året.

11.6 Beslut om åtgärder mot företag

Importerade sändningar med växter eller växtprodukter som avvisats på grund av förekomst av reglerade skadegörare eller brister i dokumentation har förstörts genom förbränning. Det träemballage som avvisats på grund av brister i märkning har också förstörts genom förbränning och godset har packats om på nytt i godkänt emballage. Kostnaden för förstöring och eventuell ompackning debiteras den som äger sändningen.

Vid påvisade brister hos sågverk och tillverkare av träemballage sker en uppföljning i form av efterkontroll, vanligtvis genom att företaget ges möjlighet att komma in med kompletterande information. Det finns även möjlighet att göra en fysisk efterkontroll genom ett extra kontrollbesök vilket bekostas av företaget.

Vid frånvaro av växtpass vid kontrolltillfället ges företaget möjlighet att i efterhand visa det efterfrågade växtpasset genom att skicka en kopia eller faxa in det till Jordbruksverket. Fynd av päronpest åtföljs av röjning. Vid påvisad förekomst av bomullsmjöllus beslutas att bekämpning ska utföras innan leverans av plantmaterialet till annan odlare. Samtliga fall har dessutom följts upp genom efterkontroller.

11.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Under 2012 har arbete pågått med att uppdatera olika former av styrdokument för genomförande av importkontrollen av reglerade växter och växtprodukter. Växtinspektörerna har genomgått utbildningar, bl.a. studerat och deltagit i kontrollarbetet i andra medlemsstater.

Under våren 2012 togs ett elektroniskt importkontrollsystem i drift vilket bl.a. innebär att de personella resurserna bättre kan allokeras samt att importstatistiken blir mer omfattande samt kvalitetssäkrad. Systemet bygger på att importörerna kan använda en e-tjänst för att anmäla sändningar samt att kontrollresultaten tillhandahålls elektroniskt. Vid kontrollen används elektroniska checklistor.

År 2011 inledde växt- och miljöavdelningen på Jordbruksverket arbetet med att se över specifika delar av växtskyddslagen (1972:318). Analysen resulterade i att Jordbruksverket föreslog

- att fler åtgärder ska kunna vidtas vid fynd av nya (icke reglerade) skadegörare, och att åtgärderna inte bör begränsas till att gälla maximalt tre månader,
- att myndigheten ska ges möjlighet att föreskriva om egenkontroll för alla företag som hanterar eller producerar växter, växtprodukter mm som kan hysa växtskadegörare,
- att definitionen av träemballage i lagen skulle bli tydligare,
- ett krav på godkännande för företag som reparerar eller återuppbygger träemballage,
- ett förbud för icke godkända företag att använda ISPM-15 märkning på reparerat återuppbyggt träemballage

- möjlighet att föreskriva eller besluta om åtgärder att vidta när reparation/återuppbyggnad av träemballage har gjort märkningen oklar
- att sundhetsintyg uttryckligen ingår bland de objekt som får kontrolleras,

Under 2012 skickades förslaget ut på remiss som bl.a. resulterade i att Jordbruksverket själva gjorde tillägget att åtgärder ska kunna vidtas inte bara när märkning på träemballage är otydlig utan även när det är helt omärkt. Den nya lagen beräknas träda i kraft i november 2013 och kommer att tillgodose de behov av bemyndiganden som framkom av Jordbruksverkets förslag.

11.8 Bedömning av kontrollen

Av de importsändningar med växter eller växtprodukter som enligt direktiv 2000/29/EG ska uppnå 100 % inspektionsfrekvens kontrollerades 98 %. För de produkter som omfattas av reducerad inspektionsfrekvens (enbart kontroll av det medföljande sundhetscertifikatet) uppnåddes samtliga miniminivåer. Reglerade och andra allvarliga växtskadegörare upptäcktes vid importkontrollen liksom avsaknad av eller brister i dokumentation/märkning. Genom att bevaka andra medlemsstaters fynd av reglerade skadegörare kan särskilda risker avseende specifika kombinationer av växtprodukter och ursprungsländer identifieras. Genom att snabbare och i större omfattning än vad som görs idag intensifiera den visuella bedömningen och/eller provtagningen av sådana produkter skulle förmodligen fler avvikelser kunna upptäckas och kontrollen därmed bli mer effektiv. När det gäller kontrollverksamheten som omfattar företag med tillstånd att märka värmebehandlade sågade trävaror och träemballage har samtliga företag kontrollerats under året. Antalet kontroller som har utförts på trädgårdssidan har gjorts i enlighet med de av EU beslutade minimifrekvenserna och uppfyllandegraden har uppnåtts. Eftersom få reglerade skadegörare hittas vid inventering bedömer Jordbruksverket att målet att upprätthålla ett gott sundhetsläge i landet i huvudsak är uppfyllt. Liksom för flertalet övriga EU-länder är dock Sveriges systematiska kartläggning av nya skadegörare mycket begränsad. Det finns därför en risk för att allvarliga växtskadegörare sprids utan upptäckt i landet eller inom EU i övrigt.

12 Kontroll av ekologiska livsmedel och foder som utförs av kontrollorgan

12.1 Förkortningar

Swedac: Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll.

Kontrollorgan: Med kontrollorgan menas här vad som på engelska benämns ”control body”.

12.2 Kontrollens omfattning

Under 2012 har fem ackrediterade certifieringsorgan utfört kontroll (certifiering) av ekologisk produktion enligt Rådets förordning (EG) nr 834/2007 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter och om upphävande av förordning (EEG) nr 2092/91.

Swedac gör regelbundna bedömningar mot EN 45011:1998, Certifieringsorgan – Allmänna krav vid certifiering av produkter (ISO/IEC Guide 65:1996). Under 2012 har en kontorsrevision på vardera ackrediterat certifieringsorgan genomförts. Vid dessa granskas ledningssystemet, att rutiner finns och tillämpas, att personal involverad i certifieringsprocessen har rätt kompetens, samt att beslut om certifiering tas på korrekta grunder. 2012 har samtliga planerade kontorsbedömningar av certifieringsorgan genomförts. Swedac bevittnar även certifieringsorganens revisorer i fält. Vid dessa fältbedömningar följer Swedacs bedömare med och granskar hur revisorerna utför revisionen, dvs. att aktuella krav i Rådets förordning (EG) nr 834/2007 granskats och att revisorn har kompetens.

12.3 Måluppfyllnad för revisionen

Swedac planerar och utför fältrevisionerna så att samtliga delar av förordningen de har ackreditering för blir bedömda under en ackrediteringscykel, dvs. under en fyra-årsperiod. Planen för 2012 har följts.

Swedacs övergripande bedömning visar att de fem ackrediterade certifieringsorganen uppfyller kraven för fortsatt ackreditering.

Enligt artikel 36, Rådets förordning (EG) nr 834/2007 ska medlemsstaterna, före 1 juli varje år, underrätta kommissionen om vilka åtgärder som vidtagits för att genomföra vad som föreskrivits i förordningen.

12.4 Kontrollresultat

Följande sammanställning gäller kontroll av både ekologisk produktion och ekologiska livsmedel, dvs. inom både Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets ansvarsområden.

12.4.1 Omfattning och genomförande av kontrollen

Antal producenter med primärproduktion var 5596 och med livsmedelsproduktion 702. Det är endast en liten ökning jämfört med förra året. Import av ekologiska produkter förekom på 198 företag. Det fanns fem företag med ekologiskt vattenbruk.

Det totala antalet besök för alla kategorier producenter var 5989, ca 600 färre än förra året. Av dessa var 393 extrabesök som baseras på riskbedömning. Riskbedömning sker utifrån företagens storlek, komplexitet på verksamhet samt utfall av bedömning av kritiska punkter i produktionen vid tidigare kontrollbesök. Ett kontrollorgan inriktar sig dessutom på olika områden varje år. Extrabesök görs oftare hos nya kunder. Det gjordes fem provtagningar och analyser efter riskbedömningar.

12.4.2 Resultat av kontrollen och vidtagna åtgärder

Vid besöken noterades 4530 avvikelser, något fler än förra året. Antalen gäller totalt för samtliga kategorier av producenter. På livsmedelsidan drogs endast ett certifikat tillbaka under året. Fyra avvikelseärenden överfördes från kontrollorganen till Livsmedelsverket men inga åtgärder mot företagen vidtogs av myndigheten. Jordbruksverket fattade ett marknadsföringsförbud.

12.4.3 Åtgärder hos kontrollorganen

Kontrollorganens revisorer har fått fortbildning på flera olika områden under året. Två revisorer från kontrollorganen och en statsinspektör från Livsmedelsverket deltog i EU:s kurs *Better training for Safer Food* under hösten. Kontrollorganen har egna kalibreringsmöten för sina revisorer en till två gånger per år. De behöriga myndigheterna inbjuder kontrollorganen till kalibreringsmöten två gånger per år.

Tabell a. Ekologisk produktion. Antal kontrollbesök

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten	Antal registrerade aktörer per kontrollorgan eller kontrollmyndighet	Antal registrerade aktörer						Antal årliga inspektioner					
		Jordbruksproducenter *	Produktionsenheter för vattenbruksdjur	Förädlare **	Importörer	Exportörer	Andra aktörer ***	Jordbruksproducenter *	Produktionsenheter för vattenbruksdjur	Förädlare **	Importörer	Exportörer	Andra aktörer ***
SE-EKO-01	3154	2661	5	488				2661	5	701			
SE-EKO-03	1753	1576	0	124	29	0	24	1576	0	124	29	0	24
SE-EKO-04	1439	1359	0	65	1	1	13	1359	0	65	1	1	13
SE-EKO-05	29			24	5					24	5		
SE-EKO-06	3			1			2			1			2
Total	6378	5596	5	702	35	1	39	5596	5	915	35	1	39

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten	Antal kompletterande riskbaserade besök						Totalt antal inspektioner/besök					
	Jordbruksproducenter *	Produktionsenheter för vattenbruksdjur	Förädlare **	Importörer	Exportörer	Andra aktörer ***	Jordbruksproducenter *	Produktionsenheter för vattenbruksdjur	Förädlare **	Importörer	Exportörer	Andra aktörer ***
SE-EKO-01	12	0	9				2673	5	710			
SE-EKO-03	79	0	2	0	0	0	1655	0	126	29	0	24
SE-EKO-04	302	0	3	0	0	0	1661	0	68	1	1	13
SE-EKO-05			0	0					24	5		
SE-EKO-06									1			2
Total	393	0	14	0	0	0	5989	5	929	35	1	39

Tabell b. Ekologisk produktion. Provtagning

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten eller namn på behörig myndighet	Antal registrerade aktörer						Antal analyserade prover					
	Jordbruksproducenter *	Produktions - enheter för vattenbruks djur	Förädlare ***	Importörer	Exportörer	Andra aktörer ***	Jordbruksproducenter *	Produktions - enheter för vattenbruks djur	Förädlare ***	Importörer	Exportörer	Andra aktörer ***
SE-EKO-01	2661	5	488				1					
SE-EKO-03	1576	0	124	29	0	24	1	0	0	0	0	0
SE-EKO-04	1359	0	65	1	1	13	2	0	1	0	0	0
SE-EKO-05			24	5					0	0		
SE-EKO-06			1			2						
Total	5596	5	702	35	1	39	4	0	1	0	0	0

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten eller namn på behörig myndighet	Antal prover som pekar på en överträdelse av förordningarna (EG) nr 834/2007 och (EG) nr 1235/2008					
	Jordbruksproducenter *	Produktions - enheter för vattenbruks djur	Förädlare ***	Importörer	Exportörer	Andra aktörer ***
SE-EKO-01	1					
SE-EKO-03	0	0	0	0	0	0
SE-EKO-04	0	0	0	0	0	0
SE-EKO-05			0	0		
SE-EKO-06						
Total	1	0	0	0	0	0

Tabell c. Ekologisk produktion. Oegentligheter

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten	Antal registrerade aktörer						Antal konstaterade oegentligheter eller överträdelser (1)					
	Jordbruks- producenter *	Produktions- enheter för vattenbruksdjur	Förädlare **	Importörer	Exportörer	Andra aktörer ***	Jordbruks- producenter *	Produktions- enheter för vattenbruksdjur	Förädlare **	Importörer	Exportörer	Andra aktörer ***
SE-EKO-01	2661	5	488				1412	1178	682			
SE-EKO-03	1576	0	124	29	0	24	685	0	76	14	0	18
SE-EKO-04	1359	0	65	1	1	13	454					
SE-EKO-05			19	5					11	0		
SE-EKO-06			1			2						
Total	5596	5	697	35	1	39	2551	1178	769	14	0	18

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten	Antal tillämpade åtgärder avseende partiet eller den bedrivna produktionen (2)						Antal åtgärder som tillämpats på aktören (3)					
	Jordbruks- producenter *	Produktions- enheter för vattenbruksdjur	Förädlare **	Importörer	Exportörer	Andra aktörer ***	Jordbruks- producenter *	Produktions- enheter för vattenbruksdjur	Förädlare **	Importörer	Exportörer	Andra aktörer ***
SE-EKO-01												
SE-EKO-03	0	0	0	0	0	0		0			0	
SE-EKO-04												
SE-EKO-05			0	0					0	0		
SE-EKO-06												
Total	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0

13 Generalläkaren

13.1 Kontrollens omfattning och resurser

Generalläkaren är den kontrollmyndighet som inom Försvarmakten utövar kontroll över livsmedels- och dricksvattenhantering samt verksamheter med djurhållning. Fastställd kontrollplan för 2012 har omfattat såväl nationella som internationella kontroller. Dessa kontroller har utförts både efter föranmälan och oanmält. Ingen provtagning har gjorts under året.

Generalläkaren har genomfört nio större revisioner enligt fastställd tillsynsplan som har omfattat delar av ansvarsområdet inom miljö- och hälsoskydds-, hälso- och sjukvårdssamt livsmedels- och djurskyddsområdet. Särskild uppmärksamhet har ägnats åt Hemvärnets verksamhet samt verksamhet ombord på fartyg.

Normal bemanning för livsmedels- och djurskyddskontrollerna har varit 2,0 heltidstjänster som har bemannats av en legitimerad veterinär (100%) samt en livsmedelsinspektör (0,75%). Generalläkaren har dock inte kunnat fullfölja de fastställda kontrollfrekvenserna på grund av bristande personella resurser. Eftersom Generalläkaren bedriver kontroller i hela landet samt utomlands utgörs stor del av arbetstiden av resor.

Livsmedelsverksamhet

Inom livsmedelsområdet har totalt 78 kontroller utförts på anläggningar. Av dessa hade sju anläggningar dricksvattenproduktion. Utöver de fasta anläggningarna har kontroller gjorts vid fältmässiga övningar inom Försvarmakten. Dessa fältkontroller har omfattat livsmedel inklusive dricksvatten. Totalt har fem kontroller utförts inom Hemvärnets nationella skyddsstyrkor.

En trend inom Försvarmakten har varit att fler verksamheter lagts ut på entreprenad.

Livsmedelsobjekt har utgjorts av:

tillagningskök med utleverans
tillagningskök
mottagningskök
mindre serveringar
verksamhet med livsmedelsutbildning
dricksvattenanläggningar
fartyg/båtar
fältmässig livsmedelverksamhet

Djurhållning

Inom djurhållningen har sju kontroller utförts varav fyra vid fältövning. De övriga har utgjorts av kontroller på anläggningar samt vid internationell insats.

Djurskyddskontrollen har omfattat sällskapsdjur, (hundar) samt försöksdjur. Under året har ett anmälningsärende rörande bristande djurskydd hanterats.

Processinspektioner

Utöver kontroller av registrerade livsmedelsanläggningar eller tillståndspliktig djurhållning, har två processinspektioner, genomförts av Nationella skyddsstyrkorna och Fortifikationsverket.

13.2 Måluppfyllelse

Kontroller vid livsmedels- och djurskyddsverksamheter, utöver de gemensamma större revisionerna under 2012, har varit fler än vad som ursprungligen faststälts i planen. Den kontrollplan som ligger till grund för antalet kontroller på livsmedelsanläggningar grundas på de personalresurser som finns att förfoga över. Verksamheterna riskklassificeras enligt Generalläkarens egen rutin. Livsmedelsverkets vägledning om riskklassificering av livsmedelsanläggningar utgör i vissa delar grund för beräkning av kontrollfrekvens och tidsåtgång men kan inte följas då personalresurser saknas. Även tidigare erfarenheter av de olika verksamheterna utgör grund för frekvensen kontroller. Eftersom verksamhetsutövaren i flertalet fall är densamma anses risken lägre avseende brister i redlighet, utbildning etc. då en viss kontinuitet finns.

Generalläkaren har påtalat för Försvarmakten de resursbrister som finns och yrkat på ytterligare en tjänst som livsmedelsinspektör, utöver de två veterinärtjänster som finns idag, för att kunna följa gällande riktlinjer för kontrolltid. Försvarmakten har i december 2012 bifallit Generalläkarens hemställan om ytterligare en befattning inom tillsyns- och kontrollområdet livsmedel och djurskydd.

13.3 Efterlevnaden hos företag

Inom Försvarmakten förekommer det att olika instanser, ibland även annan myndighet, ansvarar för lokalunderhåll, skadedjurskontroll och dricksvattenkontroll respektive livsmedelsverksamheten i en anläggning. Detta har inneburit att den ansvariga livsmedelsföretagaren inte alltid har haft kännedom eller sett det som sitt ansvar att även ha styrning och kontroll på skadedjur respektive kontroll på tappställen för dricksvatten internt i anläggningen. Eftersom Försvarmakten har minskat sin totala verksamhet och avskaffat värnpliktssystemet är många lokaler överdimensionerade i förhållande till den verksamhet som idag bedrivs. Det är vanligt förekommande att ovidkommande gammal utrustning som inte används förvaras i samma lokaler där verksamhet bedrivs vilket både försvårar rengöringen och underhåll av lokalerna. Bristande underhåll har varit frekvent förekommande då planeringen av den framtida verksamheten i viss mån varit oklar.

Brister har även iakttagits i samordning och ledning mellan Högkvarteret och verksamhetsutövande förband avseende skyldigheten att anmäla misstänkta matförgiftningar till Generalläkaren.

Under året har en anmälan om misstänkt matförgiftning hanterats.

13.4 Beslut om åtgärder mot företagen

Uppföljning av påvisade brister har skett antingen genom anmodan om skriftlig redogörelse av vidtagna åtgärder alternativt genom uppföljande kontroll av verksamheten. Beslut om föreläggande har inte fattats under 2012. Ett beslut om föreläggande har kommunicerats, vilket omgående ledde till korrigerande åtgärder inom företaget.

13.5 Åtgärder hos kontrollmyndigheten

Under året har det pågått ett arbete med att utveckla kontrollobjektsregistret i Miljöreda för de livsmedels- och djuranläggningar som Generalläkaren har kontrollansvar över. Fortsatt inventering genomförs för att kartlägga samtliga anläggningar inom Försvarsmakten som tidigare inte har omfattats av kontroller såsom dricksvattenanläggningar, olika fartygskök m.m.

2010 påbörjades ett normeringsarbete att revidera intern lagstiftning. I slutet av 2012 fastställdes i Försvarsmaktens föreskriftssamling (FFS 2012:4) Generalläkarens föreskrifter om livsmedelsverksamhet inom Försvarsmakten, som kompletterar civil lagstiftning inom området.

Generalläkaren ingår sedan slutet av 2010 i samordningsfunktionen för Sveriges nationella kontrollplan samt i det varnings- och rapporteringssystem, Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF) inom livsmedelskedjan.

Generalläkaren har inte låtit utföra någon intern eller extern revision av verksamheten under 2012.

14 Revisioner

14.1 Inledning

Systemet för intern och extern revision finns beskrivet i nationella kontrollplanen för livsmedelskedjan. Resultatet av revision av offentlig kontroll enligt artikel 4.6 i förordning (EG) nr 882/2004 beskrivs nedan. Det gäller revision på central, regional och lokal nivå inom olika kontrollområden.

14.1.1 Nationell revisionsgrupp

Regeringen beslutade i juni 2012 att ge Livsmedelsverket i uppdrag att inrätta en samrådsgrupp avseende revisioner av den offentliga kontrollen i livsmedelskedjan. I gruppen ska ingå representanter för de berörda kontrollmyndigheterna på lokal, regional och central nivå, det vill säga Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Generalläkaren samt länsstyrelserna och kommunerna. Samrådsgruppen ska ge stöd och råd till de kontrollmyndigheter som utför eller låter utföra revision av den offentliga kontrollen i livsmedelskedjan. Gruppen ska kunna diskutera kompetensutvecklingsåtgärder och metodutveckling, samt vara en plats för informations- och erfarenhetsutbyte och där möjlighet ges att lyfta fram goda exempel.

Den nationella revisionsgruppen har hållit ett första möte, i början av 2013, och arbetat med en strategisk plan för gruppens arbete. Gruppen kommer till en början att ha två fokusområden, riskbaserad planering och kompetensförsörjning, båda ur ett nationellt perspektiv.

14.2 Revision av livsmedelskontrollen

14.2.1 Ansvarsfördelning, planering och arbetsätt

Ansvarsfördelning

Livsmedelsverket ansvarar för att samordna, upprätthålla och utveckla livsmedelskontrollens revisionssystem, vilket omfattar:

- Länsstyrelsernas kommunrevisioner
- Livsmedelsverkets kommunrevisioner
- Livsmedelsverkets internrevisioner
- Livsmedelsverkets revisioner av länsstyrelsernas livsmedelskontroll i primärproduktionen.

Planering

Livsmedelsverket har ett femårsprogram för sina revisioner. Programmet är riskbaserat och beskriver hur kontrollområden och sakområden eller anläggningstyper täcks av revisionssystemet. Kontrollmyndigheterna som reviderades under 2012 valdes utifrån erfarenheter av hur väl kontrollen fungerar på den enskilda kontrollmyndigheten, tidsaspekten, dvs. alla kontrollmyndigheter ska revideras inom en femårsperiod (av länsstyrelsen eller av Livsmedelsverket), samt för att uppnå en geografisk och storleksmässig spridning.

Flera länsstyrelser har även riskbaserade fleråriga revisionsprogram, som tillsammans med Livsmedelsverkets revisioner, säkerställer att samtliga lokala kontrollmyndigheter inom ett län revideras inom en femårsperiod. Programmen visar även att uppföljningar utförs på ett systematiskt sätt.

Arbetsätt

Vid revisionerna fanns Livsmedelsverkets vägledning Revision av lokal livsmedelskontroll, med tillhörande hjälpreda och rapportmall som stöd. En länsstyrelse valde ett annat arbetsätt och kombinerade revision av livsmedelskontrollen med tillsynsvägledning avseende hälsoskydd och miljö. Den aktuella länsstyrelsen ansåg att revisionsteamet på det sätt fick en större och bredare kompetens samtidigt som den reviderade kontrollmyndigheten upplevde det som resurseffektivt.

Vid revisionerna granskades följande områden

Myndighetens förutsättningar:	Genomförande/uppföljning:	Insyn/sekretess/förvaltningsrätt:
Personella resurser Kompetens Juridiska befogenheter Jäv/opartiskhet/intressekonflikt Finansiering Utrustning/utrymmen Provtagnings- och lab.kapacitet Dokumenterade rutiner Anläggningsregister	Planeringsunderlag Verksamhetsplan Genomförande av offentlig kontroll Enhetlig kontroll Uppföljning av offentlig kontroll	Kontrollrapporter Beslut Insyn

Livsmedelsverkets revisioner hade oftast fokus på kontrollen av ett eller flera kontrollområde och ett sakområde eller anläggningstyp, till exempel HACCP på en köttproduktanläggning och information på en restaurang eller i en butik. Granskning av genomförandet av kontrollen på en anläggning ingick då i revisionen. Vid Livsmedelsverkets kommunrevisioner deltog oftast aktuell länsstyrelse som observatör, med givande erfarenhetsutbyte som följd.

Två länsstyrelser granskade utförandet av kontroll på livsmedelsanläggningar vid vardera en revision.

14.2.2 Utveckling av revisionssystemet

Ny handbok

Livsmedelsverket utvecklade under 2012 ett nytt vägledande dokument och en ny rapportmall: Handbok Revision av lokala kontrollmyndigheters livsmedelskontroll, vilken ersätter vägledning Revision av lokala kontrollmyndigheter. Handboken togs fram i dialog med länsstyrelserna och tas i bruk 2013. Livsmedelsverket ämnar även använda handboken vid sina internrevisioner och vid revisioner av länsstyrelsernas livsmedelskontroll i primärproduktionen.

Handboken är indelad i tre delar:

- Del I Revisionsprocessen, beskriver syftet med revisioner, revisionssystemet, ansvarsfördelning, genomförande av revisioner inklusive rapportering och uppföljning.
- Del II Revisionsområden, ger stöd och hjälp i bedömning av varje revisionsområde.
- Del III Rapportmall.

Handboken har ett tydligt fokus på granskning av genomförande och uppföljning av myndighetens offentliga kontroll. Delvis nya revisionsområden har tagits fram och ordningsföljden av dessa är mer logisk än tidigare. Bedömningsgrunderna har uppdaterats efter nya tolkningar av lagstiftningen, erfarenheter från genomförda revisioner och vanliga frågeställningar. Denna del kommer fortlöpande att uppdateras. Graderingen av bristande efterlevnad i ”avvikelse” respektive ”allvarlig avvikelse” har begränsats till bara ”avvikelse”. Handboken betonar också vikten av uppföljning av revisionsresultatet så att kontrollmyndigheten rättar till eventuella brister. Rapportmallen har blivit enklare och tydligare.

Revisionerna föreslås i handboken utgå från tre huvudfrågor:

1. Finns en planerad verksamhet (planer, instruktioner, vägledningar m.m.)?
2. Följs planen (hur utförs det praktiska arbetet och ger det resultat)?
3. Är den planerade verksamheten och resultatet ändamålsenliga för att uppfylla kraven?

Revisionsområdena i den nya handboken är:

- Mål för den offentliga kontrollen
- Organisation
 - Ledning och ansvarsfördelning, samt samordning
 - Opartiskhet och intressekonflikt, inklusive jäv
- Befogenheter och resurser
 - Befogenheter
 - Kontrollpersonal
 - Kompetens och utbildning
 - Utrustning
 - Finansiering
- Utförande av kontrollen
 - Registrering och godkännande av livsmedelsanläggningar, anläggningsförteckning
 - Riskbaserad kontroll - prioritering inom kontrollen
 - Rutiner för utförande av kontroll (*inklusive enhetlighet*)

- Provtagning och analys
- Rapportering av kontrollresultat (*kontrollrapport*)
- Öppenhet i kontrollen
- Sanktioner vid bristande efterlevnad
- Uppföljning och revision
 - Uppföljning
 - Revisioner
- Beredskap

Resultatet från 2012 års revisioner är översatta till dessa nya revisionsområden för att möjliggöra en jämförelse av resultatet framåt i tiden, se nedan. Revisionsområde ”mål för den offentliga kontrollen”, ”ledning och ansvarfördelning”, samt ”revisioner” har utelämnats från resultatsammanställningen eftersom dessa är nya områden som inte granskats under 2012.

Instruktion

Livsmedelsverket har utöver den nya handboken uppdaterat interna instruktioner som beskriver hur revisioner ska utföras, hur resultat från länsstyrelsernas revisioner ska hanteras, samt hur sammanställningar av resultatet ska användas.

Kurser

Sverige deltog med revisorer i BTSF-kurserna om revision, dels från länsstyrelserna (en person i kurs A och B) och dels från Livsmedelsverket (en person i kurs A och en person i kurs B).

14.2.3 Resultat

Under 2012 utfördes 108 stycken revisioner fördelade på de olika revisionstyperna:

65 st länsstyrelsernas kommunrevisioner

28 st Livsmedelsverkets kommunrevisioner

10 st Livsmedelsverkets internrevisioner

5 st Livsmedelsverkets revisioner av länsstyrelsernas livsmedelskontroll i primärproduktionen

Det fanns 21 olika kommunsamarbeten 2012 då det gäller livsmedelskontrollen. Dessa samarbeten innebar att de 290 kommunerna utgjorde 252 lokala kontrollmyndigheter. De 93 stycken kommunrevisionerna utfördes på olika lokala kontrollmyndigheter förutom på en där länsstyrelsen följde upp resultatet efter Livsmedelsverkets revision. Alltså utfördes revisioner av 37% av de lokala kontrollmyndigheterna under 2012.

Revisionsrapporter från 7 stycken av länsstyrelsernas kommunrevisioner är ännu inte klara. Nedanstående resultat bygger därför på totalt 101 stycken revisioner.

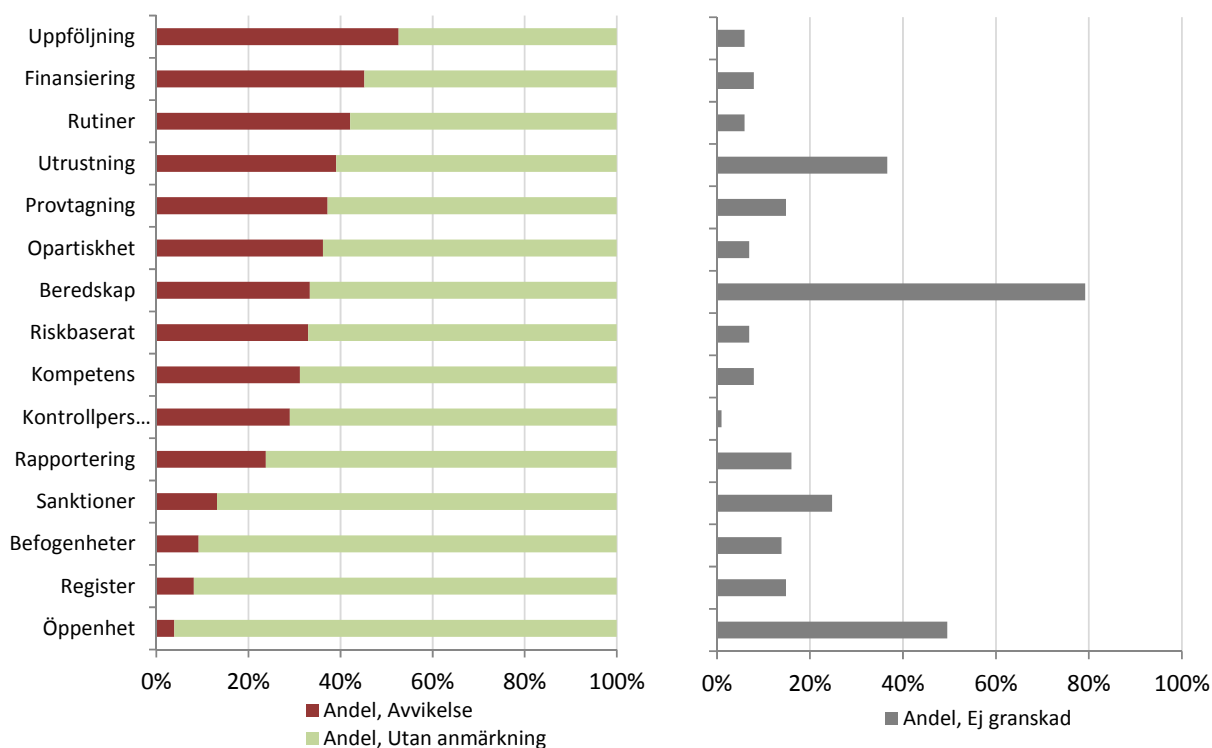
Revisionerna som utfördes var olika omfattande då det gäller hur många och vilka revisionsområden som granskades. Andelen revisioner där de olika revisionsområdena inte granskades visas i diagrammet nedan.

Diagrammet visar andel avvikelser inom de olika revisionsområdena. Resultaten visar att avvikelser noterades inom samtliga revisionsområden, men olika ofta. Ett revisionsområde som granskades ofta är ”registrering och godkännande av livsmedelsanläggningar, anläggningsförteckning”, men det var få avvikelser på detta område.

Revisionsområdet ”beredskap” var ett område som granskades sällan. Det var inte tydligt utpekad som ett revisionsområde i den gamla vägledningen, men är det i den nya handboken. Då området granskades så noterades avvikelser. Detta resultat indikerar att det kan vara flera myndigheter som saknar ändamålsenlig beredskapsplan.

”Öppenhet” granskades inte särskilt ofta. Erfarenheten från tidigare år är att kravet på öppenhet i allmänhet är uppfyllt på kontrollmyndigheterna. Detta bekräftades även av årets resultat då det var få avvikelser på detta område.

Även ”Utrustning” granskades sällan, men då det granskades hittades avvikelser. Det är framförallt brister i säkerställandet av termometrars tillförlitlighet som noterades, samt brister i möjligheten att förvara stora mängder beslagtagna livsmedel.



Andel revisioner där de olika revisionsområdena ej granskats (till höger) och avvikelser inom de olika granskade revisionsområdena (till vänster).

”Uppföljning” var det område med störst andel avvikelser. Mer än hälften av de reviderade kontrollmyndigheterna hade brister i uppföljningen. Avvikelserna beskriver att det saknades en uppföljning med avseende på använd kontrolltid, att det saknades en

måluppföljning med lämpliga indikatorer, att nämnden inte vidtagit åtgärder mot exempelvis personalbrist eller kontrollskuld, eller att det saknades dokumenterade mål och rutiner för uppföljning.

”Finansiering”, ”rutiner” och ”opartiskhet” var också områden med hög andel avvikelser. Då det gäller ”finansiering” var det i vissa kommuner oklart om kontrollavgifterna täckte kostnaden för kontrollen eller om avgifterna verkligen använts till kontroll. Avgift för utförd extra offentlig kontroll togs inte alltid ut. Det saknades dokumenterade rutiner på några av de föreskrivna områdena. Framförallt noterades det att provtagningsrutiner saknades helt eller att livsmedelsföretagaren inte erbjöds ett referensprov. Vanlig avvikelse var också att kontrollmyndigheten saknade ändamålsenliga rutiner för att identifiera eller hantera eventuell intressekonflikt eller jäv.

Länsstyrelsernas kommunrevisioner

Länsstyrelsen utförde 65 kommunrevisioner, vilket utgjorde 26 % av de lokala kontrollmyndigheterna.

Resultaten överensstämmer i stort med det som visas i diagram 2, med tillhörande kommentarer. Flertalet länsstyrelser gjorde under året uppföljande revisioner, utöver de planerade, och i många fall vidtog de reviderade kontrollmyndigheterna de åtgärder som krävts. I vissa fall åtgärdades inte brister på ett tillfredställande sätt vilket ibland resulterade i att ärendet lämnades över till Livsmedelsverket. Livsmedelsverket har tagit hänsyn till detta i 2013 års revisionsprogram.

Till följd av en mer systematisk uppföljning har många lokala kontrollmyndigheter utvecklats positivt, främst vad gäller grundläggande förutsättningar för kontroll. Detta har gjort att revisionerna i sin tur nu kan utvecklas mot fokus på genomförande och uppföljning av kontrollen.

Livsmedelsverkets kommunrevisioner

De 28 stycken kommunrevisionerna som utfördes var i enlighet med det fastställda revisionsprogrammet, och omfattade 11 % av de lokala kontrollmyndigheterna. Revisionerna fokuserade på kontrollen vid en köttproduktanläggning, två fiskanläggningar, fem färdigmatsanläggningar, sju restauranger, tre närbutiker, fem stormarknader och fem dricksvattenanläggningar.

Resultaten överensstämmer i stort med det som visas i diagram 2, med tillhörande kommentarer. Utöver detta kan nämnas att beredningsplaner saknades och att kompetensbrist noterades vid kontrollen av märkning och information på restauranger. I tre kommuner utfördes ingen eller en mycket begränsad planerad kontroll.

Avvikelser noterades vid 25 av de lokala kontrollmyndigheterna. Åtgärdsplaner begärdes in från 23 av dessa och relevanta korrigerande åtgärder har till stor del genomförts.

Internrevision av Livsmedelsverkets kontroll

Under 2012 utfördes tio stycken internrevisioner, enligt det fastställda revisionsprogrammet. Revisioner utfördes vid samtliga sex enheter vid Kontrollavdelningen som utför kontroll. Revisionerna fokuserade på kontrollen vid två styckningsanläggningar, tre fiskanläggningar, tre köttproduktanläggningar och två gränskontrollstationer (varav en teoretisk) .

Utöver det som kommenterats till diagram 2 ovan kan följande nämnas; brister i kompetensen noterades för kontroll av livsmedelsföretagarnas hantering av animaliska biprodukter, kontrollpersonalen befogenheter var vid någon anläggning oklar, samt fanns det uppdateringsbehov för instruktioner och anvisningar.

Avvikelse noterades på fem av de sex enheterna. Åtgärdsplaner begärdes in. Flera av avvikelserna kommer att åtgärdas på avdelningsnivå och får därmed genomslag i hela kontrollverksamheten. Uppföljning av att åtgärder mot avvikelserna vidtas görs av respektive enhetschef samt vid kommande internrevisioner.

Livsmedelsverkets revision av länsstyrelserna kontroll i primärproduktionen

Under 2012 utfördes revisioner av fem länsstyrelser livsmedelskontroll i primärproduktionen i enlighet med fastställt revisionsprogram. Revisionerna fokuserade på kontrollen inom fisk (två stycken), mjölk (en styck) och frukt och grönt (två stycken). Vid fyra av de fem revisionerna ingick en granskning av länsstyrelsens kontroll på plats hos en livsmedelsföretagare.

Antalet primärproducenter i länsstyrelsernas register hade ökat. Tre av de reviderade länsstyrelserna hade dock kännedom om att livsmedelsföretagare bedrev produktion utan att vara registrerade. Länsstyrelserna hade inte vidtagit tillräckliga åtgärder för att livsmedelsföretagarna skulle avhjälpa denna avvikelse mot lagstiftningen.

Flertalet av länsstyrelserna utförde en riskbaserad planerad kontroll med kompetent personal. Urvalet av anläggningar gjordes framförallt med hänsyn tagen till tvärvillkorskontrollen. Kontrollmetoden provtagning användes sällan. En länsstyrelse utförde ingen planerad kontroll.

På några av länsstyrelserna saknades det instruktioner och anvisningar till kontrollpersonalen, bland annat om hur och när uppföljningar av konstaterade brister ska ske, samt att kontrollrapport ska skrivas efter utförd kontroll.

Avvikelse noterades vid fyra av länsstyrelserna. Åtgärdsplaner begärdes in från tre länsstyrelser. Relevanta korrigerande åtgärder har till stor del genomförts av de granskade länsstyrelserna.

Revisionsintervall

Under de senaste 5 åren, 2008 – 2012, har ca 93% av alla lokala kontrollmyndigheter reviderats, antingen av länsstyrelsen eller av Livsmedelsverket. De resterande lokala kontrollmyndigheterna reviderades före 2008 och planeras att revideras igen under 2013.

Livsmedelsverkets revisioner av de 21 länsstyrelsernas kontroll i primärproduktionen kom under 2010 i gång på allvar. Cirka 25% av länsstyrelserna har reviderats årligen sedan dess, så även under 2012. Fyra länsstyrelser återstår att revidera och de finns med i revisionsprogrammet för 2013.

Årligen har det utförts internrevisioner av Livsmedelsverkets kontrollverksamhet, vilket har omfattat olika många enheter beroende på hur verksamheten är organiserad. Vissa sakområden har inte täckts ännu, som kontroll av huvudkontor, samt stöd och ledningsfunktioner.

14.2.4 Slutsatser

Länsstyrelsernas återrapportering till Livsmedelsverket

Enligt Regleringsbrev för budgetåret 2012 avseende länsstyrelserna skulle de återrapportera uppgifter om livsmedelskontrollen i länet till Livsmedelsverket.

Nästan alla länsstyrelser har genom att utföra revisioner och granska kontrollplaner bedömt livsmedelskontrollen i länet. Majoriteten av länsstyrelserna uppger att livsmedelskontrollen i stort fungera väl och att den utvecklats i en positiv riktning jämfört med tidigare år. Revisioner anses vara en starkt bidragande orsak till detta.

Flera länsstyrelser uppger att skillnaden mellan olika kontrollmyndigheter kan vara stor och att små kontrollmyndigheter har svårare att uppfylla kraven i förordning (EG) nr 882/2004, även om undantag fanns. Vissa länsstyrelser bedömer att inga förbättringar skett eller att vissa kontrollmyndigheter inte uppfyller kraven.

Exempel på positiv utveckling är att brister minskat vid uppföljande revisioner samt att intresset för livsmedelskontrollen ökat bland nämndledamöter. Ledamöterna har tidigare varit dåligt insatta i kraven på en behörig kontrollmyndighet och haft otillräcklig insyn i inspektörernas arbete. Även bland chefer har kunskaperna ökat.

Länsstyrelserna bedömer att det är positivt att fler och fler kontrollmyndigheter använde sig av den mall för kontrollplan som Livsmedelsverket och Jordbruksverket utvecklat. I de fall då kontrollmyndigheten inte använde sig av mallen så fanns det oftast flera olika dokument som tillsammans uppfyllde de krav som kan ställas på en kontrollplan. Några länsstyrelser anger att det fanns flera kontrollmyndigheter vars kontrollplaner inte uppfyllde kraven och att vissa kontrollmyndigheter helt saknade en kontrollplan.

Livsmedelsverkets reflektioner

Revisionsfunktionens samlade intryck från 2012 års revisioner är att;

- de behöriga myndigheterna har en planerad verksamhet, även om rutiner för arbetet saknas i viss mån,
- kontrollen genomförs på ett sätt som har effekt, även om detta är svårbedömt. Utmaningar tycks finnas vad gäller ledningens uppföljning av verksamheten (verifiering av efterlevnad och verifiering av effekt). Finansiering av verksamheten och att planerad kontroll utförs är också områden som kan förbättras.

- de behöriga myndigheterna i huvudsak uppfyller kraven i förordning (EG) 882/2004.

Kontrollverksamheten bedöms också leda till att konsumenterna har trygga livsmedel och att konsumenter och övriga intressenter har förtroende för verksamheten.

Revisionssystemet har utvecklats bland annat genom att en handbok tagits fram, uppföljning av resultaten har förbättrats, liksom kontakten inom och samordningen av systemet.

Ovanstående resultat kommer att utvecklas i en nationell rapport om revisionen och återkopplas till de myndigheter som utfört revisionerna. Livsmedelsverket ska även använda revisionsresultaten för att förbättra kontrollen och för framtida stöd och ledning.

14.3 Jordbruksverket

14.3.1 Genomförande av revisionsprogram

Enligt revisionsprogrammet för 2012 skulle internrevisionen vid Jordbruksverket genomföra revision inom områdena; foderkontroll, importkontroll levande djur samt ABP – insamling och transport. Samtliga revisioner har genomförts under 2012.

14.3.2 Resultat av revisionen

Foderkontroll

I genomförd revision av foderkontroll konstaterades att den process som inrättas för uppföljning av foderkontrollen inte är effektiv och ändamålsenlig. Detta med anledning av:

- att det antal revisioner som enligt riskanalysen och uppsatta mål ska ske inte genomförs, och
- att det idag inte sker någon uppföljning av genomförda kontroller.

Lämnade rekommendationer var:

- att det i Jordbruksverket besluts- och arbetsordning tydliggörs vem som ansvarar för att säkerställa att Jordbruksverket lever upp till kraven på behörig myndighet, samt
- att Jordbruksverket säkerställer att den uppföljning som ska ske i enlighet med förordningens krav genomförs.

Importkontroll

I genomförd revision importkontroll levande djur konstaterades:

- att de centrala riktlinjerna för operativa tillsynen inte överensstämmer med Jordbruksverkets besluts- och arbetsordning gällande ansvaret för importkontroll av levande djur,

- att ansvaret för samordning av importkontroll levande djur inte är fastställt samt
- att Jordbruksverket inte fullt ut lever upp till kraven i artikel 8.3 i kontrollförordningen eller Jordbruksverkets centrala riktlinjer för intern styrning och kontroll när det gäller importkontroll av levande djur.

Lämnade rekommendationer var:

- att utreda vem som är ansvarig för att artikel 8.3 i kontrollförordningen uppfylls avseende importkontroller av levande djur samt
- att utveckla rutinerna för att säkerställa att Jordbruksverket lever upp till kraven i artikel 8.3 i kontrollförordningen.

ABP – insamling och transport

I genomförd revision av SPB – insamling och transport konstaterades att delegeringen av kontrolluppgifter till länsstyrelsen skett i enlighet med artikel 5 i förordning EG nr 882/2004 och att ansvarsfördelningen mellan myndigheterna efter delegering är klarlagd. Revisionen konstaterade också att registret över godkända transportörer ABP hanteras i enlighet med Jordbruksverkets riktlinjer för informations säkerhet.

14.3.3 Vidtagna åtgärder

Foderkontroll

De åtgärder verksamheten har besluta om med anledning av lämnade rekommendationer för foderkontrollen är:

- ett projekt¹⁴ som under 2013 ska leverera en utredning av Jordbruksverket roll som central kontrollmyndighet och behörig myndighet. I arbetet ska även ingå att lämna förslag på hur besluts- och arbetsordningen kan förtydligas så att det där framgår vem som ansvarar för att säkerställa att Jordbruksverket lever upp till kraven på behörig myndighet.
- en extra resurs till arbetet med foderkontrollen som i första hand arbeta med att samordna och följa upp foderkontrollerna som avdelningen utför.

Projektet planeras vara genomfört senast 31 december 2013. En extra resurs är tillsatt sedan januari 2013.

Importkontroll

De åtgärder verksamheten har besluta om med anledning av lämnade rekommendationer för importkontroll levande djur är:

- ett projekt¹⁵ som under 2013 ska leverera en utredning av Jordbruksverket roll som central kontrollmyndighet och behörig myndighet. I arbetet ska även ingå att lämna förslag på hur besluts- och arbetsordningen kan förtydligas så att det där framgår
 - vem som ansvarar för att säkerställa att Jordbruksverket lever upp till kraven på behörig myndighet samt

¹⁴ BOK-projektet, projektdirektiv dnr. 31-13029/12.

¹⁵ BOK-projektet, projektdirektiv dnr. 31-13029/12.

- vad som kan finnas i en rutin för att säkerställa att kraven i artikel 8.3 följs.

Projektet planeras vara genomfört senast 31 december 2013.

14.4 Revision av kontrollorgan

Se avsnitt 12.

15 Nationella referenslaboratorier

I detta kapitel beskrivs hur de nationella referenslaboratorierna (NRL) uppfyller förordningens krav. Det är Livsmedelsverket, Statens veterinärmedicinska anstalt och Sveriges lantbruksuniversitet som har NRL. Vissa funktioner är gemensamma och andra delade och därför redovisas aktiviteterna enligt denna uppdelning.

Förkortningar används i stor omfattning i detta kapitel. Förkortningarna är specifika för sakområdet och förklaras inte särskilt här.

15.1 Gemensamma NRL-funktioner: Livsmedelsverket - Statens veterinärmedicinska anstalt

Kemi

18. Tungmetaller i foder och livsmedel (Livsmedelsverket)

EU-RL-HM (IRMM) genomförde en PT-omgång och en metodavprövning under 2012. Eftersom IMEP 114 var en feed pre-mix så deltog vi inte. IMEP 115 var en metodavprövning för metylkvicksilver i fisk med kemisk separation och direktbestämning av kvicksilver. Vi saknar utrustning för detta och deltog inte. En workshop hölls i Bryssel 20 september 2012, där Livsmedelsverket presenterade de problem som vi haft i Sverige med aluminiumanalyser i kinesiska nudlar. Temat för utbildningsdelen vid workshopen var statistik för PT:s som presenterades av Dan Tholen.

Tungmetaller (Statens veterinärmedicinska anstalt)

Laboratoriet deltog 2012 i en obligatorisk provningsjämförelse genomförd av EU-RL-HM (IRMM). Totalhalten av kadmium, bly, arsenik och kvicksilver bestämdes i en foderförblandning.

19. Mykotoxiner (Livsmedelsverket)

Under 2012 deltog NRL i EU-RLs obligatoriska studie av deoxynivalenol, zearalenon, T2- och HT2-toxin i spannmålsprover. En person från NRL deltog i det årliga mötet anordnat av EU-RL i Geel, Belgien 26-27 april 2012.

Mykotoxiner (Statens veterinärmedicinska anstalt)

NRL:et var representerat vid det årliga EURL/NRL-mötet (26-27 april 2012) på JRC IRMM (Geel, Belgien). Labbet deltog i en obligatorisk provningsjämförelse för mykotoxiner DON, ZON, T-2 och HT-2 i spannmål och spannmålsbaserade produkter – samtliga resultat var godkända. Dessutom var NRL:et med i en (frivillig) metodavprövning för mykotoxin ochratoxin A i Capsicum spp. (paprika och chili) med godkänt resultat.

Mikrobiologi

För vissa områden är NRL-verksamheten ett delat ansvar mellan Livsmedelsverket och Statens veterinärmedicinska anstalt där Livsmedelsverket svarar för livsmedel och Statens veterinärmedicinska anstalt för djur och foder. Aktiviteten i dessa områden under 2012 utgjordes av följande:

5. Listeria monocytogenes (Livsmedelsverket)

NRL deltog under 2012 i en avprövning för kvantitativ bestämning av *Listeria monocytogenes* i kyckling matris, utförande enligt standard EN ISO 11290-part 1:1996 (Amd 1:2004). Livsmedelsverket ingår i styrgruppen för bildandet av en europeisk databas för PFGE subtypade isolat av *Listeria monocytogenes*. Arbete har utförts med vår databas med stöd från EU-RL:et. Livsmedelsverket deltog i den årliga workshopen vid ANSES i Paris.

Listeria monocytogenes (Statens veterinärmedicinska anstalt)

Statens veterinärmedicinska anstalt har inte deltagit i någon ringtest under året.

6. Koagulaspositiva stafylokocker/ Staphylococcus aureus och deras toxiner (Livsmedelsverket)

Livsmedelsverket har medverkat i alla workshops som har arrangerats av EU-RL (ANSES, Frankrike). EU-RL arrangerar även årligen ringtest för alla NRL, antingen för analys av koagulaspositiva stafylokocker eller deras stafylokockenteroxiner. År 2012 testades alla NRL för koagulaspositiva stafylokocker och Livsmedelsverket deltog.

Koagulaspositiva stafylokocker/ Staphylococcus aureus och deras toxiner (Statens veterinärmedicinska anstalt)

Statens veterinärmedicinska anstalt har ingen analys för *S. aureus* toxin i livsmedel.

7. E. coli (Livsmedelsverket)

NRL har deltagit i två PT för VTEC med gott resultat och också deltagit i det årliga mötet anordnat av EU-RL. Livsmedelsverket deltog även i ett PT som sträckte sig från december 2012 till mars 2013. Under hösten 2012 publicerades den nya tekniska specification från ISO; ISO/TS 13136:2012 "Microbiology of food and animal feed – Real-time polymerase chain reaction (PCR)-based method for the detection of food-borne pathogens – Horizontal method for the detection of Shiga toxin-producing *Escherichia coli* (STEC) and the determination of O157, O111, O26, O103 and O145 serogroups".

E. coli (Statens veterinärmedicinska anstalt)

Statens veterinärmedicinska anstalt har med gott resultat deltagit i de ringtester (PTs) som EURL sänt ut till NRL under året för detektion, isolering och typning av VTEC-isolat av olika serotyper. SVA har också deltagit i det årliga mötet som anordnas av EU-RL i Rom. SVA höll då en muntlig presentation om vad vi gör inom området på SVA och i samverkan med andra myndigheter.

8. *Campylobacter* (Livsmedelsverket)

NRL har deltagit i två stycken PT för *Campylobacter* med gott resultat. NRL har också deltagit i det årliga mötet anordnat av EU-RL.

Campylobacter (Statens veterinärmedicinska anstalt)

Under 2012 utförde NRL för *Campylobacter* på SVA cirka 2 500 kvalitativa undersökningar (påvisande) och 800 kvantitativa (bakterieräkning) i prov från kyckling tillhörande Sveriges *Campylobacter*-program för kyckling. NRL har även med gott resultat deltagit i de två provningsjämförelser (PT) för detektion, kvantifiering och species-identifiering, som anordnats av EU-RL för *Campylobacter*. Vid det årliga EU-RL-mötet i Uppsala under hösten 2012 deltog representanter från SVAs NRL för *Campylobacter*.

15.2 Livsmedelsverkets NRL-funktioner

1. *Mjölk & mjölkprodukter*

Livsmedelsverket deltar ej i några aktiviteter som anordnas av EU-RL. Ansvarsområdet för detta EU-RL har i grunden förändrats. Ansvarsområdet var före år 2006 till övervägande delen av mikrobiologisk karaktär men omfattar idag (förutom totalantalet bakterier) områden av rent kemisk eller fysikalisk karaktär.

3. *Marina biotoxiner*

Livsmedelsverket deltog i det årliga EU-RL mötet som hölls i Bryssel i oktober. Livsmedelsverket är med i den av DG-SANCO och EU-RL anordnade arbetsgruppen (WG) för LC-MS/MS för lipofila marina biotoxiner. Under 2012 har Livsmedelsverket deltagit i ett WG möte som hade fokus på ”emergenta” toxiner. FVO gjorde en inspektion i Sverige på musselområdet. NRL deltog i arbetet med att svara på frågor om kontroll och metoder för analys av marina biotoxiner. FVO inspekterade även NRL på plats. Arbete med uppföljning av FVO:s rekommendationer kommer att pågå under 2013.

4. *Bakteriologisk och Viral Kontaminering av Tvåskaliga Blötdjur*

Ringtester för *E. coli*/Salmonella har genomförts planenligt och Livsmedelsverket är nu ackrediterat för metoden. Ringtester för kvantifiering av norovirus och hepatit A virus i tvåskaliga blötdjur har också genomförts med gott resultat. Livsmedelsverket deltog i det årligt genomförda EU-RL-mötet. Mötet visade att vi är ett väl fungerande NRL. NRL:et ingick också i en FVO-inspektion under 2012 där man inte indikerade några avvikelser för NRL:et. Kommunikation med och kontroll av officiellt laboratorium är utfört.

12. *Restsubstanser av veterinärmedicinska läkemedel och främmande ämnen i livsmedel av animaliskt ursprung*

Antibiotika

Livsmedelsverket har deltagit i det årliga EU-RL mötet som hölls i juni i Fougères i Frankrike. Mötet bestod av en praktisk del om analys av carbadox och olaquinox i lever och muskel, en demonstration av en metod för analys av antibiotika med LC-

HRMS, utvärdering och validering av kommersiellt tillgängliga kits för screening av antibiotika i honung mm. Metoden för analys av nitrofurantolmetaboliter har validerats för honung. Livsmedelsverket har deltagit i en PT-övning arrangerad av EU-RL för analys av tetracykliner i svinmuskel.

Anthelmintika, koccidiostatika, β -agonister, NSAIDS

Under 2012 har en metod för analys av basiska NSAID's (metaboliter av metamizol) i mjölk, en metod för bensimidazol och avermektiner i svin-, nöt-, lamm- och kycklinglever samt en metod för avermektiner i mjölk utvecklats. Livsmedelsverket har som NRL har svarat på en enkät om multimetoder. Denna kommer att diskuteras på nästkommande EU-RL möte. Livsmedelsverket medverkade i den workshop i Berlin som arrangerades av EU-RL.

Hormoner och tyreostatika

Livsmedelsverket har deltagit i den årliga workshopen som EU-RL anordnar i Wageningen. Under 2012 har en multimetod för analys av hormoner i urin och kycklinglever tagits i bruk. En substans, clorandrostenedion (CLAD), togs bort från metoden efter råd från EU-RL. Substansen verkade vara en artefakt. EU-RL anordnade ett PT för hormoner i urin och Livsmedelsverket deltog med bra resultat.

15. GMO- Validering av metoder (förordning (EG) nr 1981/2006)

EU:s referenslaboratorium för genmodifierade livsmedel och foder (EU-RL-GMFF) har sedan 2003 organiserat mer än 50 valideringsstudier inom ramen av förordning (EG) nr 1829/2003, av vilka UN/K2 har deltagit i ca 15 valideringsstudier. Under 2012 deltog Livsmedelsverket i en valideringsstudie av en kvantitativ metod för den genetiskt modifierade bomullen GHB119.

GMO/Kontrolllaboratorier (förordning (EG) nr 882/2004)

NRL bistår EU-RL genom medverkan i EU-RL "Advisory Board for comparative testing". Livsmedelsverket har under 2012 deltagit i två rundor jämförande tester organiserade av EU-RL. Livsmedelsverket har under 2012 deltagit i ett EU-RL/NRL-möte. Kvalitativa och kvantitativa metoder för detektion av GMO från olika arter har satts upp, validerats och lagts till den flexibla ackrediteringen. Uppsatta metoder har använts i den offentliga kontrollen av livsmedel och foder.

16. Material i kontakt med livsmedel (FCM)

Inom detta område har Livsmedelsverket deltagit i de av EU-RL utlysta mötesdagarna. En viss laborativ verksamhet har utförts genom deltagande i två provningsjämförelser som har organiserats av EU-RL Ispra, Italien. I avsikt att höja kompetensnivån har studiebesök gjorts på externa laboratorier samt en träningskurs hos EU-RL.

17 a. Pesticider i spannmål

Under 2012 har NRL deltagit i PT-övning i korn som organiserat av EU-RL. Analyserna utfördes och detekterades med LC-MS/MS och GC-MS/MS. EU-RL organiserade en workshop på Cypern 12-13 november. Resultat ifrån PT redovisades samt aktuella metodutvecklingar. Under 2012 har NRL aktivt arbetat med att stötta OFL.

17 b. Pesticider i animaliska och feta livsmedel

NRL för ”Pesticider i animaliska och feta livsmedel” deltog i ett gemensamt EU-RL/NRL/OFL möte som hölls i oktober 2012 i Freiburg. Sverige deltog i ett Proficiency Test EUPT AO7 med ett OFL samt NRL med goda resultat. Sveriges metod presenterades därför också under mötet. NRL har under 2012 också varit ett stöd för det officiella laboratoriet och genomfört en revision där.

17 c. Pesticider i frukt och grönsaker

NRL har deltagit i det årliga EU-RL/NRL mötet på Cypern i september där bl.a. resultat av föregående års kvalifikationsprövningar presenterades och diskuterades. Multimetoden utökades med 21 nya analyter i enighet med EUs fleråriga övervakningsprogram. I dagsläget har metoden i närmast full täckningsgrad med avseende på EUs övervakningsprogram. Under året har OFL och NRL deltagit i två kvalifikationsprövningar för frukt och grönsaker som EU-RL anordnat. Den första var en kvantitativ prövning och den andra en kvalitativ prövning för substanser som inte är inkluderade i övervakningsprogrammet. Livsmedelsverket ger kontinuerligt information och stöd till det kontrakterade officiella laboratoriet. NRL har haft ett planeringsmöte och genomfört en revision hos OFL 2012.

17 d. Pesticider i singelmetoder

NRL har deltagit i det årliga EU-RL/NRL-mötet på Cypern i september. Alla singelmetoder är utlagda på ett officiellt laboratorium, Eurofins (Lidköping) för kontroll av bekämpningsmedelsrester. OFL deltar årligen i en interkalibreringsprövning organiserad av EU-RL. Under året har NRL överfört två singelmetoder till den befintliga multimetoden.. NRL har under året gjort revision hos OFL

18 Tungmetaller i foder och livsmedel

Två PT-omgångar genomfördes under 2012 av EU-RL-CEFAO (ISS): Mjök och barnmat. För barnmaten hade speciella rekommendationer utarbetats pga de låga nivåerna och att kontaminationen måste hållas på en låg nivå. En workshop hölls i oktober 2012 i Rom där Livsmedelsverket deltog. Bland annat diskuterades ackrediteringsproblem pga att lagstiftningen bestämmer antalet decimaler som ska rapporteras. Detta kunde krocka med ackrediteringsdirektiv för hur mätosäkerhet ska anges.

20. Polycykliska aromatiska kolväten (PAH)

NRL har deltagit i det årliga EU-RL/NRL mötet där resultat av föregående års interkalibrering presenterades. Vi har under 2012 deltagit i årets två interkalibreringsomgångar. En på kakaosmör/choklad och en på olivolja. NRL:et utsattes för en FVO inspektion under 2012 med gott resultat. Under året har EU-RL uppdaterat sin PAH Factsheet med en 4th edition..

21. Dioxiner och PCB i livsmedel och foder

Under 2012 har arbete med metodutveckling och validering av metoder för analys av dioxiner och PCB i livsmedel enligt förordning (EU) nr 252/2012 fortsatt. Ett automatiserat system för upprening av provextrakt har köpts in för att underlätta arbetet. EU-RL anordnade under året två PT-övningar avseende livsmedel (fläskkorv

och ister respektive äggpulver). Livsmedelsverket deltog med gott resultat i den första övningen men saknar ännu metod för äggpulver.

Livsmedelsverket är även NRL för dioxiner och PCB i foder, men Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) sköter dioxinkontrollen på foder (t ex administrationen av analyserna) för Jordbruksverkets räkning. Resultaten från PT-övningarna diskuterades vid EU-RL/NRL-möten i Wien i maj respektive i Freiburg i oktober.

15.3 Statens veterinärmedicinska anstalts NRL-funktioner

NRL för livsmedel och foder

2. Salmonella

NRL för *Salmonella* har under 2012 deltagit i tre PT avseende *Salmonella* med godkänt resultat:

Laboratoriet har varit representerat vid det årliga EU-RL-mötet som 2012 hölls i Chalkida Grekland.

Under 2012 planerades och förbereddes i samarbete mellan NRL:en i Danmark, Finland, Norge och Sverige, en ringtest med salmonellakontaminerad kalvträck för de regionala laboratorierna i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Ringtesten som administrerades av NRL i Sverige skickades i november 2012 ut till 29 laboratorier.

10. Antimikrobiell resistens

Under året har inga obligatoriska undersökningar inom området antibiotikaresistens på EU-nivå genomförts varför SVA:s NRL inte varit engagerat i konkreta studier eller laboratoriearbete som faller under NRL-funktionen. Laboratoriet har dock som vanligt varit engagerat i de undersökningar av bakterier från livsmedelsproducerande djur och livsmedel som görs inom ramen för övervakningsprogrammet SVARM och i forskningsprojekt inom området antibiotikaresistens med fokus på livsmedelskedjan.

NRL antibiotika har under 2012 deltagit i de ringtester som genomförts av EU-RL. En ringtest omfattade *Campylobacter* och *Salmonella* och en annan stammar av enterokocker, stafylokocker och *Escherichia coli*. Uppgiften var att undersöka förekomsten av resistens mot ett tiotal antibiotika hos var och en av stammarna.

Genotypning av resistenta bakterier har också delvis ingått. SVA:s NRL hade ett mycket gott resultat för samtliga bakterier – endast ett fåtal tester avvek från förväntat resultat. I ett tredje ringtest skulle olika prov undersökas för stafylokocker. Avsikten var att avgöra om meticillinresistenta *Staphylococcus aureus* (MRSA) fanns i proven och att undersöka dessa för bl.a. genotyp. Även här hade NRL Antibiotika ett mycket bra resultat.

I april 2012 deltog tre representanter från NRL vid det årliga EURL- (EU-RL) mötet i Köpenhamn där bland annat resultat av ringtesterna presenterades och diskuterades.

11. Animaliska proteiner i foder

Nätverket NRL-EU-RL Animaliska proteiner och EU-RL arbetar intensivt med metodutveckling och -översyn. Fortsatta diskussioner om ändring av annex VI till

Förordning (EG) nr 152/2009 har pågått under 2012. Vi har deltagit i en metodavprovning gällande PCR för att bestämma bovint DNA i bearbetat animaliskt protein. NRL har deltagit i den årliga workshopen som denna gång hölls i Berlin, DE. NRL har också deltagit i en provningsjämförelse för den mikroskopiska metoden, "EU-RL-AP Proficiency test 2012".

13. Transmissibla spongiforma encefalopatier (TSE)

Under 2011 har ett privat laboratorium utfört TSE-analyser för slaktprover. Provningsjämförelse skickades från NRL till laboratoriet i början av november. Varje vecka granskas rådata från laboratoriet. Laboratoriet är enligt NRL väl skickat att utföra analysen.

I februari 2012 tilldelades ett annat privat laboratorium TSE-analyserna för normalslakten. Laboratoriet granskades och genomgick en provningsjämförelse varefter en rekommendation om godkännande av laboratoriet tillställdes Jordbruksverket. Därefter har rådata från laboratoriet veckovis granskats av SVA.

14. Fodertillsatser

Under 2012 har Statens veterinärmedicinska anstalt deltagit i årlig workshop som hållits i Ljubljana, SI, i regi av EURL-FA-godkännande (JRC-IRMM) För övrigt har aktiviteten varit låg på grund av personalbrist. Inom nätverket EURL-NRL-FA kontroll har SVA deltagit i en provningsjämförelse gällande coccidiostatika (den först som genomförts av EURL-FA) och en workshop i Geel, BE.

19. Parasiter (särskilt Trichinella, Echinococcus och Anisakis)

Under 2012 uppnådde alla svenska ackrediterade laboratorier nivå minst godkäntnivån 75% på ringtesterna SVA skickade ut i februari. Ringtesterna tillverkas enligt Guidelines från EURL (Pozio, Rossi m fl).

Valideringsarbetet fortsätter på laboratorierna. Grundutbildning av personal skedde på plats på ett laboratorium. Ringtest från EURL genomfördes med gott resultat på trikinsidan och även för ekinokocker. Svaret på förfrågningar angående revideringar av författningstext kring parasiter, främst trikiner och ekinokocker från SJV, SLV, OIE. SVA deltog i årets workshop anordnad av EURL-P i Rom.

NRL för djurhälsa och levande djur

1. Klassisk svinpest

NRL har varit representerat vid årliga EU-RL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat.

2. Afrikansk hästpest

NRL har varit representerat vid det årliga EU-RL-mötet i december 2012. Provningsjämförelse har genomförts med gott resultat.

3. Aviär influensa

NRL har deltagit i det årliga EU-RL-mötet, denna gång i Trim, Irland. SVA har också deltagit i den årliga provningsjämförelsen arrangerad av AH-VLA (EU-RL), med godkänt resultat både vad gäller isolering och typning av influensavirus, serologi samt PCR-diagnostik av aviärt influensavirus. SVA har därutöver också deltagit i

provning jämförelse för serologisk diagnostik av Aviär influensa (ELISA) arrangerat av De Gezondheidsdienst voor Dieren (GD), Deventer, Nederländerna .

4. Newcastle sjukan

NRL har deltagit i det årliga EU-RL-mötet i Trim, Irland. SVA har också deltagit i den av AH-VLA (EU-RL) arrangerade årliga provningsjämförelsen för diagnostik av aviärt paramyxovirus typ 1 (NDV) inklusive PCR diagnostik, virusisolering och typning samt serologi med godkänt resultat. SVA har därutöver deltagit i provningsjämförelse för serologisk diagnostik av NDV arrangerat av De Gezondheidsdienst voor Dieren (GD), Deventer, Nederländerna.

5. Vesikulär svinsjuka

NRL har varit representerat vid årliga EU-RL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat.

6. Sjukdomar hos fisk

NRL deltog 2012 i det årliga ref.labsmötet i Aarhus Under året genomfördes också ringtest av virus med godkänt resultat. NRL deltar också i utarbetandet av EU-direktiv gällande sjukdomar på fisk och skaldjur. NRL deltar också i utarbetandet av EU-direktiv gällande sjukdomar på fisk.

7. Sjukdomar hos mollusker

NRL deltog i reflabsmöte i Nantes anordnat av EU-CRL i Ifremer/Frankrike under mars månad 2012. Under året har NRL också deltagit i histologisk ringtest, med godkänt resultat samt deltagit i diagnostisk metodutveckling. NRL deltar också i utarbetandet av EU-direktiv gällande sjukdomar på mollusker/2-skaliga skaldjur (Bivalvia).

8. Rabiesvaccineringens effektivitet

På grund av att Sverige är fritt från rabies sedan 1886 utförs ingen oral vaccinering.

9. Bluetongue

NRL har varit representerat vid årliga EU-RL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat.

10. Afrikansk svinpest

NRL har varit representerat vid årliga EU-RL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat.

12. Mul- och klövsjuka

NRL har varit representerat vid årliga EU-RL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat

13. Brucellos

NRL varit representerat vid det årliga EU-RL-mötet samt deltagit i flertalet PTs för Brucella (odling samt antikroppsdetektion i sera SAT, RBT, CFT, ELISA respektive mjölk ELISA). Vi har även deltagit i en "hands-on CFT work-shop" avsedd endast för BMA anordnad av EU-RL..14. Andra hästsjukdomar än afrikansk hästpest
Ingen aktivitet under 2012.

14. Andra hästsjukdomar än afrikansk hästpest
Ingen aktivitet under 2012.

15. Sjukdomar hos kräfdjur

NRL deltog i det årliga referenslaboratoriet anordnat av EURL i Weymouth, England under 2012. Under året har också ringtest genomförts avseende kräfdjurspatogener (WSSV) med godkänt resultat. NRL deltar också i utarbetandet av EU-direktiv gällande sjukdomar på fisk och skaldjur.

16. Rabies

NRL har deltagit i 4 ringtester, serologi, PCR, virusisolering samt en för FAT (immunofluorescens) alla med godkänt resultat. NRL deltog även i EU-RL-mötet i Nancy arrangerat av AFSSA i september 2012.

17. Bovin tuberkulos

Ingen aktivitet under 2012. Inget EU-RL-möte anordnades under 2012. NRL deltog inte i ringtesten för PCR eftersom PCR-diagnostik för bovin tuberkulos inte utförs av NRL.

15.4 NRL-Funktioner vid Sveriges Lantbruksuniversitet

11. Husdjursavel

Europeiska unionens referenslaboratorium för husdjursavel (**Bovin Avel**)
Interbull Centre, Institutionen för husdjursgenetik, Sveriges Lantbruksuniversitet – SLU

Aktiviteter för Europeiska unionens referenslaboratorium för husdjursavel (Bovin Avel) 2012.

Pkt.	Aktivitet	Kommentar
1.	Mottagning, lagring och validering av resultat	Regelbunden aktivitet: Mottagning, lagring och validering av följande data från 32 länder, 6 raser och 38 egenskaper: <ul style="list-style-type: none">- Härstamning- Nationella avelsvärden för tjurar inom mjölkproduktion- Nationella genomiska avelsvärden för tjurar inom mjölkproduktion- SNP markörer för genotyper- Penotypiska värden för nötboskap inom köttproduktion
2.	Rutinmässiga internationella avelsvärderingar	Regelbunden aktivitet : Rutinmässiga internationella avelsvärderingar: <ul style="list-style-type: none">- tre gånger per år för tjurar inom mjölkproduktion. Egenskaper: produktion, konformation, juverhälsa, livslängd,

		<p>kalvning, fertilitet, mjölkbarhet och temperament.</p> <ul style="list-style-type: none"> - två gånger per år för nötboskap inom köttproduktion.
3.	Distribution av resultat	<p>Regelbunden aktivitet: Distribuering av resultat från internationell avelsvärdering:</p> <ul style="list-style-type: none"> - April, augusti och december för avelsvärdering inom mjölkproduktion. - Januari och september för avelsvärdering inom köttproduktion.
4.	Publicering av statistik	<p>Regelbunden aktivitet: Resultat från rutinmässig internationell avelsvärdering publiceras även på Internet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - www.interbull.org –avelsvärderings resultat för mjölkproduktion - www.icar.org - avelsvärderings resultat för köttproduktion
5.	Test avelsvärdering	<p>Regelbunden aktivitet: Test avelsvärdering för mjölkkraser genomförs två gånger per år (januari och september). Test avelsvärderingen ingår som en förberedelse för inkludering in den rutinmässiga avelsvärderingen.</p>
6.	Internationellt seminarie	<p>Regelbunden aktivitet: Årsmöte den 28 Maj – 1 Juni 2012, i Cork, Irland. Sammanlagt deltog 174 representanter från 35 länder.</p>
7.	Internationell workshop	<p>Workshop i Verona, Italien, där 79 representanter från 25 länder deltog för att diskutera:</p> <ul style="list-style-type: none"> - metoder för internationella jämförelser av genomiska avelsvärdering - fortsatt samarbete inom genomisk avelsvärdering
8.	Utveckling av informationssystem	<p>Regelbunden aktivitet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Databas system för hantering av härstammings information är i produktion. - Databas system för hantering av nationella avelsvärderingar introduceras under 2013. - Databas system för hantering av Bovin genotyper är under utveckling.
9.	Harmonisering samt utveckling av metoder	<p>Regelbunden aktivitet: Fokusering på avelsvärderingsmetoder med fokus på:</p> <ul style="list-style-type: none"> - härstammings information - genomisk selektion

		- modeller baserade på individuell prestations data
10.	Utveckling av kontrollprotokoll	Utveckling av validerings metoder och programmering av validerings verktyg med tonvikt på genomisk data.
11.	Undersökning av problem vid harmonisering av metoder	Regelbunden aktivitet: Fokusering på metoder för genomisk data.
12.	Support till medlemsländer	Regelbunden aktivitet: Rådgivning och support till medlemsländer beroende på tillgängliga resurser. Tillkomna medlemsländer under 2012 var Uruguay och Argentina.
13.	Harmonisering av avelsvärdering för hälsa, reproduktion och funktionella egenskaper.	Regelbunden aktivitet: Utökat samarbete med "World Guernsey Federation" gällande inavel.
14.	Avelsvärdering av nötboskap inom köttproduktion	Utveckling av internationell avelsvärdering för nötboskap för köttproduktion i samarbete med Franska och Irländska forskare.
15.	Bistå länder som blivit medlemmar i EU	Aktivitet beroende på efterfrågan. Utökad support beror på finanser.
16.	Publicering av resultat från utvecklingsarbete.	Interbull Bulletins trycks och distribueras. Informationen är även tillgänglig på Interbulls hemsida.
17.	Internationella möten och konferenser	Interbull anordnar regelbundet seminarier i samarbete med ICAR och EAAP
18.	Kvalitetssäkring	Implementering av ISO 9001 kvalitetsstyrning. Certifiering kommer att genomföras under 2013

18. Bihälsa

Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för ekologi har ansökt om att bli NRL. Beslut om att bli utsett som NRL har inte fattats än.

16 Beredskap och hantering av kriser inom livsmedelskedjan

16.1 Beskrivning av området

Principer för krishantering, system för samverkan mellan myndigheter m.m., återfinns i förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap. Kommuners och landstings ansvar framgår av lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

En av grundprinciperna i svensk krishantering är ansvarsprincipen. Den innebär att en myndighet har samma ansvar vid kris som under normala förhållanden. Myndigheterna ska också samverka och stödja varandra vid en krissituation. Som stöd för organisationens arbete vid kriser och svåra påfrestningar ska myndigheterna ha planer för krisledning och krishantering. Planerna finns hos respektive myndighet.

För att ha en så bra beredskap som möjligt gör myndigheterna årligen risk- och sårbarhetsanalyser för att bedöma risker och analysera myndighetens förmåga att klara av riskerna.

Myndigheterna ska ha en för ändamålet väl utbildad och övad krisorganisation. Enligt krisberedskapsförordningen ska myndigheter därför ta fram årliga övnings- och utbildningsplaner i syfte att öva och kontinuerligt stärka den egna beredskapen. Varje myndighet ansvarar för att personalen får den utbildning och övning som behövs för att kunna lösa sina uppgifter i samband med krissituationer. Många av de övningar som årligen genomförs är s.k. samverkansövningar dvs. flera myndigheter och organisationer deltar i övningen.

En sammanställning av utbildningar, övningar och andra särskilda åtgärder genomförda under 2012 finns i nedanstående tabell.

Utbildningar, övningar och andra åtgärder, beredskap och hantering av kriser, 2012

Övning/utbildning/åtgärd	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/ansvarig
Stabs- och ledningsutbildning	2 dagar	Majoriteten av medarbetare inom Jordbruksverkets beredskapsorganisation.	Utbildning för ett effektivt stabsarbete inom Jordbruksverket.
Larm och larm-start-övning	2 x 2 h	Berörda gruppchefer inom växtområdet	Test av larmkedjan inom växtområdet samt stabsorientering. Jordbruksverket
Utbildning och seminarium	2 dagar	SVA och Jordbruksverkets krisorganisationer inom epizooti	Utbildning om organisation, roller och ansvar. Jordbruksverket
Seminarieövning West Nile	1 dag	Myndigheter inom zoonossamverkan	Koordinerade beslut och informationsinsatser Jordbruksverket
Forskning angående bioberedskap i livsmedelskedjan	1 dag	Budapest; Svenska deltagare: SJV, SVA, MSB, RPS, SKL, SMI	Medvetenhet att FoU är viktigt för att åstadkomma en beredskap/SVA
Kurs: Diagnostik beredskap i utbrotts- situationer	1 vecka	Uppsala: SVA, SLU, DTU	Utbildning angående diagnostik i samband med större utbrott. Kursen var för doktorander samt experter inom området/SLU
Utbildning för Tullverket inom B-området	3 dagar	Uppsala: SVA, Tullverket	Öka medvetenheten hos Tullverkets personal med avseende på smittämnen/SVA.
Table-top övning: beslutsfattande angående avsiktlig smittspridning	1 dag	Stockholm Försvarshögskolan: RPS, MSB, Socialstyrelsen, SMI, Livsmedelsverket, SJV, SVA	En mindre övning för att lära känna varandras organisationer i samband med en avsiktlig smittspridning/FHS och SVA.

Larmövning	2 timmar	Livsmedelsverkets krisledningsgrupp	Testa larmrutinerna/SLV
TryggVa	1 dag	Förvaltningar inom Götene kommun, Arla i Götene, Dafgård och Livsmedelsverket	Övningen genomfördes utifrån ett scenario med problem med både dricksvattenkvalitet men även brist på dricksvatten. Övningens syfte var att testa respektive aktörs krisplaner/Götene kommun
Regionala livsmedelsövningar med smittskyddsscenario (Övning SmittSam)	1 dag vid 5 olika tillfällen	Skåne + Blekinge län, Halland + Västra Götalands län, Kalmar + Kronobergs län, Västerbotten + Norrbottens län, Östergötland + Västmanlands län. Representanter som deltog kom från olika berörda aktörer som till exempel Smittskyddsinstitutet, Livsmedelsverket, kommuner, länsstyrelser och smittskyddsenheter	Utbyta erfarenheter och goda exempel samt klargöra eventuella otydligheter i roller och ansvar mellan de aktörer som blir involverade i ett livsmedelsburet sjukdomsutbrott/Livsmedelsverket
Nödvattenövning stor stad	6 övningar om 2 dagar vardera	6 övningar genomförts med alla kommunala funktioner som använder dricksvatten, dricksvattenproducenter, kontrollmyndigheter och landsting i; Karlstad, Borås, Sundsvall, Norrköping, Växjö, Umeå	Ansvarig Livsmedelsverket. Övningarna har genomförts som lärande övning. Övningarnas scenario har utformats för att pröva befintliga krisplaner ur ett dricksvattenperspektiv, öva krisorganisationens handlingsförmåga, tydliggöra funktioner, ansvar och befogenheter i samband med en nödvattenförsörjning och skapa förståelse för komplexiteten i samband

			med en stor nödvattenförsörjning och identifiera förbättringsområden.
Regionala utbildningsdagar med workshop	2 dagar vid 2 tillfällen 1 dag vid 3 tillfällen	Örebro län vid 2 tillfällen, Västerbottens län, Stockholms län vid 2 tillfällen. Deltagare; politiska ledningar och dricksvattenproducenter, miljöförvaltning, räddningstjänst, beredskapssamordnare, socialtjänsten med flera) samt regionala aktörer som landsting, vägverk m fl.	Ökad krishanteringsförmåga, utvecklad beredskap samt risk- och sårbarhetsanalysarbetet/Livsmedelsverket i samverkan med länsstyrelser, kommuner, regioner
Hanteringsövning av utrustning för nödvattenförsörjning	16 dagar	Övningarna har genomförts vid; Norborg, Örskelljunga, Karlstad, Luleå, Jönköping, Broby (Östra Göinge) och Uppsala Övade: 22 kommuner 22 VA-bolag (varav 2 norska VA-bolag) Summa: Totalt 331 deltagare + 102 personer från FRG, dvs frivilliga resursgrupper	Utbildningarna har genomförts med syftet att öka kommunernas krishanteringsförmåga när det gäller stora kriser inom dricksvattenområdet. Utbildningarna har öka kunskapen inom detta område, genom dels den praktiska delen i hur man hanterar utrustningen, dels genom information om ”till vem/vilka”, ”hur” och ”var”.

<p>Utbildning om dricksvattenförsörjning riktad till lokala aktörer. ”Dricksvattenkriser berör oss alla - polisens och räddningstjänstens ansvar”</p>	<p>5st 1- dagars</p>	<p>18 september Luleå, 4 oktober Sotenäs, 25 oktober Gävle, 21 november Ljungby, 22 november Karlskrona. De olika yrkesgrupperna räddningstjänst, polis, miljökontor och dricksvattenproducenter fick tillfälle att mötas.</p>	<p>Utbildningen syftade till att skapa en gemensam kunskapsbas kring dricksvattnets betydelse och sårbarhet samt öka kompetensen kring olika verksamheters arbetsuppgifter vid dricksvattenkriser och förbättrar förmågan till samverkan. Utbildningen kompletterades med studiebesök på ett vattenverk och en avslutande övning</p>
--	----------------------	--	--

17 Brukarundersökningar

Under 2012 har några olika brukarundersökningar gjorts där man frågat producenter om hur de har upplevt olika kontroller som genomförts i deras verksamhet. Här redovisas olika synpunkter som framkommit i de undersökningar som berör livsmedelskedjan. Tre av undersökningarna har Lantbrukarnas riksförbund (LRF) initierat och en har de medverkat i. En undersökning ingår i den årliga brukarundersökningen som länsstyrelserna gör.

Livsmedelsverket gjorde under 2012 en undersökning bland livsmedelsföretagare som har verket som kontrollmyndighet. Livsmedelsverket gjorde under 2011 en förtroendemätning mot konsumenter, företag och kontrollmyndigheter. Resultatet redovisades i fjolårets rapport och endast en kort presentation görs här. En ny förtroendemätning planeras under 2013.

17.1 Vilka upplevelser har brukarna av kontrollen?

I de genomförda undersökningarna har följande slutsatser dragits.

Mailenkät – LRFs regioner¹⁶

Enkätundersökning via mail där regionerna tillfrågats om hur de anser att djurskyddstillsynen fungerar utifrån ett antal definierade frågeställningar.

”Vilken är den mest kritiska frågan på djurskyddsområdet med avseende på rättssäkerhet?

rapporter och bilder från inspektioner som dyker upp i media vilket medför att personer döms av allmänheten innan länsstyrelsen ens tagit ett beslut,

kontrollresultatet kan vara inspektörsberoende d.v.s. man får inte lika behandling. Det som godtagits under lång tid av en inspektör kan ändras helt då det kommer en ny,

skaderisk hävdas ofta och att föreläggandet måste åtgärdas även om det överklagas. Det uppfattas att kollegor håller ihop och att bondens möjlighet att få rätt efter ett överklagande i princip är obefintlig,

inspektörers bristande kompetens,

lagstiftningen är inte enkel att förstå för lantbrukarna,

det saknas djurskyddskunniga jurister,

¹⁶ Mailenkät –LRFs regioner 20121008

svårigheten att få rätt vid ett överklagande,

att besök inte föranmäls,

att enskilda länsstyrelser gör egna tolkningar av bestämmelserna.”

En viktig slutsats

En viktig slutsats från regionenkäten när det gäller hur djurskyddstillsynen fungerar är att variationen är stor i landet. I vissa landsändar är man ganska nöjd med tillsynen och kontakten med länsstyrelsen. I påverkansarbetet är det därför viktigt att ta hänsyn till det och inte förstöra för dem som har djurhållning i områden där det fungerar bra.

Landja undersökning¹⁷

Landja undersökning (statistiskt säkerställd) där lantbrukare fått svara på hur de tycker att kontrollerna av djurskydd, tvärvillkor och miljö fungerar.

Bemötandet

”65% av lantbrukarna ansåg att miljökontrollanternas bemötande var bra. Man var mindre nöjd med djurskydds- och tvärvillkorskontrollanternas bemötande (motsvarande siffra var 53 respektive 45%). 22% av lantbrukarna tyckte att djurskyddskontrollanternas bemötande var mycket bra.”

”När det gäller frågan om bemötande skiljer sig djurskyddstillsynen signifikant från både tvärvillkorskontroller och kommunernas miljötillsyn. Mer än var tionde djurhållare upplevde djurskyddsinspektörens bemötande som ganska eller mycket dåligt (12 %). Det var en signifikant skillnad jämfört med miljökontrollen (3% **) och även jämfört med tvärvillkorskontrollerna (7% *). (... ..)”

”Bland lantbrukare med mer än 50 ha upplevde 18% att djurskyddskontrollanternas bemötande var dåligt (* jämfört med samtliga som haft djurskyddskontroll som angav 12%).”

”Djurskyddskontrollanternas bemötande bedömdes i mindre utsträckning som bra av de som bor i Götalands norra- och Svealands slättbygder. Där var det 39% som tyckte bemötandet var bra vilket är signifikant lägre (*) jämfört med samtliga som haft djurskyddskontroll där motsvarande siffra var 53%. ”

Vägen till rättssäkra kontroller - djupintervjuer¹⁸

Inom ramen för LRFs regelförenklingsarbete har en studie genomförts av Carl Piper och Kajsa Vestermark ”Vägen till rättssäkra kontroller” där djupintervjuer genomförts med tjänstemän från både myndigheter och näring.

”Upplevda sanningar med oklar omfattning (några exempel från studien)
Det förefaller vara så att djurskyddskontroller väcker känslor hos båda sidor på ett sätt som övriga kontroller inte gör. (... ..)

¹⁷ Landja undersökning 20121008

¹⁸ Vägen till rättssäkra kontroller – djupintervjuer 20121008

Det är viktigt att även en lantbrukare som begått allvarliga överträdelser har rätt till ett sakligt och opartiskt bemötande av kontrollanten.

Problemen kopplade till kontrollsituationen är inte så omfattande som det ofta beskrivs.

Det kan finnas många anledningar till att det skär sig mellan lantbrukare och kontrollanter.

Det är viktigt att komma ihåg att det faktiskt finns lantbrukare som uppträder illa i samband med kontroller.”

Examensarbete – telefon intervjuer med lantbrukare¹⁹

LRF har medverkat i ett examensarbete vid SLU där lantbrukare telefonintervjuats om hur de uppfattar djurskyddstillsynen.

Resultat

”67% av lantbrukarna hade fått någon form av förannmäld kontroll (frågan specificerades inte mer än så). (... ..)”

”Djurhållarna ansåg att det var viktigt att inspektörerna har social kompetens. Totalt sett var de tillfrågade dock nöjda med bemötandet de fick. Bara 8% ansåg att bemötandet inte alls var bra. Mest nöjd var man i Dalarna och mest missnöjd i Halland. (... ..)”

”Bara 19% ansåg (instämde helt med) att de fick information om varför kontrollen utfördes och endast 28% ansåg att de fick info om vilka bedömningar som gjordes vid kontrollen.”

”42% ansåg att kontrollanternas praktiska erfarenhet av djurhållning var bristfällig (d.v.s. de gav de två lägsta betygen på skalan 1-5).”

Övergripande rapport 2012 – Samtliga Länsstyrelseras resultat²⁰

I länsstyrelsernas kundundersökningar har följande slutsatser dragits

”7.4. Offentlig kontroll av djurskydd, planerad kontroll (2826)”

”Länsstyrelserna i Skåne, Stockholm, Västra Götaland och Östergötland har genomfört en brukarundersökning riktad till personer som Länsstyrelsen genomfört en planerad djurskyddskontroll hos under perioden 2011-12-01-2012-05-30. Av de 355 sökta personerna har 195 besvarat undersökningen. (... ..)”

¹⁹ Vad är lantbrukarens syn på länsstyrelsens djurskyddskontroll? What is the farmer's view of the animal welfare control done by Regional Swedish authorities? Josefine Johansson, Studentarbete 429, Skara 2012.

²⁰ Länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2012. Beställare: Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Kontaktperson beställaren: Karin Klampfelt Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Projektledare Markör: Linda Blååk, Jonas Karlsson och Roger Söderkvist. Undersökningsperiod: September 2012.

”Nöjd-Index (NI) är en sammanvägning av resultatet på tre delfrågor. NI varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta möjliga resultat och 100 är högsta möjliga resultat(... ..)”

”Det genomsnittliga NI-värdet noteras för samtliga deltagande länsstyrelser avseende offentlig kontroll av djurskydd, planerad kontroll till 58. Den enda länsstyrelse med ett högre NI-värde än genomsnittet är Länsstyrelsen i Västra Götalands län. (... ..)”

”Det genomsnittliga resultatet för länsstyrelsernas arbete inom offentlig kontroll av djurskydd, planerad kontroll visar att den direkta informationen om resultatet vid besöket samt länsstyrelsens bemötande är det som respondenterna ger högst betyg.”

”Möjligheten att nå rätt person via telefon och att Länsstyrelsens arbete har bidragit till ökad kunskap om lagar och regler är de faktorer som i lägst utsträckning får höga betyg.”

Livsmedelsverkets undersökning bland livsmedelsföretagare

Livsmedelsverket har under 2012 låtit genomföra en undersökning bland livsmedelsföretagare, som står under verkets kontroll, för att få veta hur kontrollbesöken och inspektörerna upplevs fungera. 7 av 10 livsmedelsföretagare var nöjda med Livsmedelsverkets kontrollbesök och inspektörer. Nöjdast var mejerierna och äggpackerierna. De tillfrågade företagen var slakterier, vilthanteringsanläggningar, charkuterier, rökerier, mejerier, fiskanläggningar och äggpackerier. 98 företag deltog i undersökningen.

Mejerier, äggpackerier och musselodlingar var mest positiva. 88 procent svarade att man var nöjd med kontrollen och 85 procent att man var nöjd med inspektören. Bland Charkuteriföretagen svarade 65 procent att man var nöjd med både kontroll och inspektörer. Minst andel nöjda var slakterier och vilthanteringsanläggningarna. Där svarade 54 procent att man var nöjd med kontrollbesöken och något fler, 57 procent, med inspektörerna.

Resultatet visar ingen signifikant skillnad mellan bedömning och företagets geografiska placering, vilket visar på likvärdig kontroll i hela landet.

Livsmedelsverkets förtroendemätning 2011

Livsmedelsverket gjorde en stor förtroendemätning 2011 mot, konsumenter, företag och kontrollmyndigheter. Resultaten redovisades i den årliga rapporten 2011. Endast en summering av resultaten återges därför här.

Större delen av konsumenterna, 88 procent, ansåg att risken att bli matförgiftad på grund av vad man äter och dricker i Sverige är liten eller obefintlig. Ännu större andel, 94 procent, ansåg att risken att det man äter och dricker ska innehålla främmande föremål, till exempel glasbitar, är liten eller obefintlig. Något färre, 77 procent, ansåg att

risken är liten eller obefintlig att bli sjuk av skadliga ämnen i maten. Dessa svar tyder på att de flesta konsumenter anser att maten i Sverige är säker.

Var femte konsument (19 %) bedömde att risken är stor eller mycket stor att informationen på livsmedelsförpackningar är felaktig eller ofullständig. Ungefär lika många ansåg att risken är stor eller mycket stor att informationen om oförpackade livsmedel (21 %) vid servering av livsmedel på t.ex. restaurang (24 %) är felaktig eller ofullständig.

I förtroendemätningen gjordes också ca 1000 webb-baserade intervjuer med medarbetare hos kontrollmyndigheter i livsmedelskedjan. Störst förtroende för Livsmedelsverket hade övriga statliga verk i livsmedelskedjan (67 %), följt av den lokala kontrollen (63 %) och den regionala kontrollen (55 %). För enskilda påståenden varierade förtroendet för Livsmedelsverkets insatser i kontrollen mellan kontrollmyndigheter.

I förtroendeundersökningen 2011 genomfördes drygt 2 100 intervjuer med företagare. Livsmedelsföretagens förtroende för Livsmedelsverket varierade med företagets verksamhet och storlek. Stort förtroende för Livsmedelsverket hade till exempel stora vattenverk (90 %), stora tillverkningsföretag (80 %), stora företag inom storhushåll och handel (75 %) samt huvudkontor (71 %). Lägre förtroende för verket hade till exempel mindre företag (drygt 50 %) och hälsokostbutiker (23 %).

17.2 Slutsatser

De övergripande slutsatser som kan dras av dessa undersökningar (undersökningarna i avsnitt 17.1) är att djurskyddskontroller berör de som deltar mer än andra kontroller. Samt att den kontrollerades upplevelse av kontrollen är mycket varierande. När resultaten från dessa undersökningar betraktas får det inte glömmas bort att det som undersökts är personernas upplevelse av kontrollen och det är inte en objektiv utvärdering av hur kontrollen genomförts.

Slutsatser från förtroendemätningar i livsmedelskontrollen är att generellt har företagen ett ganska stort förtroende för kontrollen, men att det varierar. Konsumenterna litar i stor utsträckning på att livsmedlen är säkra och i lite mindre grad att man inte blir lurad. Förtroendet för Livsmedelsverket varierade bland kontrollmyndigheterna.